

ԱԹԱԲԵԿ ԽՆԿՈՅԱՆ

ՀԱՏԸՆՏԻՐ

391.995
m-64

ՀԱՅԴԵՏՀՐԱՏ

2011-07

ԱԹԱՐԵԿ ԽՆԿՈՅԱՆ

891.995.

Խ-64

ԱՏԸՆՏԻՐ

ՀԱՅ ԳԵՏՀՐԱՏ

ՀԼԿԵՄ ԿԵՆՏԿՈՄԻՏԻՆ ԿԻՑ ՍԱՆԿԱ-ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԲԱԺԻՆ
ԵՐԵՎԱՆ 1950

13 MAY 2013

9839

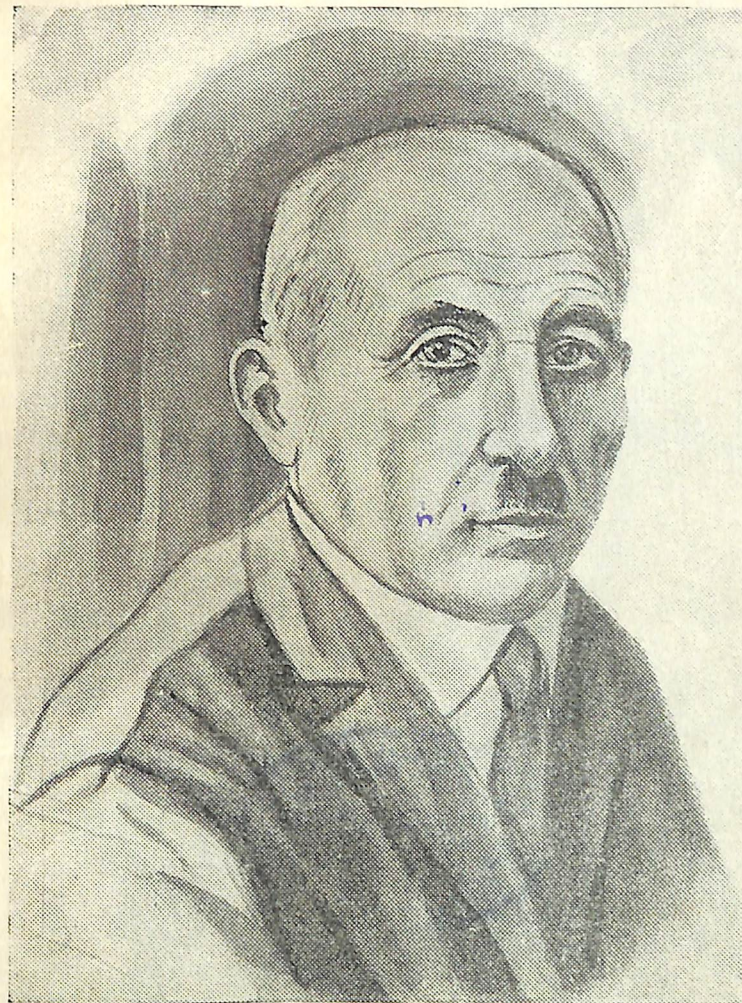

Ա. ԽՈԿՅԱՆ

Избранное

(на армянском языке)

Армгиз, Ереван, 1950

ԿԱՐՄԻՐ ԳԱՐՈՒՆ

Գաղուն եկամ,
Կարմիր գարուն,
Մեծ գետ դարձամ
Փոքրիկ առուն,
Էլ չթողեց
Ճամփին ճահիճ,
Գլեց տարամ օձ ու կարիճ:
Դու չես տեսել էսպես գարուն,
Էլ չես թափի կարմիր արուն,
Էլ չես տեսնի սրտի մրմուռ,
Էլ չես չափի արցունք բուռ-բուռ,
Էլ չի ուտի օձը ձագիդ,
Ու չի խոցվի սիրտդ ու հոգիդ:
Կարմիր կակաչ սաբի լանջին,
Կարմիր մորի թփի միջին,
Էսպես եկամ կարմիր գարուն,
Մեծ գետ դարձամ փոքրիկ առուն:

ՓԱՌՔ ԱՇԽԱՍԱՆՔԻՆ

Ցրտին ու տաքին
Մեջքը ծռողին,
Հողը հերկողին,
Սերմը ցանողին
Փառք, պատիվ՝ ասանք միշտ:
Հանքերում մթին՝
Մուրճ խփողներին,
Սայլակով, մեջքով
Հող կրողներին
Փառք, պատիվ տանք միշտ:
Փառք ձեզ, մշակներ,
Փառք ձեզ, կոշտ ձեռներ,
Փառք քեզ, աշխատանք,
Փառք քեզ, տաք քրտինք,
Որ պտուղ, պտուղ
Բանվորի ճակտից
Կաթում ես, թրջում
Ե՛վ մուրճ, և՛ մանգաղ
Եվ հին աշխարհին
Պատրաստում դադադ:

Ը Ն Կ Ե Ր

Լուսացավ, ընկեր,
Ե՛կ աշխատենք, հե՛կ,
Աշխատանք կուզի,
Աշխարհը նորեկ:

Աշխատանք ձեռքի,
Աշխատանք մտքի,
Աշխատանք կուզի
Գիշեր ու ցերեկ:

Աշխատանքը մեր
Ձի կորչի անհետ,
Անմահ կմնա
Վեհ մաքերի հետ:

Օգուտ տանք երկրին,
Օգուտ, իմ ընկեր,
Ցանենք աշխարհում
Միշտ ազնիվ սերմեր:

ՄԵՆՔ ՊԻՈՆՆԵՐ ԵՆՔ

Դեռ արևը
 Զծագած՝
Ես շորերս եմ
 Միշտ հագած:
Պիոններ եմ
 Ես զգաստ
Ու իմ գործին
 «Միշտ պատրաստ»:
Ես ինձ համար
 Առանձին
Ունեմ փռշի
 Ու վրձին:
Լվանում եմ
 Կամավոր
Բերան, առամ
 Ամեն օր:
Պիոններ ենք:
 Մեզ պարծանք՝
Ամենօրյա
 Խաղ, մարզանք:

Քայլերթում ենք
 Մեկ, երկու,
Հետևելով
 Մեկ մեկու:
Ծագեց, կանչեց
 Ալ արև.
— Պիոններն ենք,
 Զեզ բարև:
Զրվեժի տակ
 Լողացեք,
Շողերիս տակ
 Շողացեք:—
Զրվեժի տակ
 Լողացանք,
Արևի տակ
 Զորացանք:
Աշխուժացանք,
 Օղակով
Խաղ ու մարզանք,
 Սպորտով:

ՔԱՅԼԵՐԿ

Ուղիղ կարգով
Կանգնենք շարքով,
Շարժվենք վաշտ, վաշտ
Մենք դեպի դաշտ:

Մեկ, երկու,
Մին ձախ, մին աջ,
Մեկ, երկու,
Դեպի առաջ:

Վարժվենք, շարժվենք,
Ընկեր անդին,
Լինենք հաջորդ
Կուռ բանակին:

Մեկ, երկու,
Մին ձախ, մին աջ,
Մեկ, երկու,
Դեպի առաջ:

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻԿՆԵՐԻ ԵՐԹԸ

Ձորակի միջով,
Ոտի տակ կանաչ՝
Հովաթեմբերիկներ
Գնում են առաջ:

Վաղ են վերկացել,
Ընկել են ճամփա.
Թմբկահար, զարկ, զարկ,
Թմբուկդ թմբա:

Արևի լույսը
Լցվել է ձորակ,
Փռռում է քամուց
Կարմիր դրոշակ:

Երգ, խաղ ու մարզանք
Սփռելով ճամփին,
Հյուր եկան նրանք
Պիտներներին:

ԴԵՊԻ ԼԱԳԵՐ

Բոցերով բոսոր
Վառվեց արշալույս,
Գնում ենք լազեր,
Տղերք, մեկ, երկու՛ս:

Մենք Հոկտեմբերի
Մատաղ մարտիկներ,
Մեկ, երկու, երեք,
Մենք՝ պիտներներ:

Է՛, մնաս բարով,
Կարմիր նրևան,
Գնում ենք լազեր
Շողերից ամռան:

Բնության ծոցում
Նրդ խաղ ու մարզանք,
Սարալանջերին
Վրաններ կտանք:

Մեկ, երկուս, առաջ,
Ինչ թարմ է կանաչ,
Մեկ, երկուս, արագ,
Ծագեց արեգակ:

Մուժ երեկոներ
Կվառենք խարույկ,
Թմբուկ՝ թը՛մբ, թմբա՛,
Աշխույժ ու առույգ:

Մենք Հոկտեմբերի
Մատաղ մարտիկներ,
Մեկ, երկու, երեք,
Գնում ենք լազեր:

ԽՆԿՈՒՄՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՎԱԾԱՅԻՆՆԵՐԻՆ

(Արտասանված է երևանի ուսման հարվածայինների հավաքում)

Ծաղկափթիթ
Ու ծաղկամիտ
Իմ թողնիկներ,
Իմ բալիկներ,
Հոկամբերիկ,
Պրոներիկ
Կարլեն, Մարլեն
Կիմա, Կիմիկ,
Լենա, Նորա,
Նինել, Նինիկ,
Դուք երամով
Գարնան ծիծեռ,
Դուք երամով
Ավետաբեր,
Ձեր սրտերից
Նոր խոսք, հնչյուն,
Ձեր սրտերից
Երգ ու նվագ:

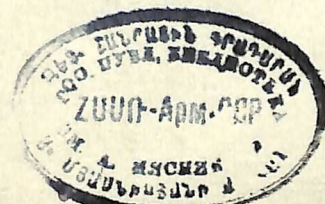
Հավաքվել եք
Հավաք, հավաք,
Մանկահավաք,
Մրցահավաք:
Հավաքվել եք
Դուք սոցմրցման.
Գեղեցիկ փորձ,
Գեղեցիկ գործ,
Շատ գեղեցիկ,
Շատ աննման:
Իմ բալիկներ,
Ծով-ալիքներ,
Ձեր հավաքը,
Սոցմրցումը
Շնորհավոր:
Շնորհավոր
Աշխատանքը
Ձեր բեղմնավոր:
Դպրոցն ունի
Նոր-նոր պահանջ
Պահանջի դեմ
Ո՛չ մի նահանջ:

ԷՍ ԳԱՐՆԱՆ ՀԵՏ...

«Պիտներ կանչ»
Ստացողներ,
«Պիտներ կանչ»
Ընթերցողներ,
Դպրոցական
Աշակերտներ,
Թոռներ, ծոռներ,
Ժիր մանուկներ,
Էս դարնան հետ,
Իր գլխան
Ձրերի հետ,
Թռչունների
Թևերի հետ
Ձեզ բյուր ողջուն,
Համբույր, համբույր,
Օդային պաշ,
Ականջ դրեք,
Ականջ, ախանջ.
Ականջներիդ
Հասանելիք՝
Ապերն ունի
Մի ասելիք.

— Ժամանակը
Չունի զիջում,
Չունի դադար
Եվ ընդմիջում:
Նա իր ախն է
Գլորում միշտ
Պարտաճանաչ,
Անշեղ ու ճիշտ:
Մեզնից ունի
Նա խիստ պահանջ,
Որ մենք իր հետ
Գնանք առաջ:
Գարնան հեղեղ
Կյանքն է հոսում,
Հինը քանդում,
Նորը հյուսում.
Նոր հյուսվածքին
Թեղ ու մաքուր
Ներկ ու նկար
Դուք եք և դուք:
Կյանքը միայն
Դուք եք նախշում,
Կյանքին լույս, փայլ
Դուք եք բաշխում:
Նա ձեզնով է
Աշխուժանում,
Նոր կենցաղին
Արժանանում:

5461-50

Որ էզպես է,
Ձեզ մի խնդիր,
Թողներ, ծողներ
Դուք անխափը:
Ձեր ուժերին
Ստուգատես՝
Կազմակերպված
Նկեք հանդես:
Գարնան արվան
Այլ գովեք,
Թռչուններին
Գալը գովեք:
Թռչուններին
Դիմավորեք
Այգիներում;
Պարտեզներում,
Կամ բակերում
Հյուրընկալեք:
Բուն չքանդեք,
Ձու չջարդեք,
Հոր, Ալեք,
Անուշ բալեք,
Թող ճուտ հանի
Մայրիկ մերուն,
Թող կեր բերի
Հայրիկ արուն:

Թող թե առնեն,
Թռչեն, շրջեն,
Միջատներին
Կտցեն, շնջեն:
Առանց թռչնի
Մուկ ու մորեխ
Միջատ, թրթուր
Ագահ, զորեղ,
Ձոր կանեին
Արտ ու արտո,
Թողներով մեզ
Բույսի կարոտ:
Թռչուններն են
Մեզ բարեկամ,
Չղիկն ու բուն
Մինչև անգամ:
Քիչ եմ ասում,
Շատն իմացեք:
Թռչուններին
Պաշտպանեցե՛ք:

ՆՈՐԵԿ ԳԵՂՋԿՈՒՀԻ

Նորեկ գեղջկուհի, աղջիկ նոր դարի,
Գարունդ է եկել, տանից դուրս արի.
Արեւ կարմիր կապել է կամար,
Կարմիր օրեր է բերել քեզ համար:

Դաշտերը կանաչ, լայն ու ընդարձակ,
Կանչում են՝ ընկեր, եղիր համարձակ.
Հրի պես ուժեղ, թրի պես կտրուկ,
Հին ագաթին դու մի լինի ըստրուկ:

Քանզիր հին գյուղը, բանալ սև ու մութ,
Նորության համար եղիր լուսամուտ.
Նորը հնի դեմ հանիր պայքարի,
Նորեկ գեղջկուհի, աղջիկ նոր դարի:

Գ Ա Ր Ո Ւ Ն

Գարուն եկավ, կանաչ հագավ,
Նստեց քարին, երգեց կաքավ:
— Բարև կարմիր տաք արևին,
Ծլին, ծաղկին ու տերեւին:

Մ Ա Յ Ի Ս

Գարնան ամիս
Սիրուն մայիս,
Նախ ու նկար,
Բարով եկար:

Եկար, բերիւ
Վարդը կարմիր,
Սուսան-սմբուլ,
Սիրուն բլբուլ:

Մ Ե Ղ Ո Ի

Պըզզան, պըզզան,
Պըզպըզան,
Պստիկ մեղու տըգտըզան,
Դաշտ ու հովիտ կըլջես,
Բարձր սարեր կթռչես,
Սուսան-սմբուլ կծծես
Ու ոտքերով թափամազ
Փռչի առած տուն կգաս:

Գ Ա Ր Ո Ւ Ն

Ձմեռն անցավ...
Նկավ գարուն...
Ձյունը հալվեց,
Լցվեց առուն:

Արև ծագեց
Արևելքից,
Ծիլեր քաշեց
Փետնի տակից:

Տաք հարավից
Նկան հավքեր,
Քուն հյուսեցին
Ընկեր, ընկեր:

Ծառը պտկեց,
Տվեց բողբոջ,
Աղբյուրն հանեց
Անուշ խոխոջ:

Փովեց կահաչ
Սարի լանջին,
Կարմրեց մորին
Թփի միջին:

Դաշաը թավիշ
Ձգեստ հագավ,
Կանգնեց քարին,
Նրդեց կաքավ:

Արոտ գնաց
Ծնած մաքին,
Կաթը տվեց
Անուշ ձագին:

Գ Ա Ր Ո Ւ Ն

Զարթիր, ա՛յ իմ դաշտ,
Նկե՛լ է՝ դարուն,
Բերե՛լ է՝ քեզ հյուր
Հավքերը սիրուն:

Պայծառ երկինքը
Կապե՛լ է՝ կամար,
Կապույտ վրան է՝
Խփե՛լ քեզ համար:

Շողերն արևի
Ժպտում են, խաղում,
Անձրևը կրծքիդ
Գոհալ է մաղում:

Զարթիր, զարդարվիր
Ատլաս կանաչով,
Գարունն է եկել
Նրդով ու կանչով:

Ա Ռ Ս Վ Ո Տ Ը

ձույսը լույսով շողշողաց,
Նրդը հնչեց սոխակի,
Շողը շողով դողդողաց,
Շուտով արև կծագի:

Արշալույսի ցուքերը
Շապիկ հազան ծիրանի.
Տեսան, թռան հավքերը,
Նրանց հազար երանի:

Դաշտի քնքուշ ծաղիկը
Բացեց թերթեր բուրավետ,
Նվ վաղորդյան շաղիկը
Երկինք թռավ շողի հետ:

Ու բարձրացավ թանձր մեզ
Գետի փրփուր ջրերից.
Ջրին ասավ մի եղեգ.
— Տես, լույս ծագեց վերևից:

ԼՈՒՍԱԳԵՄԻՆ

Անուշ հովերն են փշում,
Ոսկի հասկերն են ծփում,
Մանր ուլունք շաղ տալով՝
Բարակ առուն կարկաչում:

Առվի կանաչ ավերին
Գառն ու ուն են արածում,
Ծաղիկները թփերին
Անուշ բուրմունք տարածում:

Արշալույսը ոսկեգոծ
Ծաղեց հեռվից շողալով,
Խոփը մտավ հոգի ծոց,
Ակոս շարեց սողալով:

ԾԱՂԿԱՆՑ ԾՈՎՐ

Ծաղկունքն ամեն մեկ-մեկ բուսան
Հարյուր-հազար գույն-գույն ներկած,
Լեռ ու հովիտ ծաղիկ դարձան,
Ծաղկանց ծովը ծրփ-ծրփ ծրփաց:

Մանուշակը կապույտ գլխով
Թաք է կացել թփերի տակ.
Ջանգալիկը մեղմ ճոճալով
Թերն է ներկել կապույտ-սիպտակ:

Ատամնավոր պսակ գլխին
Կարմրել է ցից մեխակը,
Իր բյուրավոր աչքը դեղին
Հոտ է բուրում բարձմենակը:

Սիպտակ հագած հեզ շուշանը
Փսփսում է գեփյուռի հետ,
Թերը փռած մարգարիտ
Օրորվում է առաջ ու ետ:

Կարմիր մախմուր, կուրծքը սևիկ,
Մեն-մենակ է ալ-կակաչը,
Սիպտակ փրփուր, լայնաթևիկ
Բոժոժ էլ կա ծաղկանց մեջը:

Զարմանազան, էն դանազան
Ծաղիկը իր վիզն է թեքել,
Շաբաբուրիկ շարան, շարան,
Ոտից գլուխ դեպին հագել:

Գյուլիսապան մի ծաղիկ կա,
Որ չի բացվում օր ցերեկով,
Նա կբացվի ու հոտ կտա
Արևից ետ, մութ գիշերով:

Քյաճուր-վարդի գովքը մնաց,
Քնքուշ վարդի, կարմիր վարդի,
Փշերով է շրջապատված,
Փուշը սուր-սուր քյաճուր-վարդի:

Մի անբառամ ծաղիկ էլ կա,
Ծաղիկների ծաղիկն է նա,
Նորի նման հինն անթառամ,
Ամառ, ձմեռ չի չորանա:

Սուսան, քրում ու բալասան
Ոսկե պսակ սարի լանջին,
Ամեն ծաղիկ իր հոտն ունի,
Բույր ու բուրմունք դաշտի միջին:

ԾԻԾԵՌՆԱԿԻՆ

Դու կապուտակ ծովով արի,
Թեթև, թեթև թևով արի.
Ծովի փրփուր լանջով արի,
Գարնան երգով, կանչով արի:

Արի, արի, սիրուն ծիծեռ,
Արի, արի, գարուն դու բեր:

Սևիկ-մևիկ աչիկ ունես,
Մկրատածև պոչիկ ունես,
Ծովի փրփուր լանջով արի,
Գարնան շնչով, կանչով արի:

Արի, արի, սիրուն ծիծեռ,
Արի, արի, գարուն դու բեր:

Ծիծեռնակով դարուն կա,
Անծիծեռնակ դարուն չկա,
Ծովի փրփուր լանջով արի,
Գարնան շնչով, կանչով արի:

Արի, արի, սիրուն ծիծեռ,
Արի, արի, գարուն դու բեր:

ՔԱՄԻ

Քամի քամի, դու ահեղ,
էն երկնքի ամպերը
Հալածում ես ամեն տեղ.
Ալեկոծում ծովերը
Ու տարածում սար ու ձոր
Քո անուշիկ հովերը:

ԼՈՒՍԻՆ

Լուսին, լուսին,
Լուսերես,
Ինչքան, ինչքան
Կլոր ես:
Լույս ես տալիս
Գիշերով
Քո վառվռուն
Թշերով:

ԳԻՇԵՐ

Իջնում է գիշեր
Սարերի ուսին,
Փայլում է վերից
Կաթնագույն լուսին։

Վերից նայում է
Երկինքը ուրախ,
Քնած է գյուղը
Անհող ու խաղաղ։

ԳԱՐ ՈՒՆ

Զուգված, զարդարված
Թավիշ կանաչով
Ցուլում է դաշտը
Ոսկե ճաճանչով։

Մերուն մայիսը
Գոհար է մաղել,
Ծաղկանց թերթերը
Շողել ու շաղել։

Հագար տեսակի
Թռչուն է երգում.
Ալ կանաչ դաշտը
Զընգում, զընգում։

ԲԿԼԻԿ-ՁԿՆԻԿ

Ձկնիկ, լնդ տուր, լնդ արա,
Դրսի ոբսը թող արա.
Իջիւր ջրի հատակը,
Մինչև անցնի վտանգը:

Տէս, փորձանք կա քո գլխին,
Մի լավ մտիկ երեխին.
Որդ է խփել իր կարթին,
Չմոտենաս էդ որդին:

Ինձ չլսեց շեղլիկը,
Ինձ չլսեց բկլիկը.
Հնալ, կուլ տվեց նա որդը,
Կարթը մնաց կոկորդը:

ԱՅԳԻ

Կանաչիւր, կանաչիւր,
Ի՞մ սիրուն այգի.
Կանաչ ու կարմիր
Նոր շորեր հագի:

Գարուն ու հալքեր
Եկան քեզ համար,
Կանաչիւր, այգի,
Անշուք մի մնար:

Կանաչն ու կարմիր
Նշան են կյանքի.
Գարունդ է եկել,
Կանաչիւր, այգի:

Ծ Ի Ա Ծ Ա Ն

Խթին ամպերից
Նկավ հորդ անձրև,
Պարզեց երկինքը,
Ծաղեց ջինջ արև:

Կանաչ ու կարմիր
Կապեց ծիածան,
Ջրի կաթիլներն
Ալ գոհար դարձան:

Քամին հանդարտեց.
Էլ չկա փռշի.
Հողը տաքացավ,
Ծխեց գոլորշի:

ԱՐՏՈՒՅՏԻ ԵՐԳԸ:

Քեզ եմ գովում,
Ծաղիկ դարուն,
Ալ ու արվան
Ծաղիկ սիրուն:

Քո սեղանը
Անհատներ
Իմ ձագերին
Կեր է տալի:

Իմ ձագերը
Քնիդ միջին,
Ձագս էլ, բունս էլ
Ծոցիդ միջին:

Քեզ եմ գովում,
Ծաղիկ դարուն,
Ալ ու արվան
Ծաղիկ սիրուն:

ՉՈՒԿԸ

Ձուկն է լողում
 Վճիտ ջրում,
 Վճիտ ջրում լճակի,
 Վառ աբէի շողերի տակ
 Յուր է տալիս արծաթի:

Հնա սուրում է,
 Հնա սուղվում է
 Բյուրեղ ծոցը լճակի,
 Բյուր նազանքով
 Մեղմ փարվում է
 Պուտ-պուտ թևին կոհակի:

ՉՈՐՍ ԵՂԱՆԱԿ

Թե գարուն է նախշ-նախշուն,
 Նա ինչե՞ր է մեզ բաշխում:
 — Ծիլ ու ծաղիկ, կանաչ խոտ,
 Ալ ու ալվան վարդ շաղոտ:

Թե ամառ է, շոգ ամառ,
 Ի՞նչ է բերում մեզ համար:
 — Յորեն, գարի ու հաճար
 Ամեն հոգսի դեղ ու ճար:

Թե աշուն է պտղաբեր,
 Ի՞նչ է բերում մեզ նվեր:
 — Նուռ, սերկևիլ, տանձ, խնձոր,
 Դեղձ ու խաղող մեղրածոր:

Թե ձմեռ է ցրտաշունչ
 Ի՞նչ է թափում լուռ ու մունջ:
 — Փաթիլ, փաթիլ փափուկ ձյուն՝
 Արծաթի պես պսպղուն:

ԱՇՆԱՆ ԴԵՄ

Կապուտակ երկինք, լուսեղեն կամար,
Ամպերը մալանչ ու ճերմակ մարմար...

Հավքերը երամ՝ տարագիր, չըվող,
Վերջին հրաժեշտ կարոտը երգող...

Ոսկեհող շողեր, դողդող, հուրհուրան,
Ոսկեթել շրջառ շրջերի վրան...

Գետի կոհակներ մանրիկ օղերով,
Ողողած, ցողած դալուկ շողերով...

Դաշտերը գունատ, հերկերը սև-սև,
Եվ անտառն անխոս, ծառը անտերև...

ԵՂԵՎՆԻ

Պունատ աշուն է...

Էլ չկա թռչուն,

Քամու թևերին

Տերևն է թռչում:

Միայն եղևին

Այնտեղ, խոր հովտում,

Կանաչ է հագել,

Աշնան դեմ ժպտում:

ԱՆՏԵՐՆԵՎ ԾԱՌ

Փչեց ցուրտ քամին,
Եկավ մեզ, մշուշ.
Թերթերը թափեց
Ծաղիկը քնքուշ:

Անտերև ծառը
Ճյուղերը ճոճեց,
Աշնան քամու հետ
Կանգնեց ու վիճեց:

— Հէր տերեւներս
Մեկ-մեկ պոկեցիր
Ու աչքիս առաջ
Գետին ածեցիր:

ՉՄԵՌ

Ծառը մերկացավ
Ջրկվեց տերևից,
Ջյունի փաթիլներ
Իջան վերևից:

Ջյուն ու ցուրտ եկան,
Առու, գետ լռեց.
Իր արծաթ գորգը
Չմեռը փռեց:

Ջյունը ծնկահար
Նստեց մեծ ճամփին,
Սիպտակ հյուսերը
Գլտեց գետափին:

ՉՄԵՌ ՊԱՊԻՆ

Արի, արի,
Չմեռ պապի,
Սխալտակ հագի,
Սխալտակ կապի:

Սարում, ձորում
Սուլիք, երգիք,
Հերիաթ ասա
Հետաքրքիր:

Դաշտ ու անտառ,
Գետ ու գետակ
Այս ամենը
Առ թևիդ տակ:

Դցիր կամուրջ,
Փռիր կարպետ,
Ա՛յ անուբադ,
Անձեռ վարպետ:

ՆԿԱՐԻՉ

Օ՛յ, օ՛յ, օ՛յ, բուք-բորան
Նկավ, ծածկեց պատուհան.
Նկարիչ է, նկարիչ,
Ո՛չ ձեռք ունի, ոչ գրիչ:

Ո՛չ ներկ ունի և ոչ տուփ,
Նկարում է ծառ ու թուփ.
Ծաղիկ նկար է անում,
Ապակու վրա նկարում:

Ա՛յ, էդպես է՝ բուք-բորան,
Կուղե՞ս տեսնել դու նրան.
Թե սղա ես, դուրս գնա,
Քիթդ էնտեղ կըմնա:

Թ Ռ Չ Ն Ա Կ Ի Ն

Միշտ նայում ես վանդակից
Դեպի սլաքծառ լուսամուտ.
Դու չես սիրում գերություն,
Բայց սպասիր, ցուրտ է, ցուրտ:
Թող անցկենա ձյուն-ձմեռ,
Բացվեն դարնան դռները,
Դաշտ ու անտառ կանաչեն,
Տերև հագնեն ծառերը:
Երբ դարուն դա, կըբանամ
Փակած դուռը վանդակիդ,
Ազատություն քեզ կըտամ,
Գնա, հասիր փափագիդ:
Դու ինձ կերգես այն երգը,
Որ լսում են աստղ, ալիք,
Շատ եմ սիրում ծեփի հետ
Թռչնի անուշ դալալիկ:

Փ Ն Ջ Լ Ի Կ Կ Ո Վ Ս

Փնջիկ կովիս,
Ծաղիկ կովիս
Շատ եմ սիրում.
Դաշտից՝ կանաչ,
Աղբյուրից՝ ջուր
Ես եմ բերում:

Կեր, Ծաղիկս,
Կեր, կովիկս,
Կերդ անուշ,
Խմիր, Ծաղիկ,
Խմիր ջուրդ,
Խումդ անուշ:

Կեր ու խմիր,
Փը՛ռ-փը՛ռ կաթ տուր,
Կաթդ անուշ.
Փրո-փրո կաթ տուր
Սերն երեսին,
Սերդ անուշ:

Փնջիկ կովիս,
Ծաղիկ կովիս
Շատ եմ սիրում,
Դաշտից՝ կանաչ,
Աղբյուրից՝ ջուր
Ես եմ բերում:

ՓԻՍԻԿ

Փխիկ, փխիկ,
 Չալ պոչիկ,
 Վանա ճուտիկ
 Խուճուճիկ.
 Փխիկ, փխիկ,
 Շուա արի,
 Մեր Լուսիկին օրորի:

Կտամ ես քեզ կովի կաթ,
 Կարմիր գինի, նուա՛ն հաա.
 Կապեմ վզիդ թաշկինակ,
 Ու հագցնեմ տաք մուշտակ.
 Փխիկ, Փխիկ, շուա արի,
 Մեր Լուսիկին օրորի:

ԼՈՐԻԿ

Առավոտուց փչեց հով,
 Արար ծփաց, դարձավ ծով,
 Արախ միջից թռավ լոր,
 Թռավ, ընկավ սար ու ձոր:

Կլորիկ, գլորիկ,
 Ա՛յ լորիկ,
 Օրոր-մորոր,
 Շորորիկ:

Լորիկ, լորիկ, էս տարի
 Արտա արել եմ գարի.
 Ուր որ գնաս, շուա արի,
 Արախ մեջին ծփարի:

Կլորիկ, գլորիկ,
 Ա՛յ լորիկ,
 Օրոր-մորոր,
 Շորորիկ:

ՃՈՒՏԻԿԸ

Կըս, կըս, կըսկըստան,
Եկա՛վ ճուտս ճըտճըտան,
Հալածվել է ուրուրից,
Բաժանվել է իր մորից,
Ճըտճըտում է ու լալիս,
Կորած մորն է ման գալիս:

ՍԱԳԻԿ

Ղան արիբ, տվի,
Ղան արիբ, տվի,
Ա՛յ սիրուն սագիկ:

Գետումը լող տուր,
Գետումը սող տուր,
Ա՛յ կարմիր տոտիկ:

Գոնե իրիկուն
Կրկին արի տուն
Շարժադ ու կոկիկ:

ԲԶԵԶ

Քրդ, բրդ, բրդբրդան,
Բղեղն եկավ տըղտըղան,
Եկավ, ընկավ թակարդը
Նրան բռնեց չար սարդը:

Մ Ա Ս Տ Ա Ն Ը

Կըտի-կըտի Մաստանը,
Կտիկը մտավ բոստանը,
Ոտով մարդը տրորեց,
Գլխով հողը փորփրեց,
Ծուլի-ծուլի վեր ելավ,
Իր պոչի հետ խաղ արավ:
Բոստանչին էլ դուրս թռավ,
Չար այծիկին ձեռքն առավ,
Տվեց, տվեց, տուր տվեց,
Ջանը վրեն քրքրեց,
Քամուն տվեց մազերը,
Տեղից հանեց պոզերը:
Հանած պոզերի տեղը
Լցրեց աղ ու տաքտեղը:
Քոլիկ դարձավ Մաստանը,
Էլ չէր մտնում բոստանը:

ՄԻ ԷԾ ՈՒՆԵՄ

Մի էծ ունեմ
Հինգ-վեց ուլով,
Կաթը կլթեմ
Կուժով, կուլով,
Մածուն մերեմ
Կճուճներով,
Շղը հանեմ
Լվի աղով,
Բառնամ սելին
Մեծ-մեծ աղով,
Քաղաք տանեմ
Յոթ լուծ մկով,
Հո, հո անեմ
Ուղաի պոչով,
Ճամփեն երթա
Կաավի քուչով:
Թե չհասնի
Էգտեղ ֆաա,
Քեռի Մինաս,
Ինձ հյուր կըգաա:

ՔՆԻՐ, ԲԱԼԻԿԱ

Աստղերն օրոր են երգում,
Քնիր, բալիկս, քնիր.
Աստղերն օրոր են երգում,
Քնիր, բալիկս, քնիր:

Աստղեր, լուսին երկնքում,
Քնիր, բալիկս, քնիր,
Դու աստղ, լուսին իմ գրկում,
Քնիր, բալիկս, քնիր:

Գ Ի Ր Ք

Ասա, տեսնեմ,
Իմ սիրուն գիրք,
Էս ինչե՞ր կան
Ծոցիդ միջին:

Ճատան մուկը,
Ոսկի ձուկը,
Թիթեռ, բզեզ,
Գույն-գույն, պես-պես.
Բաղն ու բուլիկ,
Գառն ու ուլիկ,
Կաքավ ու լոր,
Շլոր, սալոր:

Ասա, պատմիր
Իմ աղանջից,
Շատ բան գիտես
Ամեն ինչից:

Դեհ, շուտ պատմիր,
Իմ խելք գիրք,
Մատաղ կանեմ
Քեզ խաղ ու միրգ:

Ա. Խ Պ Ո Ր Ս

Ախպեր, ախպեր,
Ջան ախպեր,
Արեգակի թև ախպեր,
Շաքար մաղեմ կեր, ախպեր:
Շաքարը մաղած պիտի,
Մեղրով շաղախած պիտի,
Իմ ախպեր համար պիտի:

Հ Յ ՈՒ Ս Ն Ե Ր Ը

Տեսեք, ամեն օր
Արհեստանոցում
Մեր հյուաներն ինչ ձայն
Աղմուկ են գցում:
 Շահիկ-շոռիկ,
 Շահիկ-շոռիկ,
 Թահիկ-թոռիկ,
 Թահիկ-թոռիկ:
Աշխատանքն եռում,
Եփ է գալիս, եփ,
Սղոցն է մաղում
Տախտակներից թեփ:
Քաշած տախտակից
Հատակի վրան
Հյուաները շինում են
Սեղան, նստարան:
Ու գործից հետո,
Արածով հպարտ,
Երգում, պարում են
Ուրախ ու զվարթ.
 Շահիկ-շոռիկ,
 Շահիկ-շոռիկ,
 Թահիկ-թոռիկ:
 Թահիկ-թոռիկ:

Ջ Ր Ա Ղ Ա Ց

1

Ջուրն է թշնամ,
Ջուրն է խշնամ.
Ու ջաղացում
Ալեկոծում,
Իրաբանցում...
Եվ կարծես թե
Հաղար կանայք
Լաց են լինում
Ու հեծեծում:
Երեք, չորս հաս
Ջաղացաքար
Իրենց անդուլ
Չախչախներով
Պլաշտվում են
Հա անդադար:

.

Դուրսը, ներսը
 Հարայ-հրոց,
 Սայլի ճըռինչ,
 Քարի գըռուոց:
 Մինը բեռը
 Ներս է կրում.
 Մինը նրան
 Դուրս է բերում.
 Մինն աղունը
 Վրա անում,
 Յորեն տալով
 Ալյուր հանում:

.
 Տես և մի կողմ,
 Զաղացականը
 Ալրաթաթախ՝
 Ալրատանը,
 Քարը տեղից
 Իջեցրած,
 Նրա տակը
 Վրեն արած՝
 Հա տալիս է
 Քարին մուրճը
 Եվ կայծեր է
 Թափում շուրջը:

Եվ ծընկները
 Քարի վրա՝
 Նա երգում է
 Երգը իրա:

2

— Արի, իմ քար,
 Զաղացաքար,
 Քեզ կուսենմ,
 Խոր փոսիկներ,
 Սուր ատամներ
 Կուս կուսնով,
 Ծանր մուրճով
 Լանջիդ հանեմ,
 Որ դու աղաս,
 Բընադոնը,
 Բընադոնը,
 Զոր ադոնը:
 Ալյուր, ալյուր
 Տանք աշխարհին,
 Ե՛վ գյուղացուն,
 Ե՛վ բանվորին.
 Աշխարհը լայն,
 Մեր տեղը նեղ,
 Ե՛կ, աշխատենք
 Մենք միատեղ:

Արի, իմ քար,
 Քեզ հռանձմ,
 Մուր ատամներ,
 Խոր փոսիկներ
 Կրճքիդ հանձմ:
 Ես քո տերը,
 Ես քո գերին,
 Արի, հաց տանք
 Ողջ աշխարհին...
 Աշխարհը լայն,
 Մեր տեղը նեղ,
 Դէհ, աշխատենք
 Մենք միատեղ:

ՓՈԽԱԴՐՈՒԹ ՅՈՒՆՆԵՐ

ՈՍԿԵ ԶՎԻԿԸ

(Ռուսական)

Պապի, Տատի չալ հավիկ
 Ածեց ոսկե մի ձվիկ:
 Տնւր որ տվեց Պապիկը,
 Բայց չկտորեց ձվիկը.
 Տնւր որ տվեց Տատիկը,
 Բայց չկտորեց ձվիկը:
 Մին էլ վաղեց մկնիկը,
 Պոչահարեց ձվիկը,
 Զվիկն ընկավ, կտորվեց:
 Լաց է լինում Պապիկը,
 Լաց է լինում Տատիկը,
 Կըռկըռում է հավիկը.
 — Մի լար, Պապիկ,
 Մի լար, Տատիկ,
 Նորից կածեմ ես մի ձվիկ.
 Զվիկ, ձվիկ,
 Զվեղեն,
 Էլ չի լինի ոսկեղեն:

ԳՈՐՏԵՐԻ ԽԱՂԸ

(Ռուսերենից)

Հուսնյակ գիշեր...

Լիճը խաղաղ...

Ուռած թշեր

Գորտերի խաղ,

Գորտի բանակ,

Գորտի նվագ...

Սրախոսում,

Զրախոսում,

Քեռու մասին

Էս էն ասում.

— Քեռին մեռել ա՛,

Քեռին մեռել ա՛...

— Ե՞րբ, ե՞րբ, ե՞րբ, ե՞րբ...

— Մեկ-կէ-կէլ օր, մեկ-կէ-կէլ օր...

Ղորդ, զորդ, զորդ, զորդ,

Ղորդ, զորդ, զորդ, զորդ:

Ուռել ա, մեռել ա, լռել ա,
Կը-կը, կա, մը-կը-կա, մեռել ա,
Կանչենք, տառը գլխին լա...

Գորտ տատիկը բարկացավ,

Զուստերն հագավ, վեր կացավ,

Ճմբան ծերին թըփ, թըփ, թըփ...

Գիժ թռռները չըփ, չըփ, չըփ,

Տոտ ու տոտիկ չռեցին,

Ջուրը չընկած՝ լռեցին:

ՊԱՊՆ ՈՒ ՇԱՂԳԱՄԸ

(Ռուսերենից)

Դռան առաջ
Մի անգամ
Պապը ցանեց
Մի շաղգամ:
Շաղգամն աճեց,
Մեծացավ...
Պապը քաշեց,
Քաշքըշեց,
Շաղգամն հողից
Զըհանեց:
Պապը կանչեց
Տատիկին.
Տատը պապից,
Պապը շաղգամից՝
Հն քաշեցին,
Քաշքըշեցին,
Շաղգամն հողից
Զըհանեցին:

Տատը կանչեց
Թոռնիկին.
Թոռը տապից,
Տատը պապից,
Պապը շաղգամից՝
Հն քաշեցին,
Քաշքըշեցին,
Շաղգամն հողից
Զըհանեցին:
Թոռը կանչեց
Շընիկին.
Շուռնը թոռից,
Թոռը տապից,
Տատը պապից,
Պապը շաղգամից՝
Հն քաշեցին,
Քաշքըշեցին,
Շաղգամն հողից
Զը հանեցին:
Շուռնը կանչեց
Փխոյին.
Փխոն շընից,
Շուռնը թոռից,
Թոռը տապից,
Տատը պապից,
Պապը շաղգամից՝

Հա քաշեցին,
Քաշքըշեցին,
Շաղգամն հողից
Չըհանեցին:
Փխոն կանչեց
Մըկնիկին.
Մուկը փխոյից,
Փխոն շնից,
Շունը թոռից,
Թոռը տատից,
Տատը պապից,
Պապը շաղգամից՝
Որ քաշեցին,
Քաշքըշեցին,
Շաղգամն հողից
Հանեցին:

ՍՈՒՍԱԿԸ ՎԱՆԴԱԿՈՒՄ
(Ռուսերենից)

— Ինչո՞ւ, իմ սոխակ,
Ձեռ ուտում կերդ.
Ինչո՞ւ չեռ ասում
Անուշ երգերդ:

— Երգում էի ես
Ճյուղիցը դալար.
Ոսկե վանդակում՝
Լուռ եմ միալար:

Դալար ճղնիկը
Ասում է՝ ապրիր.
Ոսկե վանդակը
Ասում է՝ մեռիր:

Ընկերս ճյուղից
Ինձ է ափսոսում,
Ձագերից զրկված,
Ես երգ չեմ ասում:

— Բաց կանեմ, սոխակ,
Դուռը վանդակիդ.
Թևիդ տուր, թռի՛ր,
Հասի՛ր ձագերիդ:

ԽՈՍՆԱԿ ԹՌՉՈՒՆԵՐ

(Ռուսերենից)

Թռչունը խոսնակ
Բնիկ է հյուսում,
Ծղոտ կրելով՝
Իր երգն է ասում:

Ապրում է այսպես
Ազատ իր կամքին,
Զարթնում է կանուխ
Հուսաշող ծեղին:

Ու թևին տալով
Դեպի դաշտ թռչում,
Դաշտերի վրա
Իր երգը կանչում:

Ու ժիր մաճկալը
Հսելով երգչին,
Ինքն էլ է երգում՝
Հենված իր մաճին:

ԶԱՆԳԱԿ ԾԱՂԻԿՆԵՐ

(Ալ. Տոլստոյից)

Դաշտի շողիկ-շողիկներ,
Անգալ-զանգալ ծաղիկներ,
Ի՞նչ եք նայում ինձ վրա
Մռթ կապուտակ աչերով:
Ձեր մաքումը էդ ի՞նչ կա,
Որ մայիսին օրերով
Զմրուխտի պես խոտերում
Հնա գնդում եք, զրնգում,
Գլխիկներդ օրորում:

Դաշտի շողիկ-շողիկներ,
Անգալ-զանգալ ծաղիկներ,
Կուղեմ անցնել ձեր մոտով,
Չարորել ձեզ ոտով:
Բայց չեմ կարող, ի՞նչ արած,
Պահել իմ ձին փրփրած.
Կապուտակ ձիս բաց դաշտով
Սլանում է ոնց գնդակ,
Նա է, նա ձեզ արորում,
Նա ձեզ տալիս ոտի տակ:

Խ Ո Տ Հ Ո Ւ Ն Ձ

(Ռուսերենից)

Զուգված, զարգարված՝
Թավիշ կանաչով,
Յուրում է դաշտը
Ոսկի ճաճանչով:
Մայիսյան այգը
Գոհար է մաղել,
Ծաղկանց թերթերը
Շողել ու շաղել:
Հազար տեսակի
Թռչուն է երգում,
Դաշտերը կանաչ
Զնգում, զրնգում:

— Կուրծքս սարալանջ,
Մեջքս թիկնավետ,
Երբ դամ գերանդով
Չափվելու քեզ հետ.
Մի դժգոհիր, դաշտ,
Քեզ չեմ խնայի,
Ատրաս զգեստիդ,
Երգիդ չեմ նայի:

Զնգան գերանդով
Խոտդ կհարեմ,
Սիրուն շարքերով
Հասեր կշարեմ:
Ու վերջին օրը
Հողդ կպաչեմ.
«Շեն ես, շեն մնաս»
Սրտանց կկանչեմ:

ՉՀՆՉԱԾ ԱՐՏԸ

(Նեկրասովից)

Աշուն է խորին,
Հավքերը չկան,
Ծառը մերկացավ,
Տերևներն ընկան:
Մերկ գաշտում միայն
Մի արտ կա անքաղ,
Կարծես անցնողից
Խնդրում է մանդաղ:
Հասկերը կարծես
Ասում են իբար.
— Մեզ աշնան քամին
Արավ ցրտահար:
Հերիք է նա մեզ
Տա գետնե-գետին,
Մեր հատիկները
Շաղ գան, փռշտին:
Նույնն է մեզ համար
Վաղը, թե այսօր,
Քամու առաջին
Դողում ենք անդոր:

Մուկն է մեզ կտրում
Գիշեր ու ցերեկ,
Ո՞ւր է մեր տերը,
Ձեն տվեք, բերեք:
Ո՞ւմ համար վարեց,
Ո՞ւմ համար ցանեց,
Ձէ՞ որ մեզ քամին
Յիր ու ցան արեց: —

Պատասխան տվեց
Քամին այդ հարցին.
— Ձեր տերն հիվանդ է,
Գլուխը բարձին:

Մ Ա Յ Ր Ը

(Ռուսերենից)

Մենյակի միջին
Լամպիկն է ցոլում,
Գազազած քամին
Դռանն է սուլում:

Անքուն մայրիկը՝
Ընկած գույգ ծնկան,
Օրոր է ասում,
Օրորում մանկան:

— Էհ, հերիք, հերիք,
Քամի ու մըրրիկ,
Հանգիստ, չինարներ,
Քամու քնարներ:

Ա՛խ, գուք լռեցեք,
Մայրն է գեղգեղում.
Թողեք, մանկիկս
Ննջի իր տեղում:

Էլ մի որոտա,
Դու, ահեղ որոտ,
Իմ անուշ բալեն
Քնի է կարոտ:

Հեռացեք, ամպեր,
Ամպեր բքածին,
Հանգիստ քուն տվեք
Սրտիս սիրածին:

Քնիր, բալիկս,
Օրորով քո մոր,
Քամի ու որոտ
Կլեն, օրոր...

Վաղը կտեսնեն
Աչերը կրկին
Ե՛վ սեր, և՛ գգվանք,
Ե՛վ պայծառ երկինք:

ԱՆՏԱՌՆ ԵՆ ԿՏՐՈՒՄ

(Ըստ Գալիևայի)

Փռված, տարածված
Սար ու սարալանջ,
Անտառն են կտրում,
Անտառը կանաչ:

Գործում է տապար,
Գործում է կացին,
Սիրտ չի գիմանում
Անտառի լացին:

Լալիս են մերուկ,
Կաղնի ու կեչի
Ու հարց են տալիս.
— Այս ինչի՞, ինչի՞...

Անտառն են կտրում,
Շուտ զարթնեց ծեղին,
Վաղ նա ձեն տվեց
Քնկոտ աշխարհին:

Թե՛ իր սաղարթով
Նրբեց համարձակ
Բախտ, ազատություն,
Պայծառ Արևծագ:

Անտառն են կտրում...
Բայց սերմերը՝ ոչ.
Ոստերը գարնան
Կընձյուղեն բողբոջ:

Կըռսնեն նորից
Զինար ու սոսի,
Մատաղ պուրակում
Բլբուլ կխոսի:

Տ Ե Ր Ե Վ Ն Ե Ր

(Տյուտչեից)

Ծլում ենք, ծաղկում
Գարնան օրերին
Ու հյուր ենք մնում
Կանաչ ճյուղերին:

Ամռան արևը
Գալիս է, շողում,
Գոհար շաղիկը
Մեր սիրտը ցողում:

Դաշտը մերկացավ,
Էլ ծաղիկ չկա,
Մեղմիկ գեփյուռը
Էլ չի շնկշնկա:

Ինչո՞ւ ճյուղերից
Կախվենք ու գեղենք,
Լավ չէ՞, որ մենք էլ
Թե անենք, թունենք:

Եկեք, քամիներ,
Հեռու տեղերից,
Թերթեցեք, տարեք
Մեզ չոր ճյուղերից:

Թերթեցեք, անեք
Մեզ ձեր թևերին,
Աշնան օրերը
Սև ու սուգ բերին:

Գ Ա Ր Ո Ւ Ն
(Ըստ Նիկիտիսի)

Փռվել ես, իմ դաշտ,
Անխոս ու մռայլ,
Ո՞ւր է պչրանքդ,
Գուցեդ սսկեփայլ:

Ո՞ւր է կանաչդ
Մինչև ծնկահար,
Ո՞ւր՝ ծաղիկներդ,
Ո՞ւր՝ ցողը գոհար:

Փռվել գորդի պես,
Ծով էիր դարձել,
Տանում էր քամին
Մազերդ թեղ-թեղ:

Գիշերվա պահին
Անուշ ու մեղուշ
Հեքիաթ էր պատմում
Ձեփյուռը քնքուշ:

Ծարավի կրծքիդ
Հով ու զով բերում,
Փոքրիկ մանկան պես
Քեզ էր օրորում:

Փռվել ես հիմա
Մերկ ու անխնամ,
Քո շուրջը լուռ է
Ինչպես գերեզման:

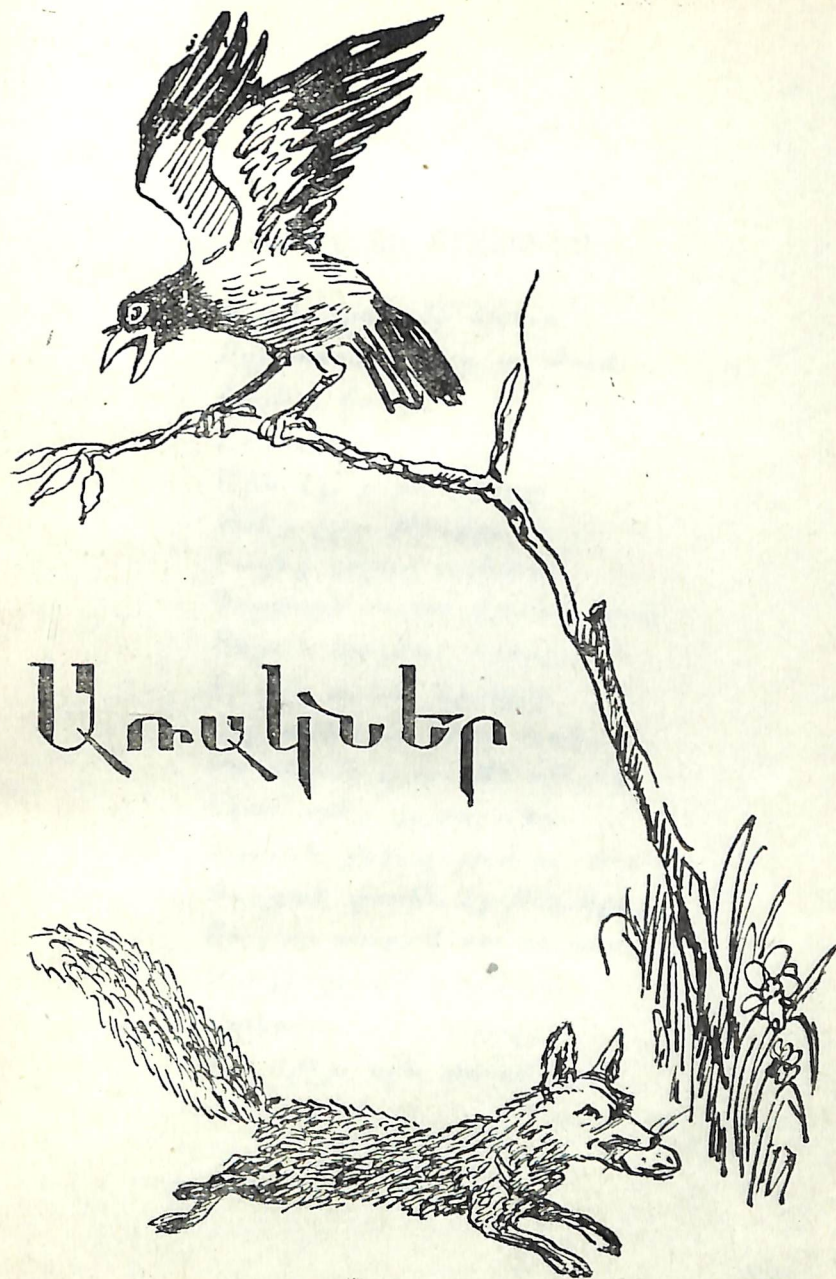
Ջարթիր, եկել է
Էլի նոր գարուն,
Բերել է քեզ հյուր
Հավքերը սիրուն:

Ջարթիր, զարդարվիր
Ասլաս կանաչով,
Գարունդ է եկել
Երգով ու կանչով:

Պայծառ երկինքը
Կապել է կամար,
Կապույտ վրան է
Խփել քեզ համար:

Շողերն արևի
Փպտում են, խաղում,
Անձրևը կրծքիդ
Գոհար է մաղում:

Ծփան ծովի պես
Կոհակավորվիր,
Թող զեփյուռը գա,
Լայն կրծքիդ փարվի:

Առաքել

ՃՊՈՒՌՆ ՈՒ ՄՐՋՅՈՒՆԸ

Թըռի-վըռի մի ճպուռ
Ողջ ամառը շուռ ու մուռ
Երգեց, ճռաց,
Ճըռճռաց:
Մին էլ, ըհը, ճմեռը
Փռեց իրա թևերը,
Բացեց գորգը սպիտակ,
Դաշաերն առավ ձյունի տակ:
Անցան պայծառ օրերը,
Էլ սրն ասեմ, էլ սրը,
Երբ ամեն մի թփի տակ
Թե սեղան կար, թե օթյակ:
Եկան օրեր ցրտաշունչ,
Ճպուռն ընկավ լուռ ու մունջ.
Քաղցած փորին էլ ի՞նչ երգ,
Ցուրտը տարավ ոտ ու ձեռք:
Զընգը-զընգը գողալով,
Ծանր-ծանր սողալով,
Նա մըջյունին ասում էր.

— Գլխիդ մատաղ, սանամեր,
 Մի ճար արա, շունչ առնեմ,
 Յրաից, սովից չմեռնեմ.
 Կերակրի, տաքացրու,
 Մինչև դարուն ապրեցրու:
 — Ի՞նչ խաբար է, սանիկս,
 Ձարմանում եմ ջանիկս.
 Չաշխատեցիր ամառը,
 Ասա, ի՞նչ էր պատճառը:
 — Էդպես բանի, սանամեր,
 Էլ ժամանակ ո՞վ ուներ.
 Էն խոտերում բուրավետ
 Երգում էինք մերոնց հետ:
 — Ուրեմն դ՞ու...
 — Այո, ես
 Ողջ ամառը դեն ու դես
 Երգում էի մշտապես:
 — Երգում էիր, շատ բարի:
 Այժմ էլ բռնի վեր-վերի,
 Քամին ծափ տա՝ դու պարի:

ԿԱՊԻԿՆ ՈՒ ԱԿՆՈՑՆԵՐԸ

Ծերացել էր կապիկը,
 Լավ չէր տեսնում պապիկը.
 Առավ ակնոց
 Մի ողջ կապոց:
 Ակնոցները փոքր ու մեծ՝
 Ձեռքին շուռ ու մուռ տվեց.
 Մին դնում է իր գլխին,
 Մին էլ պոչի մեջտեղին,
 Մին լիզում է, թքոտում,
 Մին էլ սրբում, հոտոտում:
 Հն փորձում է, հն փորձում,
 Բայց ակնոցը չի գործում.
 Էն պապուկն ապակին
 Լույս չի տալիս պապիկին:
 — Կորչեն, — գոռաց, — ջուխտ ու կենտ.
 Նա է հիմար, նա է խենթ,
 Ով լսում է այդ խոսքին,
 Մարդկանց հազար մի սաին:

Սրանց մասին
Ինչ որ ասին,
Սուտ է, սուտ:
Էս ապակին
Խափար աչքին
Ի՞նչ օգուտ: —
Ու կապիկը՝
Ծեր պապիկը
Խորը վշտով ակնոցները
Էնպես խփեց չոր քարին,
Որ ջուր կտրած փշրանքները
Կանաչ-կարմիր կապեցին:

ԱՅԼՈՐՆ ՈՒ ՄԱՐԳԱՐԻՏԸ

Օրվա մեկը մի աբլուր,
Գլուշ-մջուշ անելիս,
Տեսավ մի հատ մարգարիտ
Աղբի միջին փայլելիս:
Կոցեց, ասաց. — Էս ի՞նչ է,
Ինձ հարցնե՞ս ոչինչ է,
Վայը տամ է՛ն հիմարին,
Որ գին կտա է՛ս քարին.
Իսկ ինձ համար մի դարին
Արժեք էսպես հաղարին:

ԱՔԱՂԱՂՆ ՈՒ ԿՏՈՒՐԸ

Մի աքաղաղ
Կարմրապեծիկ,
Իր ոտները
Նրկար ու ձիգ
Կտրին տալով՝
Վեր-վեր ձգվեց
Ու զարմանքով
Ի՛նչ հարց տվեց.
— Էս ո՞նց է, որ
Ես զոռ տալիս,
Էս կտուրը
Փուլ չի գալիս:

ՄՈԾԱԿԻ ՄԱՀԸ

Ամպից խփեց հուր կայծակ,
Կաղնուց ընկավ մի մոծակ,
Մոծակն ընկավ կաղնու մոտ՝
Թե ու թիկունք արյունոտ:

Ճանճերն եկան պղզալով,
Տըզաղալով, բըզալով.
Նղբեր վրա շատ լացին,
Աղի արցունք մաղեցին.
— Ագիգ ախպեր, քաջ մոծակ,
Էլ չես թռչի թևարձակ.
Ա՛խ, խավարի մեր լույսը,
Կտարվել է քո ուսը,
Դու տանջվում ես չարաչար,
Ափսոս, չունենք ոչ մի ճար: —

Մոծակն իրեն հավաքեց,
Նվաղ ձայնով կտակեց.
— Իմ քուրիկներ աննման,
Փորեք դուք ինձ գերեզման,
Թաղեք կանաչ պուրակում,
Որտեղ դուք եք նվազում:

Ամեն, ամեն իրիկուն,
Երբ դուք գնաք դեպի տուն,
Իմ հորքուրներ, մորքո՛րներ,
Ըզբոսասեր քույրիկներ,
Անցեք, դարձեք իմ մոտով,
Ինձ հիշեցեք կարոտով: —
Ճանճերը շատ լաց եղան.
— Մեռավ, — ասին, — քաջ տղան.
Ոչ թե չնչին մի ձադ էր,
Այլ մի կարիճ մոծակ էր:

ԳՈՐՏՆ ՈՒ ԿՈՎԸ

Գորար գորտին ասաց. «Քեռի,
Խնդրեմ, էս կողմ մի ետ դառի,
Տես՝ ուռե՞լ եմ,
Փուքն առե՞լ եմ,
Ուղիղն ասա,
Կովին հասա՞»:
— Զուր է, վերջ տուր.
Կոմս սուր, դու ուր:
«Հիմի՞, քեռի,
Ուռա՞ իսկի»:
— Շատ չեն գտի,
Նույնն ես, սըսկի:
«Մի տես, քեռի...»:
— Նույնն ես, լուի.
Աշխարհ կանցնի,
Եթե գորար
Կովին հասնի:

«Ա՛յ, տես քեռի...»
— Թեկուզ մեռի,
Դու բաց աչքով
Ձեռ գառնա կով: —

Գորտը ուռավ,
Փքվեց նորից,
Խիստ փուք առավ,
Ճաքվեց զոռից:

Ով որ փքվի,
Նա կչքվի:

ԿԱՐԻՃՆ ՈՒ ԿՈՐՏԸ

Սև կարիճը լճի ափին տեսավ մի գորտ,
Ասավ. — Ա՛յ գորտ, ճարպիկ լուղորդ,
Ա՛ռ ինձ մեջքիդ աղբերաբար,
Ա՛ռ ու լճի էն ափը տար: —
Է՛ն ինչ գորտն էր,
Քաջ լուղորդն էր,
Շալաղն առած սև կարիճին
Իրեն տվեց կապույտ լճին:
Բայց կարիճը խայթեց գորտին,
Խեղճը ջրում փռվեց լերդին,
Ուշքը գնաց,
Նվաղելով հա՛ կռկռաց.
— Կարիճ...
Դահիճ...
Ես էլ կորա՛...
Դու էլ կորար,
Ա՛ն կամորդ...
Ղորտ... զորտ... զմրտ... —
— Բնությունս է այդպես, ա՛յ գորտ,
Թե չխայթեմ,
Ես կպայթեմ, —
Կարիճն ասաց,
Ինքն էլ խեղդվեց՝ ափ չհասած:

ՄԿՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԸ

Սով էր, սով էր մկաստան,
 Կատվի ձեռքից լկատան
 Գզիրն ընկավ դռնեդուռ,
 Էլ չթողեց տուն, կտուր,
 Զահել, ահել գեղովի,
 Զոջերին շուկ, տեղովի
 Կանչեց, բերեց ժողովի,
 Թե ի՞նչ անեն, որ կտավեն
 Մի հնարքով ազատվեն:
 Նկան գյուղի շոջերը,
 Նրկար, բարակ պոչերը,
 Մասնակցեցին խորհրդին,
 Մի մուկ խոսեց իր հերթին.
 — Լսեք, մկներ ցեղակից,
 Զունեմ որդի, կողակից.
 Ես մի անտեր ծերուկ եմ,
 Բայց պատվավոր մի մուկ եմ.
 Պակսեց ուժը իմ ոտի,
 Պետք է մեռնեմ անոթի.
 Սոփե է չոքել դռանը,
 Ախ, մոռանը, մոռանը,
 Վեր է ընկել մառանը,

Ինչքան ասես՝ նազ անի,
 Ստից սատկի, տազ անի,
 Մուկ տեսնելիս վազ անի,
 Գլխից բռնի, կախ անի,
 Թաթովը տա, խազ անի,
 Ուտի, քեֆը չազ անի.
 Էսպես զուլում ու կրակ,
 Դեռ աչքերն էլ ջուխտ ճրագ:
 Բայց թե ազնիվ մեր ցեղը
 Կորչելու չէ զուր տեղը,
 Ցամու էլ ունի իր դեղը:
 Այ, բերել եմ ես մի զանգ,
 Ծափ, ծխոցոց,
 Մեջը զնգոց.

Կատվի վզից մենք կախ տանք,
 Որ ինչքան էլ օրորա,
 Որ ինչքան էլ շորորա,
 Ստից սատկի, տազ անի,
 Գալն իմանանք գազանի:
 Է՛, զանգը ով կախ անի.

- Ալո, դու.
- Ալոն տանի: —
- Բալո, դու:
- Բալոն կախե: —
- Զալո, դու.
- Զալոն կաղ է: —
- Մստո, դու:
- Մստոն կարճ է: —

— Փոստո, դո՛ւ:
 — Էդ էլ խի՞ղճ է: —
 — Համբո, դո՛ւ:
 — Ես տկար եմ: —
 — Չամբո, դո՛ւ:
 — Ասենք՝ տանրա,

Բա որ կատո՛ւն գա ինձ վրա՛:
 — Բտոն, Խտոն թող մեկից
 Բռնեն կատվի քամակից: —
 — Ի՞նչ է խոսում չոր գանգը.
 Լավ է՝ դու տար էդ գանգը,
 Էլ ի՞նչ Բտո, ի՞նչ Փստան, —
 Ճստաց Բտոն ճստճստան:
 — Լռի՛ր, հանդուգն,
 Կտտորվե՛ք դուք,
 Վախկոտներիդ ես թաղեմ.
 Ճան ասեմ, թե՛ գանգ կախեմ, —
 Գոչեց ջի՛շը,
 Քաշեց պոչը:

ՆԱՊԱՍՏԱԿՆԵՐԸ

Նապաստակներն ամբողջ ցեղով
 Անտառի մեջ արին ժողով:
 Եվ ժողովում մի ծեր Շլդիկ
 Ասաց. — Լսեք, մեծ ու պստիկ,
 Շունը հաչե,
 Քամին փչե,
 Ամպը գոռա,
 Մուկը ճռա,
 Մեր էս ցեղը
 Հա՛ կդողա:

Էսպես ապրել չի կարելի
 Էս աշխարհում փորձանքով լի:
 Չարն ու բարին աշխարհի հետ,
 Թողնենք, գնանք, լցվենք մի գետ: —
 Շլդիկները՝ ո՛չ այս, ո՛չ այն,
 Ելան, ընկան մահի ճամփան:
 Հենց որ եկան գետին մոտիկ,
 Էն գորտերը մեծ ու պստիկ
 Խառնիխուռը
 Ընկան ջուրը:

Իսկույն այդտեղ մի այլ Շլդիկ՝
 — Դարձեք, — կանչեց, — պապիս որդիք,
 Էլ մի կախեք ձեր քթերը,
 Մեզնից վախկոտ են գորտերը:

ԽՈՋՆ ՈՒ ԱԳՌԱՎԸ

Մի դարեւոր կաղնու տակ
Խողը ագահ ու անհագ
Այնքան կաղին զխավեց,
Որ ցած ընկավ ու փռվեց:
Չարթնեց քնից ու տակից
Ծառը փորեց արմատից:
— Ի՞նչ ես անում, այ անդեւ,—
Ագռափն ասաց վերեւից,—
Խնդ ես անում ծառի հետ,
Կչորանա արեւից:—
— Չորանում է, չորանա,
Ինձ ի՞նչ օգուտ՝ զորանա,
Միայն կաղին ունենամ,
Ուտեմ, պառկեմ, գիրանամ:—
— Ա՛յ, ապերախտ կենդանի,
Ով քեզ նման վիզ ունի,
Իր կույր աչքով չի տեսնի,
Որ կաղինը հյուլթալի
Լուկ այս ծառն է ձեզ տալի,—
Ագռափն ասաց խոզուկին,
Էն կախ-գլուխ կուզիկին:

ՇՈՒՆՆ ՈՒ ՋԻՆ

Մի տան բակում շուկն ու ձին
Իրար առան, վիճեցին:

Շուկնը ձիուն
Թե՛ գլխիդ ձյուն,
Ի՞նչ մեծ բան ես.
Բեռ կտանես,
Արտ կվարես:

Ջի, ձի խնոցի.
Վրաս հեծի,
Մեծ ջուրն անցի,
Տար, դեն գցի:

Է՛, թող կորչի աննշանը.
Ա՛յ, ի՞նչ ասեմ ինձպես շանը.
Ես ցերեկով տունը պահեմ,
Ես գիշերով հոտին նայեմ...
Ջին ոտ մեկնի ինձ հավասար:—
Ջին թե՛ ճիշտ է, Հաչան Բասար,
Ես որ հանգիստ կողքիս պառկեմ,
Բեռ չկրեմ,
Արտ չվարեմ,
Տուն կլինի՞, որ դու պահես,
Հոտ կլինի՞, որ դու նայես:

ԳԱՅԼՆ ՈՒ ԿԱՏՈՒՆ

Գայլն անտառից
Փախավ գեղը.
— Նեղն եմ, նեղը,—
Ասաց կատվին,—
Ասլան-բալա,
Քո հոր պատվին
Մի ճար արա.
Մի տես հլա,
Որսորդ ու շուն,
Թաղի, թուլա
Միտս են կրծում,
Ինձ հալածում:
Այ կարվի
Դրանց հոտը.
Մի մարդ ցույց տուր,
Պահվեմ մոտը:

— Այ ցեղակից,— գոչեց կատուն,—
Քնա, մաիը Մարոյենց տուն.
Նա չափազանց բարի կին է:
— Նս էլ գիտեմ, որ անգին է,
Բայց որ նրա հորթն եմ կերեւ...

— Բկիդ կանգներ, լավ չես արել:
Այ, Դավթի մոտ. կուգես, կանչեմ:
— Նրանից էլ ես կամաչեմ.

Հենց ամառը
Կերա Դավթի փոքրիկ գառը...
— Ո՛ւմ ասեմ էլ...

Հա, մեր Զաքին:
— Էս գարնանն էլ
Նրա մաքին...
— Ո՛վ մնաց էլ.
Հա, երեցը:
— Էս աշնանն էլ
Նրա էծը...
— Այ դու ուտես
Չոռի մեծը:
Քանի՞սն եղավ,
Հինդը... վեցը...
Այ անամոթ,
Ի՞նչ երեսով
Դու գյուղ մտար.
Ի՞նչ է, ուրիշ
Տեղ չգտար:
Գյուղն հիմա է,
Որ թշնամուն
Պատապարե:

Ով ի՞նչ բրթե,
Է՛ն կխրթե:

ԳԱՅԼՆ ՈՒ ՇՆԵՐԸ

Գայլը մի օր
Տեսնում է, որ
Հովիվները դանակներով
Կտրատում են մի գեր ոչխար,
Իսկ շները լուռ, անվերդով
Թափվել են վար,
Ղրմուռում չեն,
Մրմուռում չեն:
Գայլը հեռվից ինչ է ասում.
— Կոտորվեք դուք, ի՞նչ վայնասուն
Կհաներիք դուք խմբովի,
Թե այդ բանը ես աների:

ՓԱՅՏԱՀԱՏՆ ՈՒ ՄԱՀԸ

Ծերն հազալով, կղտալով,
Թույլ ծնկներին զոռ տալով,
Մեջքից ցախը վեր առավ,
Նստեց վրան, սուգ արավ.
— Ես տուն ունեմ,
Դուռ չունի,
Թոնիր ունեմ,
Խուփ չունի.
Ջյունն է ծածկել դռնակս,
Փայտն է մաշկել կռնակս:
Ես ծեք... անցած,
Տնով քաղցած,
Հա մերկ, հա զուրկ,
Տալիք ու տուրք,
Խարճ ու խարաճ,
Լեզուս է կարճ...
Վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ, վա՛յ...
Ո՞ւր ես, սե մահ...
Էսպես ապրո՞ւստ:—
Մին էլ՝ պուպուստ,
Մահը թե՛ հա,
Ծերուկ, ի՞նչ կա...
— Արևդ վի՛ա,
Ոչինչ չկա...—
Ճաքեց լեղին
Մոմից դեղին,

Կմկմալով,
Լեզվին տալով,
Ծերուկին ասավ. —
Մինը չկար,
Որ էս փայտը
Շալակս տար:
Ապրես, տեսմը,
Ինչ շուտ հասար.
Բան մի կարծի,
Փայտն ինձ բարձի:
Դու ետ դարձի:

ՔԱՄԻՆ ՈՒ ՄԱՐԱԳԸ

Քամին վազեց
Արագ, արագ,
Կանգնեց, կանչեց.
— Մարագ, մարագ,
Հո գիտե՞ս՝ ինչ
Ուժի տեր եմ,
Դուռդ լայն բաց,
Դարման բերեմ:

Մարագը թե՛
— Գնա բանիդ,
Ես կարոտ չեմ
Քո դարմանիդ.
Քո դարմանը
Թող քեզ լինի,
Իմ դարմանը
Դու մի տանի:

ՅՈՂԻԿՆ ՈՒ ՇՈՂԻԿԸ

Թևալորված, խուռնշիկ-մուռնշիկ,
Տնից թռան երկու աղջիկ:
Մեծ աղջկան տվին մարդի՝ երկրագործի,
Փոքրին բրտի՝ կավագործի:

Անցավ, գնաց հինը՝ հերուն,
Ծնողները մտան գարուն,
Կարոտելով աղջիկներին,
Ախ ու հառաչ առաջ բերին:

Մայրական սեր՝
Խոսք հասկանար ու սպասե՞ր.
— Տատրակներս կ'սլուռ են, նոթի՞,—
Կինը մարդուն հանեց ոտի:

Աղջիկներին որ բաժին տա,
Հետը դրեց հալվա, գաթա:
Ճամփեց մարդուն, որ լուր բերի,
Գլուխը կռան,
Աչքը դռան՝
Ինքն էլ մնաց սրտին գերի:

Հայրը տանը երկրագործի
Բացեց տուտը հարց ու փորձի,
Թե ի՞նչպես եք ապրում, որդիք,
Կյանքի շեմքին դուք նոր մարդիկ:

— Բարի հայրիկ, շատ ցանեւ ենք,
Թե ցանածն էլ մենք քաղեւ ենք,
Չափի չի գա ցորեն, դարին,
Թե թոնային լինի տարին:

Հակառակը թե կատարի,
Մենք ձեր տանն ենք հենց էս տարի.
Մայրիկին էլ է՛դպես ասա,—
Շատ խնդրեցին աղջիկ, փեսա:

Հայրը տանը կավագործի
Բացեց տուտը հարց ու փորձի,
Թե ի՞նչպես եք ապրում, որդիք,
Կյանքի շեմքին դուք նոր մարդիկ:

— Բարի հայրիկ, շատ ծեփեւ ենք,
Այդ բոլորը թե թրծեւ ենք,
Տեղ չի լինի ամաններին,
Թե չորային լինի տարին:

Հակառակը թե կատարի,
Մենք ձեր տանն ենք հենց էս տարի,
Մայրիկին էլ է՛դպես ասա,—
Շատ խնդրեցին աղջիկ, փեսա:

Իբեհնց տանը, վերադարձին,
Մարդը կնոջ հարց ու փորձին,
Թե՛ ի՞նչ խաբար, Նոյի ազնավ,
Գնալ-գալդ տարի դառավ:

— Այ անհամբեր կնիկ, զարթիր,
Մենք էլ աղջիկ տվինք մարդի:

Դեհ դու արի,

Գնա, ճարի

Մի աշնալիսի

Կտր տարի,

Որ նա լինի

Մեկի համար թոն-թոնային,

Մեկի համար չոր-չորային:

Մեկն ուզում է միմիայն ցող,

Մեկն ուզում է միմիայն շող:

Բանը բուրդ է մեկն ու մեկի՝

Կամ Յողիկի, կամ Շողիկի,

Բայց միասին՝

Ե՛վ հայրիկի, և՛ մայրիկի:

ՎԱՏ ԸՆԿԵՐԸ

Մի անգամ

Առյուծ արքան

Մռնչում էր կողի ցավից.

Գազանները ամեն կողմից

Եկան հիվանդ արքային տես,

Բայց մեջերնին չկար աղվես:

Էդտեղ մեկ էլ

Մի պառավ գել

Ասաց. — Արքա,

Ախր ի՞նչ կա,

Որ աղվեսը՝

Հաճուճ-մաճուճ

Թիզ ու կեսը

Քեզ չի հարգել,

Տես չի եկել: —

Յավը թողած՝

Արքան գոռաց,

Թե. Հա՛, թուեք,

Էն ըմբոստին

Ոտս բերեք:

Հինգ, վեց

Գազան

Երան, հասան,

Էն աղվեսին

Մի կերպ գտան,
Պատճառն ասին,
Բերին ատյան:

Արքան գոռաց.

— Ո՞ւր ես, մեռած...—

— Ասեմ ձեռաց,—

Աղվեսն ասաց.—

Տեր վեհափառ,

Խնդիրս առ.

Որ լսեցի՝ դու հիվանդ ես,

էլ ի՞նչ ասեմ, ինձ հո գիտես,

Ինչպես գլխիս կրակ վառած

եմ պատանս էլ թևիս առած

Հա էստեղը,

Հա էստեղը,

Վերջը գտա

Ցավիդ դեղը:

Գելի մորթին արա մուշտակ,

Միսը շորվա խմիր տաք-տաք:

Քրտնեց կողդ,

Կանցնի դողդ:—

Որ չավեց էսպես թելին,

Իսկույն գետին դրին գելին:

Արքան հագավ գելի կաշին,

Միսը կերավ նախաճաշին:

Քրտնեց կողդ,

Անցավ դողդ,

Մեջտեղ գնաց

Զրպարտողը:

ԿԿՈՒՆ ՈՒ ԱՔԼԱՐԸ

— Չընաշխարհիկ

Իմ աքլարիկ,

Չայնդ զիլ-զիլ,

Ոսկի ծիլ-ծիլ,

Երգերիդ մեջ

Բյուր ելևէջ:

— Կրկու քուրիկ,

Հուրիկ, բուրիկ,

Քո ձայնն էլ է

Հավ դեղգեղում,

Ծոր է տալիս

Ու մըղմըղում.

Երգ եմ լսել

Ես շատ ու քիչ,

Բայց չեմ տեսել

Քեզ պես երգիչ:

— Ոսկեփետուր,

Անուշ իմ քուր,

Կուգեմ լսեմ

Չայնդ անսպառ

Միշտ անդադար:

— Պուճպուճուրիկ,
Մի պուա ջրիկ,
Կկու քուրիկ,
Երգվում եմ ես,
Որ լուում ես,
Հսքան պուճուր.
Ըսպասելով
Իմ աչքերը
Կարում են ջուր:
Ո՞րտեղից է
Քեզ էդպես ձայն,
Մաքուր, քնքուշ
Ու զընգզընգան:
Դուք էդպես եք
Ամբողջ ցեղով.
Մի բուռ բան եք
Թեև տեղով,
Բայց ձեր երգը՝
Խիստ աջողակ,
Չունի, չունի
Ո՛չ մի սոխակ:
— Գոհ եմ քեզնից,
Զիվան աքլար.
Խըղճով ասենք՝
Դու միալար
Լավ ես երգում
Դրախտահավից,
Թռչունների
Լավի լավից:

Ողջ աշխարհը
Խոսքիս վկա,
Քեզ պես երգիչ
Չըկան, չըկան:—
Հասեղ ծխար,
Ծխիկ-միտիկ,
Ասաց. — Հիշ
Սրբանց մտիկ,
Ինչ լավ գիտեն
Իրար եղել.
Ասա, թողի՛ն
Պակաս տեղ էլ:
Է լավ, հերիք
Իրար գովեք.
Աշխարհ գիտի,
Թե դուք ով եք:

ԴԵՂՁԱՆԻԿՆ ՈՒ ՏԱՏՐԱԿԸ

Դեղձանիկը մի թակարդում
Ձարկըվում էր ու թփրտում:

Մի տատրակիկ՝

Պուճուր ձագիկ

Ծիծաղում էր նրա վրա.

— Բա ամոթ չէ՞, — ասում էր նա, —

Օր ցերեկով

Բաց-բաց աչքով

Ընկար այդպես

Դու կույրի պես:

Ես լինեի,

Ձէի խաբովի,

Իմ արեւ:

Մին էլ՝ ըհը՝

Ոտն ու թեք

Գցեց ցանցը

Մնապարծը:

Տեղն էր, տեղը էն տատրակին.
Ինչո՞ւ ծաղրեց դեղձանիկին:

Ճ Ա Ն Ճ Ը

Խոնարհ ու հեզ

Մի հոգնած եզ

Արորն ուսին

Ճանճը պողին,

Մի իրիկուն

Գալիս էր տուն:

Մին էլ ճամփին

Մի ուրիշ ճանճ

Էն նստածին

Ասաց. — Տո՛ւ, մանչ,

Էս եղան հետ

Ո՞րտեղից էդ:

Քիթը անկած

Ճանճը ասաց.

— Մենք որտեղի՞ց.

Վարում էինք,

Վարատեղից:

Գ Ո Ր Տ Ը

Լքուն,
 Փքուն
 Գորար կռուան
 Զրհորումը
 Զրի վրան
 Իր չորս կողմը
 Աչք ածելով
 Ասաց.
 — Էլ ուր է, թե
 Մեծ է ծովը,
 Չորս թիզ չկա
 Իմ թզովը:

ԳՈՐՏՆ ՈՒ ԱԳՈԱՎԸ

Մի գորտ ընկած ցամաք առուն
 Կռկռում էր, հն կռկռում:
 — Քիչ կռկռ, այ գորտ քեռի,
 Աշուն կգա, ջուր կբերի,—
 Հույս էր տալիս մի սև ագռավ:
 — Է՛, ի՛նչ անեմ, սիրտս վառավ.
 Մինչև ցամաք առուն ջուր գա,
 Գորտի աչքն էլ հն դուրս կգա:

ՄՈՒԿՆ ՈՒ ԿԱՏՈՒՆ

Կատուն մկին
Ասաց. — Անգին,
Թե էդ ծակից
էս ծակը գաս,
Հաղար թուման
Փող կստանաս:

Պատասխանեց
Մուկը կատվին.
— Ձեմ արժանի
էդ մեծ պատվին.
Ճամփեն կարճ,
էդքան խմրճ:
Շատ լավ գիտեմ
Փորիդ ցավը,
Պապս է տեսել
Կատվի լավը:

ՈՎ ԱԼԱՐԻ, ՈՉ ԴԱԼԱՐԻ

(Առակ քնկոտ, ալարկոտ կատվի մասին)

Ժամանակով
Ազգով-տակով,
Տնով-տեղով,
Ամբողջ ցեղով
Կատուներն են
Մկան որսկան:
Բայց էս կատուն,
էս մեկն էսքան
Մրսկան, սսկան,
Ճպղճոտ, քնկճոտ,
Ծոճլ, ալարկճոտ:
Ձեմ բամբասում,
Մուկ չի որսում.
Դե համբերեք,—
Գիշեր-ցերեկ
Խոնավ հողին,
Ընկած կողին,
Աչքերն ընդհուպ,
Երկուսն էլ խուփ՝
Հա մռռում է, վերջում փնչում,
Լուկ բեղերն են վար-վեր թռչում:

Եվ մկները թաթիկ-տոտիկ
 Պարում-երգում պոչին մոտիկ:
 — Ա՛յ բրգոտիկ,
 Բրգոտիկ,
 Քնած հորթիկ,
 Մի մեզ մտիկ,
 Գանք քեզ մոտիկ,
 Վերցնենք ոտիկ,
 Հագցնենք վարտիկ,
 Կապցնենք գոտիկ,
 Ա՛յ խորոտիկ,
 Խորոտիկ,
 Անենք քեզ ձի,
 Տանենք տանձի,
 Սե ջուրն անցնի,
 Տանձ չբերես,
 Պոչդ խանձի:
 Դնչից հեռու չորս-հինգ մաս
 Դրին թասով լիքը կաթ:
 Քիթը կաթի հոտն առավ,
 Ասա՝ ծույլը ետ դառավ,
 Որ կաթիցը կում անի,
 Անուշ, անուշ խում անի:
 Ձէ՛, արևը գիտենա,
 Նա ուզում է՝
 Թասն իր դնչին մոտենա:
 Ալարկոտը չգիտի՝
 Չաշխատողը չի ուտի:
 Ով ալարի,
 Ոչ գալարի:

ԿԱՊԻԿՆ ՈՒ ՀԱՅԵԼԻՆ

Իրեն տեսնելով
 Հայելու միջին,
 Կապիկը ոտով
 Մի բոթեց արջին.
 — Քեռի, սրան տես,
 Սա ով է, գիտե՞ս.
 Հրեշ, ցուցանք,
 Պատիժ, փորձանք:
 Ինձ տեղն ու տեղ կապաների,
 Թե քիչ սրան նմաների:
 Բայց թե ես էլ ինչո՞ւ հետ եմ,
 Էզպես ցուցանք քչի՞ն գիտեմ,
 Թվե՞մ զատ-զատ,
 Մերոնց մեջ շատ:
 — Քան թե թվես
 Ձերոնց զատ-զատ,
 Լավ չէ՞ նայես,
 Խեղճ, վրադ, —
 Էն գարշելուն
 Արջը ասավ,
 Բայց թե խոսքը
 Տեղ չհասավ:

ՈՐՍՈՐԴ ՆԱՊԱՍՏԱԿԸ

Զանազան

Տեսակ գազան

Մի օր արջին

Դաշտի միջին

Կալմեջ արին, խեղդոտեցին

Ու բաժանել սկսեցին:

Նապաստակն էլ դրանց միջից

Քաշեց արջի մի ախանջից:

— Սրան մտիկ.

Է՞ս ինչ, Շլիֆի,

Դո՞ւ ուրտեղից մեր մեջ ընկար,

Որս անելիս հետքդ չկար:

— Է՛, եղբայրներ, զարթոնք քնից.

Բա ո՞վ էր, ո՞վ՝

Արջին գողով

Սարից, ձորից,

Խոր անտառից

Հանեց, գցեց ձեր ճանկերը.

Էն ես չեմ՝ ձեր ընկերը,—

Պատասխանեց նապաստակը,

Կես ախանջը թաթի տակը:

Սուտ պարծանքը անվիճելի

Թվաց խմբին շատ հաճելի.

Ուստի տվին իր պահանջը,

Թաթի տակի կես ախանջը:

ՆԱՊԱՍՏԱԿԻ ՎԱԽԸ

— Ա՛յ նապաստակ,

Ի՞նչ ես փախչում

Դու սրտաճաք,—

Հարցրին ճամփին

Նապաստակից:

— Բա լուր չունե՞ք

Դուք աշխարհքից,

Ինչքան ուղտ կա՝

Պիտի պաշտեն,—

Պատասխանեց

Նապաստակը:

— Հոգիդ սիրես՝

Թող կատակը.

Ո՞ւղտ ես, ի՞նչ է,

Որ քեզ պաշտեն:

— Հարցնողն ո՞վ է,

Հլա առաջ

Մի կպաշտեն,

Գնա ու դու

Նրանից դեն

Նոր հաստատի,

Որ դու ուղտ չես:

ԱԳՈՒԱՎՆ ՈՒ ԱՂՎԵՍԸ

Բախտի բերմամբ,

Թե պատահմամբ,

Մի մեծ ազոավ

Մի գունդ պանիր

Դաշտում գտավ,

Կտուցն առավ,

Ծառին թառավ:

Օ՛, ի՞նչ պանիր, գեղին ոսկի...

Բայց դեռ չառած համը իսկի,

Աղվեսն անցավ ծառի մոտով,

Գերվեց,

Էրվեց

Պանրի հոտով:

Վազեց, գնաց բերնի շուրը,

Եվ թուլացան կուռն ու ճուռը:

Էն ժամանակ իրա ձեին,

Ծառի տակից, չաչքն ազոավին,

Հեզիկ, նազիկ,

Փափկամազիկ,

Բացեց լեզուն անուշ, մեղուշ,

Թափեց, չափեց շաքար ու նուշ:

— Ինչքան լավն էս,

Ես քո գերին,

Քո էդ սևիկ

Վառ աչքերին,

Նուրբ ծալքերով

Զույգ թևերին:

Մի դու մտիկ՝

Էդպես քթիկ,

Էդպես ճտիկ:

Մախմուր ագին,

Խառ ու դումաշ

Ատլասն հագին:

Գիտեմ՝ անշուշտ իմ քուրիկի՝

Զայնն էլ կըլի հրեշտակի:

Երգիր, քուրիկ, մի՛ ամաչի,

Իմ ուղածը մի մեծ բան չի:

Թե որ չքնաղ էդ տեսքիդ հետ

Երգելում էլ եղար վարպետ,

Օ՛, կգառնաս, իմ մաքրուհի,

Թռչունների մայր թագուհի:—

Ազոավ ագին իրեն տված

Գովեստներից շմած, ուռած՝

Ազոավային

Բիովը մին,

Որ չը կըռռաց,

Պանիրն ընկավ ծառիցը ցած,

Շողոքորթը ըռխեց, գնաց:

ԲԱՐԵՍԻՐՏ ԱՂՎԵՍԸ

Ծառի վրա երկու ձագ,
Իսկ աղվեսը ծառի տակ
Պալզգել է ու լալիս,
Թաթով գլխին պինդ տալիս:
— Աշխարհը սուր է դառել,
Արյունը ջուր է դառել.
Որսորդ, քո աչքը դուրս գա,
Սրանից էլ մեղք բան կա...
Սպանեցիր խեղճ մորը,
Չագերն ընկան էս օրը.
Բնի միջին սոված են,
Ա՛խ, էգպես էլ ձեն ածեն:
Իմ կույր աչքը տեսնում է,
Ասա, ձեռքս էլ հասնում է,
Որ կերակրեմ որբերին
Բարձր ծառի կատարին:
Ա՛յ թռչուններ,
Թևավորներ,
Որ ձեզ չասեմ,
Էլ ո՛ւմ ասեմ:

Որբիկներին էս անմարիկ
Կտեք, ջրեք, արեք բարիք,
Մի թողնեք, որ սովից մեռնեն,
Թող մեծանան, թևեր առնեն:
Կկո՛ւ, այ քեզ պատրաստի բուն,
Երկու ձագի մայր եղիր դուն:

Քեզնից փետուր
Տակները տուր,
Դաշտից կեր բեր,
Պահիր որբեր:

Դո՛ւ, տատրակիկ,
Հենց բան արա
Խղճի մոտիկ:

Ա՛յ, փոխանակ օդամիջի
Խաղի, տաղի, ելևէջի,
Իջիր դաշտեր,
Կրիր որդեր,
Տուր ձագերին
Խեղճ ու անտեր:

Դո՛ւ, աղունիկ,
Գթոտ մարիկ,
Շատ լավ գիտես
Չագի կարիք:

Խղճա, հոգիս, երկու ձագին,
Խղճա ու առ թևիդ տակին:

Եվ դո՛ւ, ծիծեռ,
 Ձեռ խղճում դեռ,
 Երբ լաց, հառաչ
 Աչքիդ առաջ
 Դաշտն է առել
 Ու ինձ վառել:
 Դո՛ւ էլ, սոխակ,
 Խեղճի ընկեր,
 Կերի տեղակ
 Ասա երգեր:
 Երբ որ փչի մեղմ զեփյուռը՝
 Ծառի, ծաղկի անուշ հյուրը,
 Դու էլ հեալ, ծառի ճյուղքին,
 Նանիկ ասա երկու ձագին,
 Երկու ձագին
 Խեղճ ու մորթ,
 Անուշ ձայնով՝
 Օրոր, օրոր:
 Թևավորներ,
 Մեղմորներ,
 Ես ի՞նչ ասեմ ձեր խղճերին,
 Որ չեք օգնում էս խեղճերին:
 Ա՛խ, խլանամ,
 Ա՛խ, կուրանամ,
 Էս կսկիծը
 Ո՞նց մոռանամ:

Գոնե տատմոր ձայնը լսեն,
 Բնի միջին էլ չսպասեն,
 Ծառից իջնեն, շոյեմ, շահեմ,
 Աչքիս՝ լույսի նման պահեմ:

 Նախշուն ճուտեր,
 Սոված, անտեր,
 Գիրկս արիք,
 Ձեզ սփռվեմ:
 Հերիք, հերիք՝
 Արցունք թափեմ:—
 Էդ խոսքի հեա երկու ձագը
 Բնից ընկան ծառի տակը:

Տատմերն էդտեղ
 Հափ ու հուփ,
 Ձագերն արավ
 Ափ ու խուփ:

ՊՈԶԱՏ ԱՂՎԵՍԸ

Փախավ աղվեսը,
 Փախավ թակարդից,
 Բայց պոչի կեսը
 Թողեց նա ներսը:
 Այդպես պոչատ,
 Պոչից անջատ,
 Գնաց, հասավ ընկերներին.
 — Ա՛յ, ձեզ մատաղ, ես ձեր գերին,
 Դեն գցեցեք ձեր պոչերը.
 Ինչո՞ւ են պետք այդ փռչերը:
 Իրանք զարդ չեն ու զարդարանք,
 Այլ մեր գլխին պատիժ, փորձանք՝
 Գետնի ավել,
 Վազքի խափան,
 Մեզ անվայել,
 Ավերորդ բան:
 Այդտեղ մի ծեր, վարպետ աղվես
 Ասաց նրան. — Ապրեն, ապրեն,
 Ա՛յ ծաղամուտ թողիս թողը,
 Էդքան չեն տա խելքի զողը.
 Բա քանի ուր տեղն էր պոչդ,
 Ինչո՞ւ չարիր դու այդ կոչդ:

ԱՆՑՈՐԴՆԵՐՆ ՈՒ ՇՆԵՐԸ

Մի անգամ
 Երկու բարեկամ
 Անցնում էին խոսելով:
 Սրանց ձայնը լսելով
 Մի շուն բակից,
 Դռան տակից
 Վազեց վրա.
 Մին էլ ահա՝
 Կեռ պոչերը,
 Թաց դնչերը
 Բարձրացրին հարա-հրոց,
 Եվ փողոցը դարձավ շնոց:
 Մի անցորդը ծովեց՝ քարի,
 Մյուսն ասաց. — Ախպեր, արի,
 Քարով է՛լ շատ կզազաղին,
 Միշտ էդպես են շունն ու թագին:

 Եվ ճիշտ՝ նրանք ուր քիչ անցան,
 Էլ հաչոցի ձայն չիմացան:

ԺԱՆՏԱԽՏ

Կենդանյաց մեջ խիստ ժանտախտ էր,
 Չմեռնելը շատ մեծ բախտ էր,
 Ճգնաժամ էր օրհասական,
 Ու ձայն տվեց առյուծ արքան.
 — Կենդանիներ, ինչքան որ կան,
 Թող հավաքվեն, գահիս մոտ գան: —
 Է՛, արքայի հրաման էր,
 Ժանտախտի պես դաժան բան էր.
 Սարսուռ ընկավ դաշտ ու անտառ,
 Գազանները լեղապատառ.
 Մեծ ու փոքր, բազմատարազ,
 Արջ ու հովազ,
 Վագր ու վարազ,
 Չար բորենի, աղվես ու գայլ,
 Մեկ էլ էջը վսեմափայլ,
 Հավաքվեցին առյուծի դեմ:
 Արքան գոչեց. — Ես ձեզ հետ եմ,
 Իմ իշխաններ, ես լավ գիտեմ,
 Որ ձեր սրտից արյուն կերթա.
 Եթե բանը այսպես գնա,
 Այս ժանտախտին, ականջը խուլ,
 Ամբողջ ցեղով կգնանք կուլ:

Ինձ լսեցեք, բան եմ ասում.
 Ո՛ւմ մեղքիցն է այսպես ցասում:
 Աշխարհն առավ ցեղիս լացը,
 Հա վառվում է չորն ու թացը:
 Եկեք, խնդրեմ, անկեղծորեն
 Խոստովանեք՝ ձրս անօրեն
 Բան է բռնել,
 Մեծ մեղք գործել:
 Մեկն ես, որ ձեր գլխավորն եմ,
 Ձեր ամենից մեղավորն եմ,
 Քանի անմեղ գառ ու ոչխար
 Ուղարկել եմ մթին աշխարհ,
 Ու հովվին էլ լեղապատառ.
 Ինչպես արել ճոթ ու պատառ:
 Մա իմ մեղքն է, ճիշտն եմ ասում,
 Որ բերել է այսպես ցասում: —
 Մեղքերն ասին արջ ու հովազ,
 Չար բորենին վագր ու վարազ,
 Հետո և գայլ,
 Վերջը էջը վսեմափայլ.
 Ասաց. — Մա է միակ մեղս,
 Արտի մոտով անցած տեղս,
 Հակառակ է չարը բարուն,
 Ես մի բերան զարկի գարուն... —
 Աղվեսն այստեղ՝ լսեց, լսեց,
 Ոտքի կանգնեց, մի ճառ խոսեց՝
 Այնպես արդար,
 Այնպես ճարտար,
 Որ պիտ հիշվի հա՛ գարեդար.

— Առեք, — ասաց, — սուլթան ու խան,
 Առեք նույնպէս և իմ մեղան.
 Ես ամենից մեղավոր եմ,
 Բայց թե կացե՞ք տեղավորեմ:
 Մեր արքան վեհ,
 Մեր արքան հեզ
 Խոստովանեց իր մեղքը մեզ.
 Բայց թե խղճով եկե՞ք դատենք,
 Մեղքը վարձքից խելքով դատենք:
 Լինի արքա,
 Սոված ման գա.
 Չուտե՞ ոչխար...
 Փնւլ գաս, աշխարհ...
 Ո՛չ, Տէր Արքա,
 Ինչ ոչխար կա,
 Քեզ է արված փայ ու բաժին:
 Ա՛յ, ինչ ասեմ ես այն գժին,
 Այն անտաշին,
 Կոպիտ էշին.
 Գարու կանաչ արտը պոկե,
 Մեղքն ու վարձքը նա չջոկե
 Ու մեր ցեղին այսպէս պատժե՞,
 Չէ՛, պետք է դա կյանքով տուժե...
 Տեղից թռան գազանները,
 Դուռնչ ու թաթիկ լիզանները
 Խելք էշին գետին դրին,
 Քթից բերին կերած գարին:

ԱՐՄԱՏՆԵՐՆ ՈՒ ՏԵՐԵՎՆԵՐԸ

Տերեները ծառի ծերին
 Ասում էին զեփյուռներին.
 — Բա էս հովտի արդէն ու զարդը
 Մենք չե՞նք ու մեր խիտ սաղարթը.
 Ի՞նչ կը լիներ ծառի հալը,
 Թե չլիներ մեր հով տալը:
 Ամռան շոգին,
 Ամռան տաքին
 Էս ծառի մոտ ո՞վ կգա, ո՞վ,
 Թե որ չտանք մենք հով ու գով:
 Արշալույսին,
 Վերջալույսին
 Մեր մեջ սոխակն երգ չէր ասի,
 Դուք, զեփյուռներ,
 Համասփյուռներ,
 Մեզ հետ անուշ չէիք խոսի:

— Բաժին չունենք այդ պարծանքը! —

Ձայներ եկան ծառի տակից:

— Ո՞վ է, — ասին տերևները: —

Այդպես բազմած վերևները՝

Բա դուք խկի չե՞ք ամաչում,

Որ մեզ երբեք չեք ճանաչում:

Ձեր ծնունդը,

Ձեր սնունդը

Գարուն գալիս

Ո՞վ է տալիս:

Մենք այս ծառի արմատներն ենք,

Ձեր ու ծառի գլխի տերն ենք.

Ինչ եք, ինչ չեք,

Կանաչեցեք,

Բայց այս բանը լավ իմացեք.

Տերևներն են գնացական,

Արմատները մնացական,

Արմատները որ չորանան,

Ծառ ու տերև ուր կմնան:

ԳՅՈՒՂԱՅԻՆ ՈՒ ԾԱՌԸ

Փայտահատ Մոսին

Կացինն ուսին

Մտավ անտառ:

— Հոգիս, — ասավ, — նրան մի ծառ:

Դալար մնան քո կռները.

Կացինըդ ան, էս ծառերը

Իմ բոլորից ջարդիր դատ-դատ,

Ինձ չեն թողնում՝ բուսնեմ ազատ,

Տես՝ կապել են գլխիս կամար,

Արև չկա խեղճիս համար.

էս մթան մեջ խոնավ, նեխված,

Արմատներիս տեղը նեղված,

Ի՞նչպես կարող եմ զորանալ,

Շրջակայքի զարդը դառնալ:

Կացինն առավ փայտահատ Մոսին.

Հնա էս ծառին, հնա էն մյուսին,

Ծառի շուրջը լայն ու արձակ

Մի տեղ բացեց շատ ընդարձակ:

Բայց խնդումը շատ չտևեց,

էն լավ օրին վատն հետևեց.

Հնա արևը ծառը մրկեց,

Հնա կարկուտը ճյուղքից զրկեց,

Ու մի օր էլ քամին սաստիկ

Կոտրեց ծառը չարաբաստիկ:

ՊՈՒՏՈՒԿՆ ՈՒ ՇԵՐԵՓԸ

— Տակա ոսկի է,—

Մի օր փքված,

Հպարտ, հպարտ

Պուտուկն ասաց:

Շերեփը թե՛

— Սուս, ամոթ է,

Մի պարծենա

Գոնե ինձ մոտ,

Հաստափորիկ

Կավե անոթ՝

Հերիք փքվես

Դու քեզ ու քեզ,

Ո՞րտեղից եմ

Գալիս բա ես:

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԿՈՒԼՈՎԻՑ

ՍԱԳԵՐԸ

Մի գյուղացի

Մեծ սագախումբն առաջն առած՝

Հնա քշում էր ճիպտահալած,

Որ շուտ հասնի քաղաք, շուկա:

Հայտնի բան է, որտեղ շահ կա,

Ոչ թե միայն լոկ սագումագ,

Մարզն էլ կերթա հենց ոտի տակ:

Գյուղացուն չեմ մեղադրի.

Բայց արի տես՝

Միտքն ուրիշ էր այն սագերի:

— Դու-դա, դու-դա... —

Պատահելով ճամփին մարդու՝

Ասին. — Ադա,

Դատ արա դու:

Այս գյուղացին, երես առած,

Ձի իմանում

Ինչ սագեր են իրա դիմաց:

Մենք սագեր ենք հա, հասարակ,

Որ առել է սա ճիպտի տակ,

Ասա՛ իսկի պատիվ, հարգանք,

Մենք մեր գլխին ինչ հողը տանք:

Խիղճ-խղճմտանք քչացել է,
 Աշխարհը հո փչացել է...
 Ձյուղեղով արմատ ու բույս,
 Էլ չի հիշում կոպիտն անոռւ,
 Որ իսկ և իսկ
 Այն սագերն են մեզ ցեղակից,
 Որոնք Հոռոմ
 Ազատեցին մեծ փորձանքից.
 Եվ մեզ համար
 Տոներ էլ կան այնտեղ դրված...—

Ճամփորդը, թե՛

— Դձուք ինչով եք աչքի ընկած...

— Մեր նախնիքը...— Այո, գիտեմ,

Կարգացել եմ, ով է ընդդեմ:

Նախ ձեր տված օգուտն ասեք,

Ապա դարձեք, նոր աշխարհը դուք բամբասեք:

— Մեր նախնիքը... Հոռոմ... Հոռոմ...

— Ախ դուք սագեր ճառք ու ճոռոմ,
 Հոքիր, Հոռոմ,

Առաք, անցաք՝ նախնիք, նախնիք...

Ձեր, ձեր արածն ի՞նչ է կանխիկ:

— Ոչինչ...

— Որ էդպես է՝ լեզուներդ ի՞նչ:

Խնդրում եմ խիստ,

Ձեր պապերին թողեք հանգիստ.

Նրանք իրենցն հո ստացան,

Պատմության մեջ անմահացան:

Հարկը հարկավորին,

Պատիվն արժանավորին:

Իսկ ձեզ՝ շամփուր խորովածի...

Մնաք բարով, ես գնացի:

ԷՇՆ ՈՒ ՍՈՆԱԿԸ

Էշը սոխակին մի օր

Տեսավ, ասաց.— Ձայնավոր,

Հսելովս պետ էս, պետ,

Երգելու մեջ մեծ վարպետ.

Անձամբ ինքս կուզեի,

Հսելով ճիշտն ասեի՝

Որչափ մեծ է քո ձիրքը...

Դեհ, բաց արա կծիկը:—

Սոխակն այդտեղ ոչ մի նազ.

Ձայնը գցեց խազեխազ.

Հազար ձևի ելեկջ

Մի կըլկըլոց երգի մեջ՝

Հեռու, մոտիկ զրնգեց,

Անտառն ամբողջ սրնգեց.

Ապա մանրիկ կոտորակ

Մաղեց, շաղեց թավ պուրակ:

Ձառ անտառում էն կանչին,

Արշալույսի վառ երգչին

Հուռ լսեցին բոլորով՝

Քամիները ծալ թևով.

Թռչներամներ՝ անշուշտ,

Եվ շուն, և՛ հոտ պառկած մունջ:

Հոկ հովիվը սիրազին,
Ուշքը տալով սոխակին,
Մին մին ժպտում էր սիրուն՝
Իր հոտընկեր հովվուհուն:

Սոխակը լռեց...

Ճակատը գետնին

էշը բարբառեց.

— Թռչուն երգեցիկ...

Ա՛յ երգ գեղեցիկ.

Որ չասենք սուտ,

Ոչ մի ձանձրույթ.

Ափսոս, մեր աքլորին անծանոթ ես,

Թե չէ, գիտես,

Ավելի շատ կըսովերի,

Թե նրանից քիչ սովերի:—

Հենց որ լսեց այդպիսի դատ-դատաստան,

Խեղճ սոխակը ճախրեց, թռավ հեռու-հեռու

հեռաստան:

ԿԱՐԱՊԸ, ԽԵՑԳԵՏԻՆԸ ԵՎ ԳԱՅԼԱԶՈՒԿԸ

Ինչքան կուգեն՝ իրենց տանջեն,

Երբ ընկերներն համերաշխ չեն,

Օգուտ չունեն բռնած գործից:

Ա՛յ, մի առակ կյանքի փորձից՝

Թեև անցուկ,

Բայց ոչ մոռցուկ:

Մի կարապ, մի խեցգետին, մի գայլաձուկ

Բարձած սայլը տեղից քաշել ուզեցին

Եվ երեքով եկան, սայլին լծվեցին:

Ի՛նչ են անում,

Ի՛նչ չեն անում,

Սայլը տեղից հո չի շարժվում:

Շատ թեթև է բեռը թվում,

Բայց կարապը վեր է թևում,

Խեցգետինը քաշում է ետ,

Գայլաձուկն էլ հո դեպի գետ:

Ով էր արդար, ով մեղավոր,

Մենք չգատենք: Բանն այն է, որ

Մինչև այսօր

Թե սայլ, թե բեռ

Նույն տեղն են դեռ:

ԱՂՎԵՍՆ ՈՒ ԽԱՂՈՂԸ

Հին առակ է.
Աղվեսի դուռնչը խաղողին
Ձհասավ, ասաց՝ խակ է:

Սոված աղվես...
Մտնի պարտեզ...
Տեսնի խաղող,
Օ՛ր... արեկող
Հակինթ ճիթեր
Վերից կախ-կախ:
Ա՛յ թե կուտեր.
Աչքն էր տեսնում,
Դուռնչ չէր հասնում,
Էստեղ պուպուկ,
Էնտեղ կուկուկ,
Էս վազի տակ, էն վազի մոտ,
Վերջն աչքե տես, բերնե կարոտ:
Խիստ սրտնեղած
Ելավ, գնաց
Պարտեզից դուրս
Հետն ասելով.

— Մի խոսքով,
Հավ է տեսքով...
Բայց խակ է, կանաչ է,
Ուտելու բան չէ,
Բերան տաս,
Ատամհարիք
Կստանաս:

ԱՇԽԱՏԱՍԵՐ ԱՐՁԸ

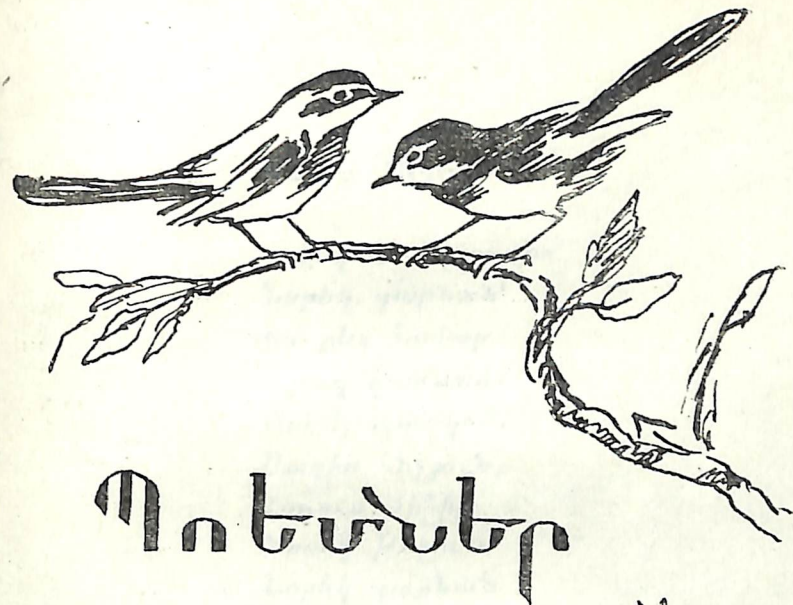
Արջը տեսավ, որ գյուղացին՝
Իր անտառի մարդ դրացին
Լծաղեղ է ծռում, շարում,
Վաճառելով ապրուստ ճարում:
Ինքն էլ ուզեց, ի՛նչ էլ լինի,
Լծաղեղներ վաճառք հանի,
Ապրի հենց նույն աշխատանքով:
Անտառը լցվեց շրխի ու զրխկով,
Անտառի արջ Մխիկ քեռու
Չայն է լսվում հեռվից հեռու:

Ջարդեց, բրդեց
Ընկուղենի, կեչի, թեղի,
Գետնին թափեց,
Բայց-անտեղի.

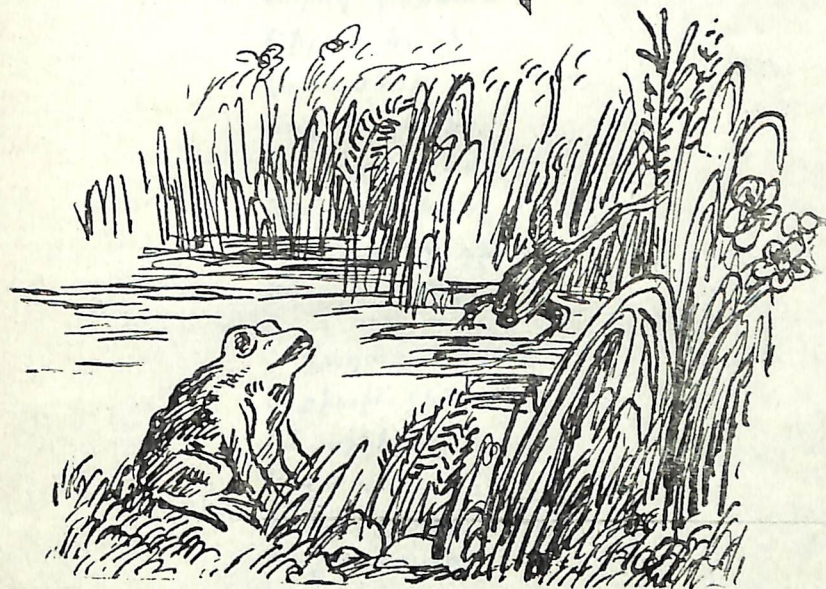
Էդքան ծառից նա չծռեց ոչ մի աղեղ,
Փրփուր մտած Մխիկն այստեղ
Գնաց մարդու մոտ խորհրդի.

— Ա՛յ հարեան, աղամորդի,
Պատճառն ի՛նչ է, ինձ հաղորդիր,
Ծառ կտրելս տեսնում էս՝ կա,
Աղեղ ծռելս իսկի չկա:

— Պատճառն այն է, ա՛յ, ասեմ քեզ՝
Քավոր Մխիկ, որ դու չունես
Համբերություն ասած բանը, —
Պատասխանեց հարեանը:

ՊԻԵՄՆԵՐ

ՄԵԾՆ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

Հեղուս արտույտ
Նորեկ գարնան՝
Ես քեզ համար
Աշուղ դառնամ.
Ասեմ, պատկոմ,
Սաղիս հնչյուն,
Հոգուս միջից
Խոսող թռչուն,
Նորեկ գարնան
Ծիլ ու ծաղիկ,
Հուսածեզի
Շող ու շաղիկ,
Քո ապերն եմ
Ծով ու ծփանք,
Ինձ աղանջ դիր,
Իմ սփռփանք:

Վաղուց արդեն
Հեքիաթ չի սա,
Իմ աչքերով
Ինքս տեսա,
Քանի, քանի
Քաջ պատանի
Նոր-նորահաս,

Հեծած նժույգ,
Հեծած Պեգաս,
Անմահական
Ջրի ճամփին
Թե մեն-մենակ,
Թե խմբովին,
Մի անհույժ
Հրեշ-վիշապ
Չար վհուկի
Կախարդական
Գավազանով
Ժեռ քար դարձան
Քարե արձան:
Էդ կռիվը
Միշտ կար ու կար-
Բորբոքվում էր
Հա անդադար:
Պատանիներ
Ջահել-Չիվան,
Կանաչ-կարմիր
Վառ ծիածան՝
Էլի, էլի
Ջիեր հեծան,
Անմահական
Ջրի համար
Հա գնացին,
Հա գնացին,
Էլ ետ չեկան,
Ու մնացին:

Անմահական
Ջուրն էլ մնաց,
Կյանքը ջահել
Էսպես գնաց:
Մնաց ծարավ
Խեղճ աշխարհը
Ու չորացավ
Ինչպես քարը:

Նկավ, տիրեց
Հոգու մի սով.
Արյուն, արցունք...
Կարիքը ծով,
Թագավորներ
Խենթ-խելագար...
Կրքի, դիրքի,
Փողի պայքար...
Պատերազմներ
Անվերջ, անձեռ...
Ընկան, մեռան
Ջահել ու ծեր:
Ո՛չ բահ բանեց,
Նվ ո՛չ թիակ.
Մարեր, ձորեր
Անթաղ դիակ:
Արյուն հոսեց
Գետը վուշ-վուշ,
Արյունն հյուսեց
Մեզ ու մշուշ:

Մեզ ու մշուշն
 Անգործ քաթան՝
 Ընկածներին
 Մահապատան:
 Դաշտերն անտեր...
 Ձկնի մանգաղ...
 Հասուն արտեր
 Կծղան անքաղ.
 Թափեց հասկը
 Հատիկն հատ-հատ,
 Արցունքն աչքի
 Կաթեց կաթ-կաթ:
 Պարտեզ, այգի
 Ավեր-վերան...
 Նախշուն հավքեր
 Մեծավորվան,
 Բուն չտեսան
 Ծառի վրան,
 Ձագ չտեսան
 Ծառի վրան.
 Միմխացին
 Ու քրքրան
 Ու թափեցին
 Ուրուն-ուրուն
 Խառ-խառ փետուր,
 Կուց-կուց արուն,
 Ու թափեցին
 Արցունք բուռ-բուռ
 Ժեռ աշխարհի
 Ժեռ քարերուն:

Եկավ խղճի,
 Հոգու անկում...
 Սովից մեռան
 Ներքին հարկում.
 Փողը, փողը
 Միայն կանգուն,
 Էն էլ վերի,
 Վերի հարկում,
 Ուր արևն է
 Պայծառ փայլում,
 Ուր գեթություն,
 Շռայլություն:
 Աշխարհն էսպես
 Սուգ ու շիվան.
 Ձկնի օրենք,
 Ձկնի դիվան:

Բայց թե վերջ կա
 Նաև չարին:
 Դեռ չէր անցել
 Հինգ-վեց տարին,
 Եկավ, կանգնեց
 Մեջտեղ բարին,
 Որ ծնվել էր
 Հաց ու կոծից,
 Ծով արցունքից...
 Սրտի հուրքից,
 Հոգու կրքից,
 Ներքին հարկից,

Մուրճի գարկից,
Խոփի գարկից,
Էգ բոլորի
Երկ-երկունքից
Մի վիթխարի,
Հուժկու հսկա.
Նրա գովքը
Անեղ չկա:
Հասակը՝ Է՛յ,
Ամպի մեջ սար.
Վեհ գլուխը՝
Սարին գազաթ.
Կուրծքը՝ աչքի
Լաջն հորիզոն.
Սարալանջը՝
Նրան ճակատ:
Եկավ, կանգնեց
Մուրճը ձեռքին,
Ու հուր հայացք
Գցեց չորս դին,
Չարկեց մուրճով
Մեկ թե երկու,
Ու ձայն տվեց.
Չայնն ահարկու,
Ինչպես ջրվեժ
Թեթևի առած՝
Ճղեց օդը
Համատարած.

— Ձեզ եմ ասում,
Մարդիկ սոված,
Ծարավ, բոբիկ,
Մերկ ու աղյուր,
Անտուն, անքուն,
Խեղճ ու մոլոր,
Անփորձ, անգործ,
Թափառական,
Հրեց, սրեց
Փախստական:
Ձեզ եմ ասում,
Գյուղացիներ,
Հողագործներ,
Դառը դատող,
Դատարկ նստող:
Ձեզ եմ ասում,
Բնակիչներ
Նկուղների,
Բնակիչներ
Ներքի հարկի,
Բնակիչներ
Թացի, լացի,
Կեր-կերակուր
Աղաքի, մրի,
Բուն բանվորներ
Չավոդների,
Նավթահանքի,
Ածխահանքի,
Ստորերկրյա
Մութ խորշերի,
Նեխված օդի,

Առավոտից
 Մինչ առավոտ
 Կանգնած ոտի,
 Թոքախտիցը
 Հյուժված թոքեր,
 Մեքենայի
 Լարված փոկեր,
 Պրոլետարներ
 Ողջ աշխարհի,
 Էսպես ապրել
 Ձի լինի, չի:
 Ձեզ եմ ասում, —
 Միանա՞նք սերտ,
 Զարկենք, փշրենք
 Պարիսպ ու բերդ,
 Հրեշ, վիշապ
 Զար վհուկին
 Պոկենք, պոճկենք,
 Անմահական
 Զուրը բերենք:
 Խեղճ աշխարհին
 Մի նոր կյանք տանք՝
 Դեհ, վեր կացեք,
 Գնանք ու գանք:

Զայնն ահարկու՝
 Ամպի գոռոց,
 Շունչը այրող,
 Հրեղեն բոց,

Լեզուն հատու,
 Հավլունի թուր,
 Խոսքը ազդու,
 Մահի սարսուռ...
 Հոգու համար
 Մի երկրաշարժ,
 Ցնցեց տեղից
 Լեռներն անշարժ:

Ու կոչն հասավ
 Քամու նման
 Գյուղ ու քաղաք,
 Շեն ու ավան:
 Խեղճ գյուղացիք,
 Քաղաքացիք,
 Զավոգների
 Բյուր բանվորների,
 Ածխահանքի
 Շախտաներում
 Սև-սևացած
 Գետնափորեր,
 Ամեն չափի
 Ու հասակի
 Շահագործված
 Ընչազուրկներ
 Թևեր առան,
 Թևավորվան,
 Զի նստեցին,
 Զիավորվան,
 Զենք վերցրին,
 Զինավորվան:

Որը մանգաղ
 Ու գերանդի,
 Որը եղան,
 Մահակ ու թի,
 Որը մուրճ, լոմ,
 Քլունգ, փեղատ,
 Որը կացին,
 Որը ուրագ,
 Որը հրացան,
 Թուր ու դանակ՝
 Ոտի կանգնեց
 Մի կուռ բանակ:
 Ու աչքն արյուն,
 Արնակալած,
 Հոսանքն արճիճ
 Կրքից հալած,
 Թշնամու դեմ
 Միշտ անասան,
 Էդ բանակը՝
 Կրքոտ մասսան
 Հազար լեզու,
 Ջուկ ու տարբեր՝
 «Կեցցե՛, կեցցե՛
 Մեծն Հովտեմբեր»
 Կանչ տալով, կանչ,
 Հոսեց առաջ:
 Ոտքի ելած
 Մասսաներին
 Զսպել չկա.

Կուռ բանակը՝
 Կրքոտ հսկա
 Կալմեջ արավ
 Ջար վհուկին,
 Շուրջ պաշարեց
 Մարն ու բերդը
 Ու մի գոռաց
 Հոգուց ուժգին.

— Էս հետ մերն է,
 Մերն է հերթը,
 Հրեշ, վհուկ,
 Եկանք, թաքի,
 Հասկը կտրող
 Դաշտի գող մուկ.
 Դու բռնություն,
 Դու չար հոգի.
 Հերիք ոսկի
 Սինու միջին
 Դու խաղ անես
 Քո պոչի հետ
 Ու աշխարհին
 Ջրի տեղակ
 Միշտ ուղարկես
 Արյունի գետ.
 «Կամ թե ջուրը
 Անմահական,
 Կամ թե սև մահ».
 Էս երկուսից
 Մեկը հո կամ: —

Ասաց, զարկեց,
Հասավ, զարկեց,
Թափով զարկեց,
Չափով զարկեց,
Գիշեր զարկեց,
Ցերեկ զարկեց,
Կրակ դարձավ,
Դարձավ, զարկեց.
Կրակ դարձավ,
Անտառն այրեց,
Խանձեց, խանձվեց,
Ջարկեց, զարկվեց,
Ու զարկելով
Խլեց սարը,
Անցավ բերդին:
Բայց վհուկը
Իրեն հերթին
Դուրս էր եկել
Նույնպես մարտի,
Հնարքը տես
Էն կախարդի:
Ճամփին բերդի
Համատարած
Սուր ածելի,
Դժվար ճամփա,
Քար ու քռա,
Մացառներով,
Կառ փշերով,
Տատասկով լի:

Մասսան տժժաց
Է՛լ ավելի,
Հառաջ բերին
Բահ ու փեղատ,
Մուրճ ու կացին,
Քլունգ, ուրագ,
Ով ինչ ուներ,
Հենց նրանով
Ճամփա բացին
Արագ, արագ,
Ճար ու ճարակ,
Ցուլ, ցուլածագ,
Թևերն արձակ,
Թռիչքն արձակ
Հենց երկնքից
Խլած կայծակ՝
Ջարկին, հասան
Պողպատ բերդին.
Ասին՝ զարկե՛ք.
Հասան, զարկին,
Տեսան, զարկին,
Չափով զարկին,
Թափով զարկին,
Ծնկով զարկին,
Լնդով զարկին,
Ցերեկ զարկին,
Գիշեր զարկին,
Ընկան, զարկին,
Ելան, զարկին,

Ուժգին զարկին,
Կրկին զարկին,
Էլի՛ զարկին,
Էլի՛ զարկին,
Հազարներով
Չարկին, մեռան
Մեռան, զարկին
Ու զարկելով
Բերդն էլ առան:

—
Ու կատարվեց
Մի մեծ հրաշք,
Մի զարմանք բան.
Հենց ուր թափվեց
Էն չար հրեշ
Չար վհուկի
Պիղծ արյունը
Գետնի վրան,
Հին քաջերը՝
Անմահական
Զրի ճամփին
Չիավորներ
Չիանց թամբին
Էստեղ, էնտեղ
Դարձած արձան
Թե մեն-մենակ
Թե խմբովին
Շուռչ ստացան
Ու վեր կացան:

Շուռչ կենդանի
Բյուր պատանի
Բարով, խերով,
Խաղով, տաղով,
Երգ ու պարով
Բանակի հետ՝
Հրեշ վիշապ
Չար վհուկի
Սիրալ շամփրած
Թրի ծերին՝
Անմահական
Զուրը բերին,
Բերին փրկանք
Խեղճ աշխարհին,
Ծարավ, պապակ
Թշվառներին:

Ու էն շուրը
Անմահական,
Կենդանաբար
Ու փրկաբար՝
Հին դարերի
Շփոթից խառ
Կաղապարեց
Մի նոր աշխարհ:

Ու աշխարհը
 Ծաղկեց զարուն,
 Քեզ պես կայտառ
 Ու թռթռուն,
 Քեզ պես կարմիր
 Ու վառվռուն.
 Հասավ ծաղկեց
 Հեռուն, հեռուն
 Ու շունչ տվավ
 Փեռ քարերուն,
 Ծաղիկ տվավ
 Հովիտներուն,
 Շաղիկ տվավ
 Ծաղիկներուն,
 Ծաղիկներուն,
 Ախպրանց արուն,
 Ախպրանց արուն
 Մեջ քարերուն,
 Քեզ պես կարմիր
 Ու թռթռուն:

* *

Սիրտս հովիտ,
 Ծաղկունք դալար,
 Սերս բուրմունք,
 Հոգիս քնար,
 Լեզուս արտույտ՝
 Էս նոր դարնան,
 Ես քեզ համար
 Աշուղ դառնամ,
 Վարդի կոկոն՝
 Փոքրիկ պատկոմ:

ԹԽՍԱՄԵՐԸ

1

Սար ու սարալանջ,
 Անտառը կանաչ.
 Անտառի առաջ՝
 Լալն դաշտ ու արոտ,
 Դաշտում գյուղի մոտ
 Քչքչան առվակ,
 Առվափին լալն բակ,
 Բակում մի տնակ,
 Տնակում նեղ հաշտ,
 Հաշտում կավե տաշտ,
 Տաշտում մայր թխսկան,
 Թխսի տակ էսքան՝
 Քսան ընտիր ձու,
 Քսան ճուտացու:
 Տան տառը՝ Մարթան,
 Թռռնիկը՝ Վարդան:

2

Թուխսը տաշտում
 Նստեց շատ, շատ,
 Ո՛չ ավելի՝
 Երեք շաբաթ:

Վարդան, Մարթան
Եկան, տեսան,
Զրկան տաշտում
Է՛լ ձու քսան.

Քսան ձվից՝
Քսան ճուտիկ,
Կարմրաքթիկ,
Դեղնատուտիկ:

3

Քսան ծիկո,
Ծի՛վ-ծի՛վ, ծի՛կ-ծի՛կ,
Կայծիկ, պեծիկ,
Դեղին կծիկ,
Կլոր,
Գլոր,
Պոկ չեն գալիս իրենց մորից,
Վազվզում են մոր ետևից՝
Ճաշ գտնելու,
Ձուր խմելու:
Մայրը՝ ջու, ջու,
Ճիճո՛ւ, ճիճո՛ւ,
Նրանք՝ ճը՛տ ճը՛տ,
Նրանք՝ կը՛տ, կը՛տ՝
Լցնում քուչիկ,
Անում փուչիկ,
Եվ կուչ ու ձիգ
Կում, կում անում առվակից,
Եվ ընկնում մոր քամակից:

4

Է՛ն գիշատիչ,
Է՛ն հսկա
Չար ուրուրը ճուտփախուկ,
Հանկարծ ճուտերի վրա
Վերից, ինչպես քար կախուկ.
Նետվեց ցած:
Դե, դու կաց:

5

Հարձակվեցին
Մայր՝ Կռթան,
Լուսամուտից
Թոռ Վարդան,
Ասլան կատուն
Տան անդամ,
Մարկիդ շունը
Պահնորդ տան,
Համ, ուրուրի սուր պոչից.
Բա Մարթայի ձենն ու ճի՛չ.
— Բռնեք, տվե՛ք էդ գողին,
Բակից ճուտեր տանողին:

6

Ուրուրը բակին
Թողեց ճուտիկին,
Հասավ Կռթանին,
Դիպավ Վարդանին,

Թռավ տալառին,
Տալառից ծառին,
Ծառից կտուրը,
Կտրից փետուրը
Թափած գող հյուրը
էնպես պոչատ
Պոչից անջատ,
Լեղապատառ,
Ընկավ անտառ.
Թե չըսատկեց,
Սիրտը ճաքեց:

7

Ապրես, Կռթան,
Ապրեք, Մարկի'դ, Ասլա'ն, Վարդան:
Տան մեծ անդամ
Տատիկ Մարթան
էն ուրուրի կրծքից թափված,
Բակի միջին դես-դեն ցրված
Բմբուլները հատ-հատ գանձեց,
Իր բարձն ածեց
Ու ծիծաղեց.
— Մեր հյուրն անկոչ
Նկավ պոչով,
Գնաց անպոչ:

8

էլի թուխսը՝
Կուրծքը բամբակ՝

Իր շուրջն առած
Ճուտի խմբակ,
Ման է ածում
Նրան բակում,
Քշուջ անում,
Ճիճու ճանկում,
Մի-մի խոտիկ
Մի-մի հատիկ...
— Ճը'տ-ճը'տ, կը'տ-կը'տ,
Կեր, իմ ճուտիկ:

9.

Հետո առած
Թևերի տակ
Իր ճուտերին ծվարում է.
Արևմուտին վաղ քնում է:
— Փռնփռվալն, բարի գիշեր,
Չար ուրուրից զգուշացի՛ր:

ԻՍՈՆ ՈՒ ՓԻՍՈՆ

Տան պուճուրը Իսոն է,
Իր սիրելին փիսոն է,
Կատվի ճուտիկ,
Մորթը շեկլիկ,
Շերտիկ-շերտիկ,
Նրկար վզիկ,
Փիսոն զիզիկ,
Քթիկ ունի հոտառու,
Թռիչք ունի մոտ, հեռու:
Դուրս է գալիս մկնաորս,
Աչք ու ականջ արած չորս:
Մին՝ տապոււմ,
Սուտ սատկոււմ,
Մին՝ տեղից տեղ
Նա ցատկոււմ:
Վայ թե լսի մի շշուկ,
Հենց կարծում է՝ մուկ է, մուկ:
Էսօր փիսոն մառանում
Մկի հետք է որոնում:
Ըհը՛, արկղի հենց տակին
Տեսավ մկի ցից ագին:

Փիսոն էստեղ
Կուչ ու ձիգ,
Փիսոն էստեղ
Գունդ-կծիկ
Նետվեց վերից շիպ-շիտակ
Դեպի պոչը, արկղի տակ,
Բռնելու

Մկին, մկին,
Չոքելու
Բկին, բկին:
Մուկը փախավ,
Բռնեց ոչ,
Բռնածն ի՛նչ էր՝
Բողկի պոչ:
Իսոն ասավ.
— Ա՛յ, ուստա,
Էսօր բանը
Քո փուստ ա:
Նկ իմ բաժնից քեզ միս տամ,
Թաթիկներիդ հանգիստ տամ:

ՋՈՐԱԳԷՍԻ ԵՐԳԸ

1

Լեճգէս,
Երգէս,
ԼՈՌ-ՋՈՐԱԳԷՍ,
Ու մին էլ ես՝
Քանափեռգէս
Կը միանանք
Մի նոր կետում
Էսօր-էգուց
Եվ կը կազմենք
Էլեկտրական
Մի մեծ հանգույց՝
Մենք չորս գէսեր,
Ավազ կրտսեր,
Կրտսեր, ավազ
Հարվածային
Ուժահավաք
Թափով կտանք
Ալիք, հոսանք,
Լույս, էներգիա
ԱԼԼԱՎԵՐԻՈՒ
Կոմբինատին,

ԿԻՐՈՎԱԿԱՆ՝
Նոր Քիմշինին,
ԳԱՎԱԼՈՒԻ
Մեծ Ցեմշինին,
ԵՐԿԱԹԳԾԻ
Տրանսպորտին.
ԼԵՆԻՆԱԿԱՆ՝
Տեքստիլին,
ԱՐԹԻԿ-ՏՈՒՖԻՆ,
ԱՆԻ-ՊԵՄՋԻՆ.
Դեռ ավելին.
Մալաքաղաք
Երևանի
Փաբրիկներին,
Ջալոդներին,
Բոլոր, բոլոր
Ձեռնարկներին,
Տրամվային՝
Նորակառույց
Մեր մեծ ուժին
Նոր ապացույց՝
Հողին կրտանք
Պարարտանյութ,
Հողին սնունդ,
Հողին ծնունդ:
Երկրին կտանք
Ալրաղացներ՝

Առանց ջրի,
Հացի փուռեր,
Վառարաններ,
Խոհանոցներ,
Տաք բաղնիքներ,
Տան լամպաներ:

Ճահիճների
Չոր-չորացում,
Չավողների
Նոր կառուցում:

Ջուր ու քամի
Մենք կը լծենք,
Նրանցից ուժ
Մենք կը գանձենք:

Ռումբ, դինամիտ
Պատրույգ, վառուդ,
Լադում, պեղում,
Թոնել, ջրանցք,
Արաքսից ջուր՝
Սարդարաբադ
Անապատին...

Անապատում
Քաղաք, գավոդ,
Շուրջը անտառ,
Ծառ ու ծմակ,
Պարտեզ, այգի,

Շուրջը դաշտեր՝
Բամբակատու,
Բամբակաբեր:

2

Էս դեռ չորսով,
Դեռ չորս գէսով:
Հանդես կը գանք
Եվ տասչորսով,
Հարյուր չորսով,
Գիգանտ գէսեր
Ավազ, կրտսեր:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

Ես՝ Չորագէտ
Լենգէս,
Երգէս,
Քանափեռագէս.
Չորս գէսերով
Եվ վիթխարի
Մեծ Սեվանգէս:

ՎՐԱՍՏԱՆԻՑ

Չագէս,
Ազգէս,
Աբգէս,
Ռենգէս,
Ալազանգէս
Եվ Խրամգէս:

Փարթառգէս,
Կարասախկալգէս,
Զուռնաբաղգէս

Էլ ինչ թվեմ.
Եղբայրական
Երեք երկրում,
Որքան մեծ գետ,
Այնքան էլ գէս:

Կըմիանանք՝
Սերտ միացում
Էլեկտրական
Մեծ հանգույցում
Հազար, հազար
Զիւն ուժով:
Գէսահավաք,
Լուսահավաք,
Ուժահավաք
Երեք երկրի.
Ազգերի պես
Երեք երկրի
Եվ գէսերս
Կը կաղմենք կուռ,
Մի ամրակուռ.
Ֆեղերացիա...
Լույսի, ուժի
Էլեկտրիֆիկացիա:

Մենք գրկախառ,
Մենք խանդավառ,
Մեր լարերով
Պղնձաձուլ,
Պղնձահյուս,
Կերպենք երգը,
Մեր երգն անմար.

«Յուրաչ Հասան,
Ընկեր թեւան,
Ամխանազո,
Էյ, տավարիչ
Դարչո, Իվան,
Հոգով մեկ ենք,
Շահով մեկ ենք,
Թշնամու գեմ
Կուլով մեկ ենք:
Եղբայրական
Նոր Հայաստան,
Նոր Վրաստան,
Նավթաշրջան
Ագրեջան,
Երեք երկիր՝
Անդրկովկաս,
Սովետական
Մեծ Միության
Մի երկրամաս,
Անդրկովկաս՝
Մեծ Միության
Անբաժան մաս»:

Թռչենք օդը,
 Իջնենք երկիր,
 Գետնի խորքեր,
 Ածխահանքեր,
 Մուժ շախտաներ,
 Նավթահորեր,
 Անտառ, քարհանք,
 Երբեմն անշուր,
 Երբեմն անկյանք:
 Այրված, խանձված
 Եվ աղանձված
 Չոր անապատ
 Դաշտեր՝ Մուղան,
 Սարգարաբադ:
 Մինչև հիմա
 Անկարելին,
 Անչափելին,
 Անձևելին
 Չափենք, ձևենք,
 Չեզոքենք,
 Նյութով,
 Հյութով
 Թեզաւորենք:
 Էլեկտրական
 Ուժի տեմպով,
 ԱՌԱՋՆՈՐԴԻ
 ՄԵԾ ՈՒՍՈՒՑԶԻ,
 ՄԵԾ ԻԼՅԻԶԻ
 ԳԾԱԾ ՃԱՄՓՈՎ:

ՓՈԽԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՆԱՎԹԻ ԼԱՄՊԱ, ԲԱՐԻ ՃԱՄՓԱ,
 ՄՈՄՆ ԷԼ ՔԵՉ ՀԵՏ, ՉԻԱՌՆԱՔ ԵՏ

(Ս. Մարշակից)

Լամպան ընկած տան անկյունում
 Հեկեկում էր, հա հեկեկում.
 «Ես մըսած եմ,
 Ես սոված եմ,
 Աքսորված եմ,
 Մոռացված եմ:
 Չորանում է
 Լայն բուկս,
 Չորանում է
 Պատրույգս,
 Շերտ-շերտ փոշի
 Ապակում,
 Ես խավար եմ,
 Ես անլույս:
 Ձեմ հասկանում, ոչ, ոչ, ոչ,
 Ինչո՞ւ պետք էմ տանտիրոջ:
 Բայց եղել է
 Ժամանակ,
 Որ նստել են
 Լույսիս տակ:

Շուրջս թռել
 Թիթեռներ
 Եվ թևերը
 Միշտ վառել:
 Իմ հայացքը
 Վառ ճաճանչ,
 Լուսամփոփս
 Բաց-կանաչ:
 Մենակ չէի՝
 Ինձ ու ինձ,
 Բա բամբառակ
 Էն պղինձ
 Ինքնաեռը
 Սեղանիս՝
 Տունն անում էր
 Տաք բաղնիս:
 Թշթշում էր,
 Թշթշում,
 Ուշքը գնում,
 Վշվշում:
 Սեղանատանը այսօր
 Մի լամպ տեսա անսովոր.
 Ասում էին, թե՝ միթոմ
 Նա վառվում է հիսուն մոմ:
 Եփած հաֆե է
 Ծիծաղում...
 Ի՞նչ է եկել,
 Նազ ծախում:

Լամպ ասածդ էլ,
 Տո՛ւ, ի՞նչ լամպ...
 Քաշալ գլուխ
 Մի կաղամբ,
 Փորը ուռած
 Մի սրվակ,
 Լուսամփոփի
 Փեշի տակ,
 Վերևից էլ
 Բերրնփակ,
 Սրվակումն էլ
 Հաղիվ հազ
 Երեք, թե չորս
 Բարակ մազ:
 Ես ասացի.
 — Հե՛յ, դրսեցի,
 Քաղաքացի,
 Լավ իմացի.
 Դո՛ւ անպատրույգ,
 Դո՛ւ աննյութ:
 Մի տեսնեի
 Վառելուդ.
 Բերրնփակ է
 Սրվակդ,
 Էլ ո՞նց վառեն
 Կրակդ:
 Քաղաքացին, կանաչի,
 Պատասխանեց. «Բանըդ չի՛»:

Ես նրան թե՛
Ամոթ չի՛,
Որ ասում ես՝
Բանըդ չի՛:
Ա՛յ, այս տանը
Տան տարի
Ես լույս տվի,
Լույս արի.
Այդ տաս տարին
Քիչ բան չի.
Դեհ էլ ինչո՞ւ
Բանս չի՛:
Ա՛յ, ասում եմ
Այստեղ քեզ,
Պարզ ու հեշտ եմ
Վառվում ես:
Հնուց-բնուց
Բարակիկ
Ձխկան լուցկի՛
Կրակիկ,
Ինձ վառում է
Լուցկին այդ,
Ինչպես օջախ,
Մոմ ու փայտ:
Իսկ ձեզ համար
Ի՞նչ ճարեն,
Որ ինձ նման
Հեշտ վառեն:

Բայց դուք, ո՛չ, ո՛չ, ո՛չ,
Նորելուկ, ինքնակոչ
Քաղաքացիք,
Լավ իմացեք,
Որ լամպա չեք, այլ սրվակ՝
Լուսամփոփի փորի տակ:
Իսկ նա ասում է.
«Ի՞նչ էլ խոսում է.
Էդ՝ տեղը հառավ,
Ա՛յ հիմար պառավ,
Ինքդ՝ ծույլ,
Լույսդ՝ թույլ.
Եվ խոսելդ էլ
Չո՛ւր է, դուր.
Իմ լույսն ո՛ւր...
Քո՛ լույսն ուր...
Ինձ պետք չի
Նավթ ու պատրույգ.
Ա՛յ, մեքենան
Աշխույժ, առույգ՝
Կուղարկի ինձ
Լույսի հոսանք.
Մրոտ լամպից
Ա՛յ, ուր հասանք:
Լույս եմ տալիս
Առատ ու լի,
Լույս եմ տալիս
Հրաշալի.

Ազգական եմ
 Հուր կայծակին,
 Ես լամպան եմ
 Էլեկտրական-տնտեսական,
 Մեծահամբավ, լույսս՝ անբավ:
 Պատտակով
 Մեկն ու մեկն էլ
 Թե միացնի
 Հենց երկու թեկ,
 Իմ ճրագում
 Շատ սուս ու փուս
 Կատացվի ջինջ
 Ու սլաշծառ լույս:
 Նավթի լամպը՝ այ թանգարան,
 Նոր սերունդը նայի վրան»:

Կարտոֆիլի մոմը հանկարծ
 Կմկմալեն մի բլբլաց.
 «Դուք ասացիք, թե նրանում
 Հիսուն մոմ են մեկեն վառվում:
 Խաբել են ձեզ շատ անպատկառ,
 Էնտեղ ուր է, թե մոմ կա վառ»:

ԶՈՐՍ ԱԶԳԻ ՄԱՅՐԵՐ ԶՈՐՍ ԱԶԳԻ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐ

(Թարգմ. Ա. Բարտոյից)
 ՄԵՐ ԵՂՔԱՅՐԻԿՆԵՐԸ

1. Խափշիկ

Եղբայրիկ է
 Գույնը սև,
 Սև մազերը՝
 Օղածև,
 Օղակ-օղակ,
 Ուրբուն,
 Խուճուճ գառան
 Պես սիրուն:
 Աչիկները
 Սև ածուխ,
 Ոտից գլուխ
 Թուխ է, թուխ:
 Էս ի՞նչ մանչ է
 Մանչ, մանչիկ,
 Էս ի՞նչ գոնչ է
 Դո՞նչ, գոնչիկ.

Ուր զեանին
 Պինդ խփում
 Եվ իր հանգի
 Թոթովում.
 — Հիււի՜ — միււի՜*
 Հա...
 Հիււի՜ — միււի՜
 Հա...

2. Ձիւացի

Մտիկ, մտի՛կ
 Էս տղին,
 Եղբայրիկ է
 Սա զեղին:
 Սուր-սուր մազեր,
 Սուր ասեղ,
 Ծուռտիկ աչեր
 Նեղ ու շեղ:
 Էս ի՛նչ մանչ է
 Մա՛նչ, մանչիկ,
 Էս ի՛նչ գոնչ է
 Գոնչ, գոնչիկ,
 Ուր զեանին
 Պինդ խփում
 Եվ իր հանգի
 Թոթովում.
 — Չինգե-լինգե*
 Չեն...
 Չինգե-լինգե
 Չեն...

* Մայրիկ:

3. Հնդիկ

Եղբայրիկ է
 Սա էլ զատ,
 Աչիկները
 Սե-սե սաթ,
 Բոյ ու բուսաթ
 Կոկ ու հարթ,
 Պղնձագույն
 Պստիկ մարդ:
 Էս ի՛նչ մանչ է
 Մա՛նչ, մանչիկ,
 Էս ի՛նչ գոնչ է
 Գոնչ, գոնչիկ,
 Ուր զեանին
 Պինդ խփում
 Եվ իր հանգի
 Թոթովում.
 — Կիվա-կիվա*
 Շվա՛...
 Կիվա-կիվա՛
 Շվա՛...

4. Ռուս

Եղբայրիկ է
 Սա սպիտակ,
 Աչիկները
 Կապուտակ,
 Քիչ էլ քթլատ,
 Կարմրաթուշ,

* Մայրիկ:

Մազը թել-թել,
Շեկլիկ վուշ,
Ձայնը զանգակ,
Ձը՛նգ, հնչուն,
Աղբյուրիկ է
Կարկաշուն:
Էս ի՛նչ մանչ է
Մա՛նչ, մանչիկ,
Էս ի՛նչ գո՛նչ է
Գո՛նչ, գոնչիկ,
Ոսը գետնին
Պինդ խփում
Եվ իր հանգի
Թոթովում
— Մա-մա՛.
Մա, մա, մա:

Խափիկ մոր երգը
Տես սկամորթ
Մայրիկին,
Ի՛նչ է երգում
Բալիկին.
— Օյ-լա՛,
Օյ-լա՛,
Գիշեր է գալիս,
Քուն զնեմ բալիս,
Օյ-լա՛,

Հայրիկդ չկա,
Նա դեռ ուշ կգա.
Օյ-լա՛,
Նա քունը չառած
Ծեղի հետ դնաց,
Որ շալակ-շալակ
Կրի բեռ ու հակ:
Օյ-լա՛,
Օյ-լա՛,
Երբ դու մեծանաս,
Շուտով կիմանաս,
Որ մեծ հյուսիսում՝
Ամբողջ աշխարհի
Վեցերորդ մասում
Ընկերներ ունես՝
Քեզ միշտ օգնական,
Օյ-լա՛,
Մի հսկա բանակ,
Ձես մնա մենակ:
Օյ-լա՛,
Հայրդ չխնդաց,
Բայց դու կխնդաս,
Լավ օրեր կդան,
Օյ-լա՛,
Օյ-լա՛,
Իմ թուխիկ, թխիկ
Սկաշյա բալիկ:

Դեղնամորք մոր երգը

Տես դեղնամորթ

Մայրիկին,

Ի՛նչ է երգում

Բալիկին.

— Ձին-ձին,

Բալիկս,

Ձին-ձին,

Յու-դղին,

Ի՛նչ ծանր բեռ է

Դրած իմ վզին:

Ձին-ձին,

Ձին-ձին,

Ինձ էն դազդահը

Հալում է, մաշում,

Կտոր եմ գործում,

Թելիկն աբրեշում,

Ընկել եմ մատից,

Ընկել եղունգից,

Ընկել եմ թևից,

Ուժից ու հալից,

Վարձ չեմ ստանում

Ազան վարձկալից...

Ձին-ձին,

Ձին-ձին,

Մեծացի՛ր, բալիկ,

Օրերը գալիք

Ձեն լինի էսպես.

Եղբայրներ ունես

Քեզ կուռ ու կռնակ...

Մենակ չես, մենակ՝

Դուք հըռւմ միտեղ,

Դուք մըռւմ միտեղ,

Կբերեք լավ օրեր.

Ձին-ձին,

Բալիկս,

Ձին-ձին,

Յու-դղին,

Ձին-ձին,

Քեզ օրո՛ր:

Հնդիկ մոր երգը

Տես թխադեմ

Մայրիկին,

Ի՛նչ է երգում

Բալիկին.

— Այ-լա՛,

Բալիկս,

Այ-լա՛,

Հոգնած է հայրդ,

Թող հանգստանա,

Որ առավոտ վաղ

Նորից դաշտ գնա.

Այ-լա՛,

Այ-լա՛,

Էն ճանճոտ դաշտում

Էլի կռանա.

Շատերի նման
Հալվի-մաշվի նա,
Վարձկալից հանգիստ
Չկա բանվորին,
Բայց քեզ չեն թողնի
Հասնես էդ օրին:

Այ-լն,

Այ-լն,

Մեծացիր, բալիկ,
Օրերում գալիք
Չես մնա մենակ,
Քեզ կուռ ու կռակ
Եղբայրներ շատ կան,
Քեզ միշտ օղնական.

Այ-լն,

Այ-լն,

Հայրդ չխնդաց
Բայց դու կխնդաս,
Լավ օրեր կգան,
Քեզ թե ու թիկունք
Եղբայրներ շատ կան:

Այ-լն,

Բալիկս,

Այ-լն,

Արդեն ուշ է,
Քնիր հիմա:

Ռուս մոր երգը

Տեսեք սիպտակ
Մայրիկին,
Ի՞նչ է երգում
Բալիկին.

— Բայ-բայ,

Իմ լենիկ,

Հերիք է ծծես

Թաթիկդ լիք-լիք:

Բայ-բայ,

Իմ լենիկ,

Շուտ կմեծանաս,

Ուժեղ պատանի՝

Չավոդ կգնաս,

Հայրիկիդ տեղը

Ինքդ կկանգնես,

Նրա մեքենան

Գործի կդնես,

Բայ-բայ,

Իմ բալիկ:

Հայրիկդ բանվոր՝

Էն տարին դժվար

Կուլով գրավեց

Չավոդ քեզ համար,

Որ երբ մեծանաս,

Այնտեղ աշխատես,

Քո աշխատանքը

Ինքդ վայելես:

Բայ-բայ,
 Իմ բալիկ,
 Բայ-բայ,
 Իմ լենիկ,
 Բարով մեծանաս,
 Բանվոր հայրիկիդ
 Ճամփովը գնաս:
 Շատ երկրներում
 Եղբայրներ ունես,
 Նրանց էլ պիտի
 Լույս աշխարհ հանես...
 Դուք հրից, մրից,
 Դուք ջրից անցեք,
 Խորտակեք հինը,
 Նոր կյանք կառուցեք:
 Էլ մի ծփծփա,
 Խլվլան ալիք,
 Բայ, բայ եմ ասում,
 Բայ-բայ,
 Իմ լենիկ:

ՄԻՍՏԵՐ ԹՎԻՍՏԵՐ

(Թարգմ. Ս. Մարշակից)

«Մի երկիր գնալիս աշխատեցեք նրա օրենք-
 ներն ու սովորությունները պահպանել՝ թյուրի-
 մացություններից խուսափելու համար»:
 (Կարլ Բեգեկերի 2-րդ ուղեցույցից)

I

Արտասահմանում
 Գրասենյակ կա «Կուկ».
 Եթե քեզ պատի
 Ձանձրույթ, թե տաղտուկ,
 Եվ դու կամենաս
 Ման գալ ամեն վայր,
 Շուրջ արար-աշխարհ,
 Նաև, ով գիտի,
 Կղզին Թայլիթի,
 Փարիզ և Պամիր, —
 Դու Կուկին դիմիր:
 Իսկույն եթ նա
 Քեզ համար նավում
 Լավ տեղ կբանա.

Կամ կհրամայի դեռ՝
 Տալ քեզ ինքնաթիռ,
 Կամ քո ետեւից,
 Ամեն բան սարքին,
 Ուղտ էլ կուղարկի,
 Լավ հյուրանոցում
 Սենյակ և վաննա,
 Անգամ անկողնում
 Նախաճաշ կտա:
 Կուկը ցույց կտա
 Սարեր և խորշեր,
 Հյուսիս և հարավ,
 Արմավենիներ,
 Հսկա նոճիներ
 Անսպառ, անբավ:

II

Միստեր
 Թվիստեր՝
 Նախկին մինիստր,
 Միստեր
 Թվիստեր՝
 Մի հետաքրքիր
 Ծակամուտ բանկիր,
 Գործարանների,
 Շոգենավերի
 Եվ տների տեր,
 Որոշեց ման գալ
 Նա ամբողջ աշխարհ:

Բայց թե չիմանաք,
 Ինքը մեն-մենակ:
 Ո՛չ:

Կինն ու աղջիկը
 Եղան նրան պոչ:

III

Վաղ մի առավոտ
 Ջնգաց Կուկի մոտ,
 Խոսեց ապարառ.
 — Չորս նավասենյակ
 Նյու-Յորք — Լենինգրադ:
 Հյուրանոց,
 Վաննա,
 Այգի,
 Շատրվան

Անշուշտ ունենա:
 Միայն, տեսեք, այ,
 Աչքիս չերևան
 Նեզը, չինացի,
 Չլինեն հարևան:
 Միստեր Թվիստերը
 Չի սիրում իսկի
 Որևէ խուժան
 Գունավոր ազգի, —
 Լավում է Կուկի
 Խոսքը զբաղան:
 — Կըլինի...
 Եվ այն՝
 Ձեր պատվին միայն:

IV

Տաս բոպե առաջ
Նավի մեկնելուց՝
Միստերը կայմում
Հանեց իրեն ցույց
Կողքին՝
Պառավը
Ճամփի ակնոցով,
Ապա
Աղջիկը՝
Անբաժան կապկով:
Իր գրկանոցով
Դեմքին է փշում,
Դնչիկն է պաշում:
Հեաքից գալիս են
Չորս հատ աժգահա՝
Ուղիղ քսան չորս
Ճամփի պայտասակ
Հենց իրենց վրա:

V

Մեծ շոգենավը
Ամերիկայից,
Օվկիանոսի
Ջրերն է ճղում,
Իր ճամփան ուղղած
Դեպի արևելք,
Դեպի մեզ լողում:

Միստեր

Թվիստեր՝

Նախկին մինիստր,
Մի մեծ ծաղամուտ,
Ամեն տեղ պուպուստ,
Բանկիր շատ հարուստ,
Գործարանների,
Շոգենավերի
Եվ տների տեր,
Անտակ-անհատակ
Օվկիանի վրա
Իր համար անհող
Խաղում է գնդակ:
Ջրում է իրեն
Ուրախ անսովոր.
Ազգեր գունավոր՝
Նեգր ու չինացի
Չունի դրացի:
Այլ շոգենավ են
Ջրերն օրորում,
Նեգր ու չինացու
Առաջ են հրում:
Նրանց տեղերը
Եվ խոնավ, և՛ շոգ...
Ալիք, բարկ օջախ
Տանջում են ջուկ-ջուկ:

Միստեր
 Թվիստեր՝
 Հայտնի միլիոներ,
 Շատ զբոսասեր,
 Իբրեւ մի տուրիստ
 Գալիս է մեզ մոտ՝
 Դեպի ԷՍԷՍԷՐ:
 Լսվում է ազմուկ
 Լենինգրադի
 Նավահանգստից,
 Քաղաքն է կանգնում
 Իր ամբողջությամբ
 Նավի աջ կողքից:
 Գորշագույն ջրեր,
 Սյուներ անհամար...
 Գործարանների
 Ծուխն է մրոտում
 Զինջ երկնակամար:
 Տեսեք միստերին՝
 Գլխարկը ձեռին,
 Շավղով անհանգիստ
 Վազում է դեպի
 Վեր, նավահանգիստ:
 Թե ողջ է մարդը,
 Ականջը խոսի,
 Դիտելով հեռվից
 Պետրոս-Պողոսի
 Ասեղը՝ շպիւ,
 Սկսեց շտապել,
 Նստեց ավտոմոբիլ:

Դարավեցին իրեր.
 Աղջիկ, կապիկ, կին
 Բազմեցին կարգին:
 Ավտոն չարագույժ
 Ճռճռոցով մի
 Շարժվեց իր տեղից,
 Վզղաց ոնց քամի,
 Իր ճանապարհին
 Սահեց ասֆալտով,
 Պատվելով աջ, ձախ
 Բենդինի հոտով:

Միստեր
 Թվիստեր՝
 Նախկին մինիստր,
 Միստեր
 Թվիստեր՝
 Հայտնի միլիոներ,
 Գործարանների,
 Շոգենավերի
 Ու տների տեր,
 Վստահ մտնում է
 Մեծ հյուրանոցը,
 Անունն «Անգլետեր»:
 Ոսկի սիգարը
 Դրած բերանին
 Հպարտ ասում է
 Նա դոնապանին:

— Կա՞ն հյուրանոցում
Ազատ համարներ,
Հիշի՞ր երեկվա
Հեռագիրը մեր:
— Կան.

Երկու համար:
Մեկ՝ իններորդը,
Մեկ՝ տասներորդը,
Շատ էլ ձեզ հարմար,—
Պատասխանում է
Դռնապանը նրան,
Զարմանքով չռած
Աչքերը վրան:

VIII

Հայելիների
Մոտով, մի նախշուն
Գորգի վրայով
Գնում են դեպ վեր՝
Նշած համարները
Դանդաղ քայլերով:
Դռնապանն առաջից,
Հասակն ահագին,
Սերտուկը հագին,
Հետքից՝
Եկվորը
Պանամ գլխարկով,
Հետքից
Պառավը՝
Ճամփի ակնոցով,

Հետքից
Դսարիկը՝
Իր գրկանոցով:
Արտասահմանցիք
Կու՛չ ու ձիգ,
Հանկարծ՝

Մնացին բերնաց,
Հայր Թվիստերը հո՛
Կորավ քրտինքում...
ԷՍԷՍԷՍ՝ գալը
Անիծեց մտքում:
Գալիս էր մի մարդ
Սեամորթ հսկա,
Դեպի ցած՝ վերից,
Հարյուր իննսուհին
Գլխի համարից:
Իր մի սև ձեռքը
Աստիճանների
Ճաղերին տալով՝
Գալիս էր հանգիստ,
Կարճիկ չիբուխը
Անհող ծխելով:
Հայելիների
Միջով,
Առաջով...
Եվ ահա այնպես,
Մեկը մեկի պես
Շարքով
Երկար-ձիգ
Գալիս էին ցած
Սեամորթ անձինք...

Ամեն սեամորթ
 Զեռքը ճաղերին,
 Իրեն համար ջոկ,
 Ամեն սեամորթ
 Կարճլիկ չիբուխը
 Ծխում էր անհոգ:
 Միստերն ուտում է
 Ինքն իրեն ներսից:
 Եվ քիչ է մնում,
 Որ ճաքի հերսից:
 Նայում է նա աջ,
 Նայում է նա ձախ:
 — Վախ, վախ,
 Էս ինչ խաղ:
 Եթե նեղեր կան
 Այս հյուրանոցում,
 Մենք ապրողը չենք
 Խուժանանոցում, —
 Եկվորն է ասում
 Ու սլանում վար
 Աստիճաններով
 Խիստ սարսափահար,
 Լայն-լայն քայլերով,
 Էնքան լայնեղը
 Պանամ գլխարկով:
 Հետքով
 Պառավը՝
 Ճամբի ակնոցով,
 Հետքով
 Դստրիկը՝
 Իր գրկանոցով:

IX

Ե՛վ լուռ, և՛ շտապ
 Նստում մեքենա,
 Մեքենավարին
 Բոթում, թե գնա:
 Նրանց ճամփելով
 Դռնապանը խիստ՝
 Հեռախոսի մոտ
 Կանչեց անհանգիստ:
 — Երկու,
 Քառասուն երկու,
 Քառասուն և ութ,
 «Աստորիա»,
 Հեռախոսի մոտ
 Կանչեք, խնդրեմ, շուտ:
 Դռնապան
 Բանին՝
 Զեր էն Ստեփանին:

 Լսիր ինձ, Ստեփան,
 Այ, էսպես մի բան.
 Մի մեքենայով
 Գալիս են ձեզ մոտ
 Ամերիկացի
 Անտես, անծանոթ
 Երեք նոր առերիստ,
 Ազգը՝ Թվիստեր,
 Աշխարհում հայտնի
 Իմպերիալիստը:

Այն էլ ոչ թե քիչ,
Այլ մեծ խառնակիչ:
Ասան նրանց, հան,
Որ համար չկա,
Չըզիջես հանկարծ,
Ստեփան, ողջ կաց:

— Գսան մեկ,
Տասնոթ,
«Սիցիլիա».
Շնու

Կանչել դռնապան
Վաստահ Վասիլին
Հեռախոսի մոտ.
Վասիլ, ինձ լսիր,
Էլ մի սպասիր.
Մեզներից դեպի ձեզ,
Ուր, ուր չի, հրես
Մի մեքենայով
Շտապ գալիս են
Երեք նոր տուրիստ,
Ազգը Թվիստեր,
Աշխարհում հայտնի
Իմպերիալիստը.
Այն էլ ոչ թե քիչ,
Այլ մեծ խառնակիչ:
Կասես նրանց, հան,
Համար՝ աստված տա...
Էլ բան չեմ ասիր,
Է, վողջ կաց, Վասիլ:

— Հինգ,
Երեսուն հինգ,
Երեսուն իններ,
«Իտալիա»,
Կարելի է՝ դա
Հեռախոսի մոտ
Գոնապանը ձեր՝
Ընկեր Վիտալիա:
Բարե, Վիտալի,
Գալիս են... և այլն,—
Լեզվին է տալիս,
Կրկնում հինն էլի:

Փողոցն առել է
Մի փոշի բարակ,
Ավտոն է թռչում
Արագից արագ:
Փողոց Գողովի,
Մուտքը՝ հինգերորդ,
Պատասխանում են՝
— Տեղ չըկա, ճամփորդ:

Փողոց Պեստելի,
Մուտքը՝ առաջին.
Պատասխանում են
— Տրված է անգամ
Համարը վերջին: —
Եվ հրապարարակը
Ապստամբության,
Մուտքը՝ հինգերորդ,
Պատասխանում են՝
— Տեղ չըկա, ճամփորդ:—

էդ քիչ էր՝
էդ դեռ,
Ավտոն էլ՝ նոր բեռ.
Հանկարծ ճաքում է
Նտին աջ շինը.
Վերջին շնչումն է
Նաև բենզինը:

X

Միստեր Թվիստեր՝
Նախկին մինիստր,
Հայտնի միլիոներ,
Գործարանների,
Շոգենավերի,
Հրագրերի տեր,
Վերադառնում է
Էլի «Անգլետեր».
Հետքով՝
Պառավել
Ճնճղկա քայլով,
Ճամփի ախոցով.
Հետքով՝
Դատրիկն իր
Անբաժան կապիով՝
Իր գրկանոցով:

Ջանգաճարեցին
Փակ դուռը դրսից,
Եվ լուսավորվեց
Տան մուտքը ներսից:

Մին էլ դրսից դուռս
Խփեց գիշերվա
Ժամը տասներկուս:

Դռնապանն իսկույն
Բանալով մուտքը՝
Հենց դռան ճեղքից
Ասում է նրանց.
— Ո՛ւշ է, ո՛ւշ արդեն,
Բայց թե ձեր մեղքից
Ինը համարն էլ,
Տասը համարն էլ
Փակ են ձեզ համար.
Ճնշված ազգերը,
Հավաքված այնտեղ,
Հենց հիմա ունեն
Մեծ համագումար:

— Ի՛նչ անեմ, ափսոս
Մեր ջանքն ու ճիգը,
Հոգնել եմ, հայրի՛կ,—
Փսփսաց աղջիկը:

— Եթե այս գիշեր
Բան է՝ չգտանք
Քնելու անկյուն,
Միտեր, մեզ համար
Գուցե դու առնես
Որեւէ մի տուն:

— Առնես...

Նազելիս...

Ուզած տունը քո
Հասնենք Ձիկադո,—
Հայր Թվիստերն ասաց,
Ե՛վ հառաչելով,
Ե՛վ հորանջելով:

XI

Գիշերվա մթնում,
Կորած մոլորված
Մորն ու աղջկան
Սպասում էր կաթված,
Թե դռնապանը
Չառաջարկեր տեղ՝
Ծառայանոցում
Պրոլետարական
Մի թախտի վրա՝
Նեղը, հո շատ նեղ:

Իսկ հայր միտերը՝
Փողալի քեռին
Նախասենյակում
Ընկավ աթոռին:
Բացագանչելով.

— Օ, աստված, աստված...

Ու ձեռքից գնաց:

Ոչ ողջ, ոչ մեռած,
Հոգնած, բեզարած,
Լուկ, տաղ արած
Գլուխը շեմքին
Քնեց մինչև լույս
Ընկած իր լենքին,
Գլուխ-ոտք ծոցում,
Այն սովետական
Մեծ հյուրանոցում,
Անունն՝ «Անգլետեր».
Գիտե՞ք՝ այն էլ ով.
Մտքով,
Ծով խելքով
Միտեր Թվիստեր՝
Նախկին մինիստր,
Միտեր, Թվիստեր,
Հայտնի միլիոներ:

XII

Մարդը քնած է,
 Քնի մեջ ժպտում
 Եվ զարմանալի
 Մի երազ տեսնում:
 Նա տեսնում է, որ
 Մութ փողոցներում
 Անտուն, շրջմուխ
 Ինքն է թափառում:

Հանկարծ ինքնաթիռ,
 Հեռվից աղմուկը,
 Երկնքից երկիր
 Ընկնում է Կուկը:

Վազում, սեղմում է
 Նա Կուկի ձեռը,
 Նստում Կուկի մոտ
 Մեծ ինքնաթիռը:

Մեկնելով Կուկը,
 Փակելով դուռը,
 Երկինք է լողում
 Դեպ Ամերիկա...

Հայրենի հողում
 Մեծ տուն մարմարյա,
 Պարտեզը դառն.
 Միստրին ասում է
 Վազեմի ծառան.

— Մի ցցվիր այստեղ.
 Հիմա, ներկայում
 Դու էլ տեղ չունես
 Ամերիկայում:

Դուները կաղնի
 Դրվեցին ընդհուպ,
 Քնից վեր թռավ
 Աչքերը կես-խուփ:

Ահի, սարսափի
 Կնիքը գեմքին,
 Զարթնեց շփոթված,
 Գլուխը շեմքին,
 Նույն սովետական
 Մեծ հյուրանոցում,
 Անունն «Անգլետեր»,
 Էլ ով կար, էլ ով.
 Անցած ցամաք, ծով,
 Միստեր Թվիստեր՝
 Նախկին մինիստր,
 Միստեր Թվիստեր
 Հայտնի միլիոներ:

XIII

Առավոտն եկավ
 Մի ժիր պատանի,
 Որ կոշիկները
 Սրբելու տանի:

Կոկ վրձինի տակ
 Առան դույն ու փայլ
 Քանի դույզ կոշիկ՝
 Ձեռվ ալ և ալ,
 Թե լայն և թե նեղ,
 Կարմիր ու դեղին—
 Ե՛վ շվեդական,
 Ե՛վ սովետական
 Ե՛վ գերմանական,
 Ե՛վ ֆրանսիական,
 Ամենն իր տեղին,
 Իր ժամանակին,
 Վարժ ձեռքի տակին։

Հանկարծ ի՞նչ տեսնի...
 Մանկան պես ժպտուն,
 Կեսքուն, կես-արթուն,
 Աչքերը բաց-խուփ,
 Ձեռքին ծխատուփ,
 Մի օտարական,
 Դիտելով շուրջը,
 Իջավ աթոռից։

Նույն ծառայողը
 Գրասենյակից
 Ասում է նրան,

— Եթե ուզում էք,
 Ազատ տեղեր կան.
 Մեկմեկից հարմար
 Երկու կից համար,
 Հետո էլ հյուրանոց,
 Վաննա,
 Շատրվան,
 Այգի
 Աննաման։

Միայն խնդրում եմ,
 Ձեր հրամանքը
 Լավ հաշվի առնի
 Այս հանգամանքը։

Սենյակին, աջից,
 Ունենք չին դրկից.
 Դրանից բացի՝
 Սենյակին ձախից՝
 Մի սև մալայցի։

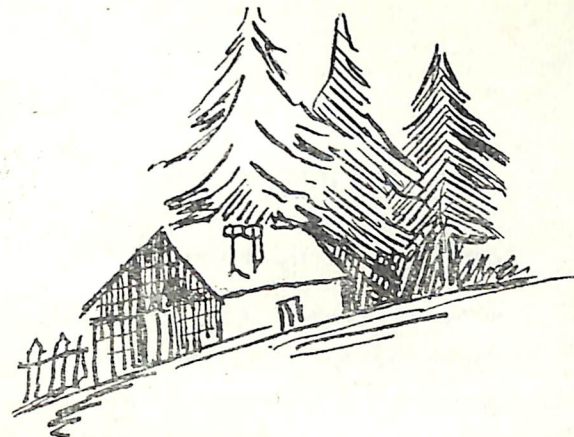
Ձեր գլխի վերև
 Ապրում է ինդուս,
 Ձեր տակին, ներքև՝
 Աժդահա զուլուս։—

Էն միլիոնները
 Դեռ քնից չսթափված՝
 Կայտառ մանկան պես
 Ծիծաղեց, գնաց։

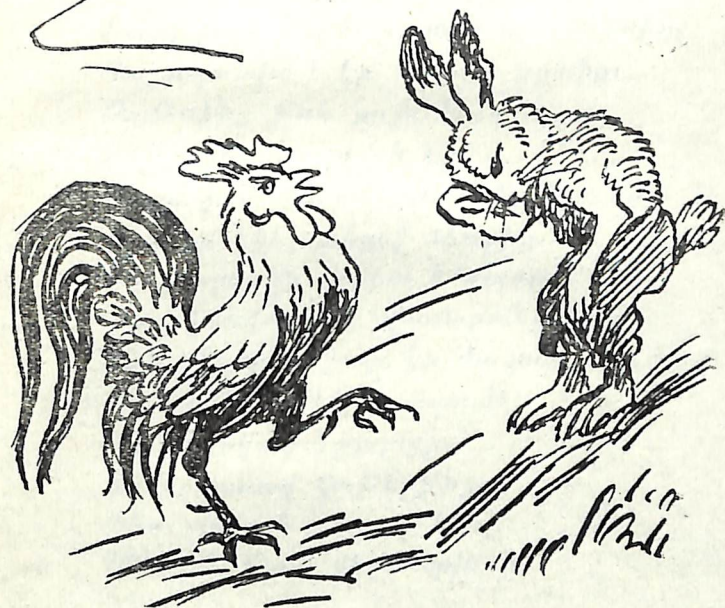
Գլուխը թափ-թափ,
 Ձեռքերով ծափ-ծափ,
 ՃՀաց անգլերեն.
 — Օ—կէյ...
 Այդ սենյակների
 Բանալիները
 Տվեք ինձ շուտ, հէյ:—

Ու խլիկոտած,
 Ու էնպես տաք-տաք
 Դստերն ու կապկիւն
 Տված թեատակ,
 Թը՛ռ, տրտիւնգ տալով
 Սլացավ վեր-վեր,
 Վերին համարներ
 Մեծ հյուրանոցում,
 Անունն «Անգլեր»...
 Միստեր Թվիստեր՝
 Նախկին մինիստր,
 Միստեր Թվիստեր՝
 Հայտնի միլիոներ:

Սրան ի՞նչ կասեն,
 Ասա, թե գիտես...
 «Որ կակդես՝ կուտես»:

ՀԵՔԻ ՎԹՆԵՐ

ՆԱՊԱՍՏԱԿԻ ՏՈՒՆԸ

Նապաստակն ու աղվեսը

Անտառի մեջ, բարձր տեղում,
Որտեղ քամին պար էր խաղում,
Մազը մետաքս, մորթը փափուկ,
Խելքից թեթև, ոտքից հափուկ
Նապաստակը տուն էր շինել
Ու աղվեսին դրկից եղել:
Տուն էր շինել թեև ցածրիկ,
Տուն էր շինել թեև նեղիկ,
Բայց շատ հարմար, այն էլ փայտից,
Պաշտպանվում էր տաքից-ցրտից:
Աղվեսինը թեև լալն էր,
Թեև երկու աչքանի էր,
Բայց շատ ցուրտ էր, ողջը ձյունից.
Այդ էր եկել տիրոջ ձեռքից:
Բուք օրերին ցուրտ ձմռանը,
Երբ վառվում էր վառարանը,
Տան օջորքից ջուր էր մաղում,
Եվ աղվեսը միջին լողում:
Մի օր եկավ հախլոցը,
Տունը առավ կաթկըթոցը.
Դեռ հասած մարտի կեսը՝
Անտուն մնաց մեր աղվեսը:

— Ոտդ պաշեմ, այ Շահգադե,
 Յրաի ձեռքից ինձ ազատե,
 Մի անկյուն տուր տանդ միջին,
 Ծառա արա քո առաջին:
 Խոսք եմ տալիս, ես ամեն օր
 Լվամ, կարեմ քո հինն ու նոր,
 Եփեմ, թըխեմ, քեզ ծառայեմ,
 Տունդ-տեղդ կարգին պահեմ:
 Ա՛խ, իմ տունը լավի պես լավ
 Ձորս օրումը տակից հալավ,—
 Աղվեսն ասաց նապաստակին,
 Որ կանգնել էր դռան շեմքին:
 — Լավ, ներս արի, դրկից աղվես,
 Բայց խնդրում եմ, ինձ հետ վարվես—
 Կռիվ, ուշուց ես չեմ սիրում,
 Հին բաներն էլ չեմ քրքրում:
 Ու աղվեսը մտավ տունը,
 Ճաշը կերավ, առավ քունը:
 Քնից զարթնեց, դես դեն նայեց,
 Տան տիրոջը խիստ հայհոյեց.
 — Ա՛յ, վա՛յը տամ էդ քո գլխին.
 Դու՛ թանտերը, ես՝ աղախին.
 Տան մեծ մասը՝ քեզի պեսին,
 Դռան տակը՝ խան-աղվեսին.
 Դեհ, դուրս կորի, ծուռ աչք շըլդիկ,
 Պոչ էլ չունի, սըրան մտիկ:

Նապաստակն ու արջը

Նապաստակը իրանն առավ,
 Տունը թողեց ու դուրս թռավ,
 Ետ չնայեց, վազեց, լացեց,
 Քեռուն դտավ, ցավը պատմեց.
 — Ա՛յ իմ քեռի, այ արջ ապեր,
 Էն աղվեսը՝ չար, սրտամեռ,
 Փայտե տունս ձեռքես առավ,
 Դուռը փակեց, իրանն արավ:
 — Քրոջ որդի, է՛, ամոթ չէ՞,
 Որ դու կուլաս. քեռիդ սաղ չէ՞:
 Արի գնանք, ես էն փչին
 Մի լավ դաս տամ տանը միջին:—

Թող չերկարի, ասեմ կարճը:
 Քրոջ որդին, քեռի արջը
 Եկան, կանգնան տան դռանը,
 Վառած գտան վառարանը:
 Սրտոտ քեռին դուռը ծեծեց.
 Ու աղվեսին հերսոտ կանչեց.
 — Տո՛, փուչ աղվես, տաս՝ ինչո՞ւ
 Էս իմ եթիմ քրոջ մանչու
 Փայտե տանը տեր ես դարձել
 Ու նրան էլ դուրս ես արել:
 — Ամեն խոսքի մի հավատա.
 Նապաստակը ի՞նչ Շահգադա.
 Ձեռքե գալիք, մարդ խաբելիք:
 Դեհ, հեռացեք, դռնես կորեք:—

Ու աղվեսը դռան ծակից
Վառարանի թեժ կրակից
Բերեց, ցանեց արջի վրան,
Մի լավ խանձեց դռնէն ու բերան:
Փախավ արջը դռնէն այրած,
Գրոջ որդին հետը առած:

Նապաստակն ու գայլը

Անտուն-անտեղ նապաստակը
Գնաց, նստեց ծառի տակը,
Մաղիկ-մաղիկ մըղկատալով
Յաջն էր պատմում բարձր լալով.
— Ինձ լավ խաբեց կեղծավորը,
Դուրսը թողեց էսպես օրը.
Անտուն-անտեղ ես ի՞նչ անեմ,
Մի տեղ չկա, միջին քնեմ:—

Լացը լսեց գայլը դանդաղ,
Եկավ, ասաց.— Ա՛յ քեզ մատաղ,
Ինչի՞ կուլաս մաղիկ-մաղիկ,
Կտրատելով սիրտ ու աղիք:
— Է՛, գայլ եղբայր, բանս բուրդ է.
Վրես բարակ, օրը ցուրտ է.
Էն աղվեսին թող չմնա,
Տանս միջին գրողի գա:—

Ու սկզբից, ինչ կար-չկար,
Նապաստակը բարակ-երկար
Պատմեց գայլին, հեան էլ լացեց,
Աղի-աղի արցունք թափեց:
— Դու քեզ խղճա, իմ նապաստակ,
Բայց մի՛ կորցնի դու ժամանակ,
Գնանք, ցույց տուր էն աղվեսին:

— Է, քիչ առաջ քեզ ի՞նչ ասին.
Ձէ՞ որ արջից դու ուժեղ չես:
— Ա՛յ միամիտ, ի՞նչ ես խոսում,
Ես եմ ուժեղ, ճիշտն եմ ասում:
Արջն ի՞նչ է որ, վախկոտ կատու,
Էնքան քաջ է, ինչքան որ դու:
Լավ, վերջապես, վեր կաց, գնանք,
Քո տան տեղը մի իմանանք.
Էն աղվեսին ես մի քարջ տամ,
Ոսկորները քեզ բաժին տամ:—

Գայլ, նապաստակ ճամփա ընկան:
Շատ չտեվեց. արագ եկան,
Եկան... և ի՞նչ. հեռվից տեսան
Մի վառ կրակ, վրան՝ կաթսան,
Ժիր աղվեսը դոգնոցն հագին,
Վրեն մաքուր արգին-կարգին,
Դուռնդուռնալով ճաշ էր եփում
Ու շերեփով քյափը թափում:
Կերակուրը յուզոտ-սոխոտ՝
Հոս էր բուրում, մի անճուշ հոտ,
Որ ծեր գայլին կալեց, կապեց,
Ախորժակը խիստ գրգռեց:
— Ինչ էլ լինի, էս աղվեսին
Բան չեմ ասի ես տան մասին.
Կերթամ մոտը, բարե կտամ,
Կերակուրից կհոտմըտամ.
Դեհ, աղվեսն էլ խոմ խամը չէ,
Որ քաղցածին չճանաչե:—

Ասաց գայլը ինքը իրան,
 Լըպըստելով դունչն ու բերան:
 Ու վերջապես տեղը հասան:
 Երբ որ ճաշի կաթսան տեսան,
 Գայլը չոքեց, գլուխ տվեց
 Աղվեսին ու խոսել ուզեց:
 Դեռ չէր բացել նա բերանը
 Քաջ աղվեսը իր դռանը՝
 Հարձակվեցավ խեղճի վրան,
 Գոչեց, ճըշաց զիլ բարձրաձայն:
 — Կորիր, քավթառ, շուտ արա, թեզ,
 Նապաստակի պաշտպանին տես:
 Էդ ե՞րբ առար վկայական,
 Դարձար գլխիս գեշ փաստաբան:

Նապաստակն ու անդադր
 Անտուն անտեր նապաստակը
 Դարձյալ եկավ ծառի տակը,
 Մաղիկ-մաղիկ մղկտալով՝
 Ցափն էր սլաղմուճ բարձր լալով:
 — Ինձ լավ խաբեց կեղծավորը,
 Դուրսը թողեց էսպես օրը:
 Անտուն, անտեր ես ի՞նչ անեմ,
 Մի տեղ չկա, միջին քնեմ: —

Չայնը լսեց աքաղաղը,
 Իսկույն թողեց իրա խաղը,
 Վազեց, եկավ ծառի տակը,
 Որտեղ կուլար նապաստակը:

— Ինչի՞ կուլաս, ա՛յ իմ շլեի՛կ,
 Ա՛յ խըլըշաիկ,
 Մի՛ լար, մի՛ լար, հարդ տանեմ,
 Պատճառն ասա, մի ճար անեմ: —

Նապաստակը տեղը տեղին
 Պատմեց եղածն աքաղաղին:

— Որ էդպես է,
 Էլ մի՛ սպասե,
 Էլ մի տղգա,
 Հետս վզգա,
 Տան տեր դառի:
 Ինձ մի՛ վառի:
 Մժեղի պես նրան կացեմ,
 Աղվեսն ի՞նչ է՝ հետը մըցեմ: —

Մուկը միթին,
 Ժամի ութին,
 Աբազ, արադ,
 Առանց ճրագ,
 Հերոսները
 Շուտ տեղ հասան:

Ու անսասան

Քաջը գոչեց ձայնը փոխած,
 Ալ արյունը աչքը կոխած:
 «Ես ոչ արջն եմ, ոչ էլ գայլը,
 Աշխարհք կառնե շորիս փայլը:
 Ես իշխանն եմ մեծ վարդերես,
 Սուր եմ կախել հինգ գազ ու կես:
 Էլ չի պրծնի գող աղվեսը,
 Թե որ գտնեմ նրան ներսը:

— Այ, էս ո՞վ է վարդերեսը;—
Դուռը բացեց խան աղվեսը.

Ու էն մթնով

Դիպավ գետնով,

Լեզապատառ.

Ընկավ անտառ:

Աքաղաղն ու նապաստակը,

Որ քաշում էր տան փափագը,

Տուն ներս մտան,

Սեղան նստան,

Հաշտ ու բարիշ լավ ընթրեցին:

Ու էգպես էլ լավ ապրեցին:

ԿԱՔԱՎՆԵՐԻ ԿՂԿՂՈՅԸ

1

Կաքավներին՝ լուռ, սգավոր,

Բզեզները ասին մի օր.

— Ի՞նչ եք այգպես տխուր, տրտում:

Ինչո՞ւ երգեր էլ չեք երգում:

Ձեր երգերը, ձեր դայլայլիկ՝

Ջրի խոխոջ, ջրի ալիք.

Ձեր երգերը՝ անուշ զեփյուռ,

Արտի ծփանք, զանգակ աղբյուր:

— Ա՛խ, բզեզներ մեզ պես անձաբ,

Մեզ պատժեցին խիստ չարաչար

Մեր ցեղակից խռպոտ, անձայն,

Երգ չսիրող ու բաղաձայն,

Արյունարբու, արյունակալ

Թռչունները՝ գող-ավազակ:

Մի օր արծվին գանգատ արին,

Գանգատ արին թագավորին,

Ասին.— Արքա, կաքավները,

Մեր ցեղակից թռչունները,

Պարապ-սարապ, անբան, անգործ,

Հո՞ւ երգում են, հո՞ւ կաքավում,

Ամեն անգամ մեզ խանգարում:

Հազար ու մի ցավի տեր ենք,
Կաքավներին ի՞նչպես ներենք:
Ինչ էլ ասենք՝ քի՛չ է, քի՛չ է,
Օրինակը վարակիչ է:

Հրամայիր կաքավներին,
Այդ անխոհեմ թռչուններին,

Որ էլ չերգեն

Ու կաքավեն:

Արքան՝ ինքն էլ խիստ երգատյաց,

Թռչուններին նա հավատաց,

Հրամայեց, որ էլ չերգենք,

Դրա համար լռեցինք մենք:—

Բզեզները ասին նրանց.

— Ձեր արքային՝ չար ու նախանձ,

Ձենք ճանաչում արքա հզոր.

Լավ իմացեք, որ հենց էսօր,

Բզեզներին ուժի գոռով

Գահը կանենք գլխին խռով,

Որ իմանա՝ ի՞նչ է դատը,

Ի՞նչ է բավը, ի՞նչ է վատը:

Առանց թռչնի ինչ բուն գտնենք,

Մենք խմբովին ներս կմտնենք.

Անունը ձու՝ կածենք գետին,

Էլ չենք նայի քչին, շատին:

2.

Ինչպես ասին, այնպես արին,
Խիստ պատժեցին թռչուններին,
Նույնը արին հզոր Արծվին,

Չափսոսացին ոչ մի ձվին,
Ու բարձրացավ սուգ ու շիվան...
Դատարկ բներ... Չարգված ձվան...
Ով արքային գանգատ եկավ.

— Հանցավորն է, — ասավ, — կաքավ.

Իրենք կաքավ ու էսպես բան...

Խիստ կատաղած Արծիվ արքան,

Բարձր գահից այսպես ճշաց.

— Ի՞նչ է, մնամ ես անժառանգ

Ու չունենամ թագաժառանգ:

Կաքավներին, այ, հենց այսօր

Մահ, կոտորած, բանտ ու աքսոր:—

Լուրը հասավ կաքավներին.

Էլ ճար չկար, ի՞նչ անեին:

Մեր ու մանուկ իրար անցան,

Այնպես ծածուկ, լռիկ, անձայն,

Չսպասելով մեծ սարսափին,

Բուն ու ձվան թողած տափին,

Թռան, մտան ժայռի ճեղքեր,

Սև-մուխ այրեր, խոր անտառներ.

3

Արքայի մոտ հեռվից վզ-վզ,

Բզեզները եկան բզ-բզ:

Եկան, ասին. — Հզոր արքա,

Ամեն մեղքին մի պատիժ կա.

Ի՞նչ ես գալիս տըրաք-տըրաք,

Ի՞նչ ես դարձել մի բուռ կրակ:

Մենք ենք ջարդել ձեր ձվերը,
 Ի՞նչ մեղք ունեն կաքավները:
 Բան ենք ասում, խելքի՛ արի,
 Թե չէ լսի՛ր, կլոր տարին
 Մենք կպատժենք թռչուններին:
 Ու կգցենք քեզ այս օրին:
 Դա՛նա ես անում, արա՛ արդար:
 Դու՛ լսելով
 Թռչուններին չար ու նախանձ,
 Խիստ պատժեցիր կաքավներին
 Ու վերջ գրիր երգ ու պարին,
 Այդ հերիք չէր, այժմ էլ արսու՛ր:
 Քե՛զ ենք ասում, արքա՛ հզոր,
 Ես առ, ես առ քո վճիռը,
 Ջրն՝ ջրի, ջրն՝ ջրի մահվան գիրը:
 Թող վերանա նախանձ ու քեն,
 Կաքավները նորից երգեն:
 Նորից երգեն իրենց համար,
 Ուրախանա արար աշխարհ:—
 Այդտեղ արքան իրեն ասից,
 Որ չգրկվի մի օր գահից,
 Ջնջեց իսկույն իր վճիռը՝
 Աքսորի ու մահվան գիրը:

4

Բզեզները էլի բըզ-բըզ,
 Արծվի մոտից թռան վըզ-վըզ,
 Ավետեցին կաքավներին,
 Թե հաղթեցին չար արքային:

Ասին.— Երգիչ դուք կաքավներ,
 Մեր սիրելի հարեվանսնե՛ր,
 Վերադարձեք ձեր բները,
 Ու երգեցեք ձեր երգերը:
 Երգին արգելք չկա երբեք,
 Պետք է լավի կաքավի երգ:

5

Աչքալույս էր կաքավներին,
 Կտուցները լայն բաց արին,
 Լայն բաց արին կրկին, կրկին,
 Որ երգեին երգը նախկին:
 Բայց ձայն չը կար՝ երգելու ձայն,
 «Կղա, կղա» արին միայն,
 «Կղա, կղա» երկու հնչյուն...
 Վա՛յ քեզ, վա՛յ քեզ, կաքավ թռչուն,
 Սրտիդ էնքան խորունկ վերքից
 Դու զրկվեցիր ձայնից, երգից:
 Ու այն օրից ձորամիջին,
 Տխուր կանգնած մամռոտ քարին,
 Լայն կտուցը լիքը արին,
 «Կղա, կղա» կըղկըղալով,
 Հոգու միջից մղկատալով,
 Անցած փառքի սուգն է անում
 Կըղկըղում է ու կըղկըղում:

ԾԻՏՆ ՈՒ ՈՐԲԵՐԸ

1

Մի աղքատ այրի երկու որբ ուներ մի սովի տարի-
 Երկու որբ ուներ՝ Հրաչ ու Հեղուշ,
 Վեց-յոթ տարեկան, մեկ-մեկից անուշ:
 — Սոված ենք, սոված, նանի՛, մի ճոթ հաց... —
 Հաց էին լինում, մոր վեշից բռնում, ետևից գնում:
 Հաց չունի նանը, ո՞րտեղից բերի,
 Ինքն էլ է քաղցած, մի փորի գերի:
 Սովի տարի է, էլ ի՛նչ դուռ-դրկից,
 Էն խղճուկ այրին չունի կարեկից:
 Մի օր ճարահատ սովատանջ մերը,
 Ետևից գցած իրեն որբերը,
 Հացով ու թացով մտնում է ձորը:
 Իր երկու անգին սիրասուն ձագին
 Առնում է ծնկան, չի թողում, որ լան:
 Ու խորը ձորում, իրենց մոր գրկում,
 Գնում են մուշ-մուշ Հրաչ ու Հեղուշ...

2

— Երկնքի հավքե՛ր, — ասում է մերը, —
 էս երկու բալիս արեք ձեզ ընկեր, —
 Ասում է, լալիս, — խղճացեք սրանց,
 Մի՛ թողեք սոված:

Դաշտի գազաննե՛ր, դուք էլ մայրեր եք,
 էս սովի տարին դուք էլ խղճացեք
 էս իմ որբերին: —

Ասում է նանը, երեխանց պաշտմ
 Ու վեր է կենում, ձորիցը փախչում:
 Թե շատ են ննջում, թե քիչ են ննջում
 Հրաչն ու Հեղուշն էն ձորամիջում,
 Մեկ էլ զարթնում են, որ նանը չկա:
 Ու վեր են կենում, բռնում մի ճամփա,
 Մի ոլոր ճամփա, մի մոլոր ճամփա:
 Գնում են, գնում ու նանի՛ կանչում...
 Մեկ էլ մի թռչուն էսպես է ասում.
 — Ինչո՞ւ կուլաք հոնգուր-հոնգուր,
 Փունջ-մանուշակ ախպեր ու քուր:
 Եկեք գնանք գիշերն ինձ հյուր,
 Ձեզ տեղ կտամ ծառիս տակին,
 Ձեզ հաց կտամ արեծագին...

3

Առավոտը արեծագին՝

Ծիտիկն իջավ ծառի տակին.

— Գնանք, — ասավ, — անթե ձագեր,
 Հրաչ, Հեղուշ, անհեր, անմեր:
 Եկեք, գնանք ծառի տակից,
 Եղեք դուք մեզ սեղանակից:
 Ունենք մենք մի բարի տատիկ,
 Որ ամեն օր խաշած հատիկ
 Փեշը լիքը հանդն է գալիս
 Ու մեր առաջ շաղ է տալիս:

Հրաչ ու Հեղուշ

Քաղցած ու անուժ

Ելան, գնացին ծախ հետ սեղան,
Տատի հատիկին մասնակից եղան:
Տատը որ տեսավ երկու երեխին,
Վազեց ու ասաց. — Մատնող ձեր գլխին,
Երկու թոռնիկ ես ունեի,
Նրանց ցավը ես տանեի...
Հիվանդացան ծոցիս միջին,
Հիվանդացան ու ննջեցին:
Ձեմ հավատում՝ նրանք մեռան,
Այլ ծախից թևեր առան,
Թևեր առան, ծախը դառան,
Ծախը դառան, դես-դեն թռան...
Գնանք, եղեք դուք ինձ թոռներ,
Ձեզ չեմ թողնի՝ սովից մեռնեք:

5

Որ անցկացավ սովի տարին,
Բալի կարոտ էն խեղճ այրին
Ելավ ընկավ սար ու ձորեր,
Լացեց, կանչեց. — Ա՛յ իմ որբեր,
Հրաչ, Հեղուշ, հըր եք դուք, հըր,
Ազիզ բալեք, ախպեր ու քուր:
Մնացել եմ ձեր կարոտով,
Հրաչ, Հեղուշ, համով, հոտով:

Մի լուր տվեք, նախշուն հավքեր,
Իմ որբերին անտուն, անտեր՝
Գազաննե՞րը գտան, կերան,
Թե՞ գետերը առան, տարան:
Գուցե մեկը իր հոր խերին
Հանց է տալիս իմ որբերին:

6

Ծիտը վերից ասավ. — Նանի՛,
Էդքան էլ շատ սուգ մի՛ անի:
Հրաչ, Հեղուշ, երկու գառնիկ,
Բարի տատիս եղան թոռնիկ:
Արի, տանեմ որբերիդ մոտ,
Էլ մի՛ մնա բալի կարոտ: —

Ծիտը իջավ տատի կտրան,
Նանը կանգնեց տատի դռան:
Ծիտը երգեց. — Ախպեր ու քուր,
Հրաչ, Հեղուշ, ձեզ բարի լուր,
Ձեր մերն եկավ բոբիկ ոտով,
Ձեր մերն եկավ ձեր կարոտով:
Եկեք, տեսեք դուք ձեր մորը,
Մի՛ մոռանաք էն սև օրը,
Ծառի տակին, ձեր ծիտիկին
Ու մեզ պահող ծեր տատիկին: —
Հենց որ երգեց տան կտրանը,
Իր որբերին դուռով նանը.
Իր որբերին՝ Հրաչ-Հեղուշ,
Փռնջ մանուշակ, անուշ, մեղուշ:

ՏԵՐՏԵՐՆ ՈՒ ԻՐ ԲԱԼԴԻ ԾԱՌԱՆ

Ա. ՊՈԼԵԿԻՐՆ

Մի ժլատ տերտեր՝
 Հարուստ, տնատեր
 Վաղ զնաց շուկա,
 Որ գործը հողա,
 Եւ դառնա, տուն դա:
 Էդ տեր ժլատին
 Պատահեց Բալդին,
 Ասաց. — Օրհնիր, տեր,
 Ի՞նչ կուզես, տերտեր:
 — Կուզեմ մի ծառա,
 Շատ բան իմանա,
 Լինի խոհարար,
 Զիապան, դուրգար:
 Շատ էժան վարձով,
 Ապրի չոր հացով:
 — Ա՛ տեր, ինձ վարձի,
 Կուզես քար բարձի:
 Մի կլոր տարի
 Ինձ տանդ պահի,
 Թե ուտիս, թե պաս:
 Տուր ինձ լոկ սպաս:

Ու տարվա վերջին
 Քո տանը միջին
 Թող միջամատով
 Երեք հատ կատոց
 Տամ քո ճակատով:
 Ահա իմ վարձը,
 Վերջացավ հարցը: —
 Տերտերը խորհեց,
 Ճակատը քորեց.
 Կլատոցները իրա մեջ
 Բան չհաշվեց, ասաց. — Հե՛չ.
 Կատոց էլ կա, կատոց էլ,
 Եվ մոռացվեն գուցե էլ: —
 Համաձայնեց պայմանին
 Եվ տուն բերեց ծառային:

*
 * *

Ինչպես ցույց տվավ փորձը,
 Բալդին գիտեր իր գործը.
 Արի էր մաքուր,
 Վարում էր արտը,
 Պահում էր նա ձին,
 Համսում էր հնձին,
 Նա քիչ էր քնում,
 Շուտ էր վեր կենում,
 Շուկա էր գնում,
 Տան պաշար առնում,
 Տանը ջուր կրում,
 Օջախը վառում,

Վրան ձու խաշում,
 Խաշում ու կճպում.
 Երբեք չէր վիճում:
 Հիացել էր իրիցկինը,
 Վրան ցավում էր աղջիկը,
 «Ապի»՝ կանչում տան փոքրիկը,
 Որ նստում էր Բալդու գիւղը:
 Տերտերը միայն
 Ձէր սիրում նրան.
 Երբ հիշում էր Բալդու մատը,
 Ճըքճըքում էր ծեր ճակատը:

*
 *
 *

Տարին անցնում է օրեցօր,
 Իսկ տերտերը մտամոլոր
 Ոչ ուտում է, ոչ էլ խմում,
 Տարվա վերջին է սպասում:
 Ահա մի օր
 Խեղճ ու մոլոր
 Էն քահանան
 Իրիցկեկան
 Խոստովանեց
 Ամեն մի բան.
 Իրիցկինը՝ — «Ես թույլ չեմ տա,
 Ա՛ տեր, Բալդին ճակատիդ տա.
 Եկ, դիր նրան աշնպես գործի,
 Որ նա իրա ուժը փորձի,
 Էն գործն անել չկարենա
 Ու ամոթով դատարկ զնա:

Ուրախացավ էն տերտերը,
 Իսկույն կեթ, հենց նույն օրը
 Ասաց. — Բալդի, սատանեքը
 Դեռ չեն տվել տնօրհնեքը,
 Գնա, ուղիւ ապառիկս,
 Երեք տարվա առնելիքս:

*
 *
 *

Բալդին մի հեղ
 Ծառայի պես
 Կեսը կամա,
 Կեսն ակամա
 Ելավ, գնաց ծովի քովը,
 Թուկն օլորեց, կախեց ծովը,
 Խիստ փոթորիկ ծովում հանեց,
 Ափը ափին տվեց, խառնեց.
 Մի քիչ հետո հանկարծ ահա
 Ծովից ելավ մի սատանա.
 — Ի՞նչ ես ուզում, Բալդի՛, մեզնից,
 Թուկ քաշիր, հանի՛ր ծովից:
 — Ձէ, ձեր ծովը ես կխառնեմ
 Ու բոլորիդ դուրս կհանեմ,
 Ձեր վրայի ապառիկը՝
 Իմ տերտերի առնելիքը
 Էսպես երկար երեք տարի
 Ի՞նչու համար դուք չեք բերի:
 — Հերի՛ք խառնես ծովը, Բալդի՛,
 Ձեռքիդ թուկը խնդրեմ վայր դիր.
 Շուտով կտանք մենք քո հարկը.
 Է՛ս ա, կգա իմ թոռնիկը: —

Գնաց պապը, եկավ թողը,
 Եկավ, տվավ գլխին զողը.
 — Բարև քեզի, — ասավ Բալդուն. —
 Էս ի՞նչ կարգ է,
 Էս ի՞նչ վարք է,
 Քո ուղածը
 Էս ի՞նչ հարկ է,
 Էս ի՞նչ լուր է,
 Մեզ չարերիս
 Ի՞նչ տխուր է:
 Հե՛չ լսած կա՞ գոնե մեկը՝
 Հարկ վճարեն սատանեքը.
 Է՛, ի՞նչ անենք, կուզես՝ կտանք,
 Բայց մի պայման չմոռանանք.
 Մինչև ժողվի պապս հարկը,
 Բերի, լցնի կաշե պարկը,
 Արի վազենք մենք միասին
 Ծովի շուրջը. ճամփի կիսին
 Ով որ հոգնի ու ետ ընկնի,
 Թող նա ոսկու պարկը տանի: —
 Մի հռչակաց էլ տեղ Բալդին՝
 Ծաղրի տալով չարի ճուտին.
 — Դու ո՞վ ես որ, ա՛յ անհեթեթ,
 Բալդին վազի քեզպեսի հետ.
 Քիչ սպասիր, թող լղպորը,
 Գնամ, բերեմ իմ եղբորը: —
 Բալդին անտառ գնաց արագ,
 Բռնեց երկու հատ նապաստակ.

Եվ գցելով նրանց պարկը,
 Դարձավ, եկավ ծովի ափը.
 Հանեց մեկին պարկի միջից,
 Ու բռնելով ջուխտ ալանջից,
 Ասաց չարին. «Վախկոտ ճուտիկ,
 Խոսքիդ տերն ես, արի մոտիկ.
 Առաջ վազիր դեռ եղբորս հետ»: —
 Բալդին նորից
 Թոկն օլորեց,
 Կախեց ծովից.
 Խիստ փոթորկից
 Ջայներ եկան
 Ծովի տակից:
 Մի այլ հնարք գտավ պապը
 Եվ ուղարկեց թողին ափը:
 Թողը եկավ, ասավ Բալդուն.
 — Հերիք խառնես մեր ծովը դուն,
 Էս ի՞նչ կարգ է,
 Էս ի՞նչ վարք է,
 Քո ուղածը
 Էս ի՞նչ հարկ է.
 Էս ի՞նչ լուր է,
 Ինչ տխուր է.
 Իմացած կա՞ գոնե մեկը՝
 Հարկ վճարեն սատանեքը.
 Է՛, որ կուզես, մենք էլ կտանք,
 Բայց մի պայման չմոռանանք:
 Մեզնից հեռու գետնի վրա,
 Որտեղ կուզես, նշան արա.

Ձեռքիս փայտը ով մեզանից
 Դեն շարտի էն նշանից,
 Թող նա տանի ոսկու պարկը՝
 Երեք տարեն ժողված հարկը՝
 Հը՞, լավեցա՞ր,
 Տես, վախեցա՞ր՝
 Թե՞ ջարդի,
 Վախկոտ Բալդի։—
 — Հա՛, վախեցա՛ թե՛ս ջարդի,
 Հլա լեզվին էս լակոտի,
 Հլա մտիկ պուճուր շանը։
 Ա՛յ, էն ամպն է իմ նշանը։
 Փայտդ էնտեղ ես կնետեմ.
 Այնուհետեւ ես ձեզ գիտեմ... —

Սատանեն էր փոքրիկ ճուտը,
 Փորին տալով երկար տուտը,
 Լեղապատառ ընկավ ծովը,
 Շունչը առավ պապի քովը,
 Եվ եղածը ծովի ափին՝
 Նա կցկտուր պատմեց պապին։

* * *

Բալդին նորից
 Թոկն օլորեց,
 Կախեց ծովից.
 Խիստ փոթորկից
 Ձայներ եկան
 Խոր հատակից։
 Դարձյալ եկավ էն լղպորը։

— Ա՛յ անիծվի էս մեր օրը,
 Բալդի, ունեմ էլի նոր բան...
 — Սուս, կաթնակեր, չքոտ, անբան,
 Հերթը իմն է,— ասաց Բալդին
 էն աներես չարի ճուտին.—
 Տեսնո՞ւմ ես դու՞ էն մատակ ձին
 Արածում է ջուկ, առանձին.
 Եթե նրան բարձրացնես,
 Ձեռքերովդ կես վերստ տանես,
 Ձեզ կբաշխեմ էդ ձեր հարկը,
 Դատարկ կերթամ մեր աշխարհքը։—
 Սատանեն էր, էդ խոսքի հետ
 Հասավ ձիուն, իսկույն կեթ
 Առավ նրան իր ձեռներին,
 Զուր տալով ջուխտ ծնկներին.
 Բայց երկու քայլ դեռ չփոխած,
 Փովեց գետին, սաստիկ դողաց։
 — Թուլիկ-մուլիկ չար սատանա,
 Վրադ հոգոց ո՞վ կկարդա.
 Վե՛ր կաց, վե՛ր կաց, չարի ճուտիկ,
 Աչքերդ բաց ու ինձ մտիկ.
 Դու չտարար ձին ձեռներով.
 Ես կտանեմ զույգ ոտներով։—

Ասավ Բալդին ու ձին հեծավ,
 Ոտների մեջ նրան առավ,
 Մի վերստ տեղը իսկույն անցավ,
 Փոշին ելավ, դուման դարձավ։

Էդտեղ դարձյալ չարի ճուտը,
 Զըմբռնելով Բալդու սուտը,
 Լեղապատառ ընկավ ծովը,
 Շունչը առավ պապի քովը,
 Իր տեսածը ծովի ափին
 Նա կըցկտուր պատմեց պապին:

*
 * *

Բալդին նորից
 Թռին օլորեց,
 Կախեց ծովից.
 Խիստ փոթորկից
 Զայներ եկան
 Խոր հատակից:
 Հնարք չկար սատանեքը
 Հավաքեցին իրանց հարկը,
 Շաղկած բերին Բալդու մոտը,
 Մեղա գալով ընկան ոտը.
 — Ա՛ռ ուզածդ, գնա՛, — ասին, —
 Միայն հանգիստ տուր մեր դասին:

*
 * *

Բալդին եկավ անքտնքալով,
 Ոսկին մեջքին զընգզընգալով:
 — Վա՛յ իմ օրին, — տերտերն ասաց.
 Թռավ տեղից, տեղ չգտավ,
 Կնկա փեշի տակը մտավ:

Բալդին նրան փեշի տակից
 Քաշեց, հանեց՝ բռնած միրքից,
 Ասաց. — Բերի ես քո գանձը.
 Տարվա վերջն է, տո՛ւր իմ վարձը: —
 Էն տեր ժլատը
 Բռնեց ճակատը.
 Բալդին մի հետ կտտացրեց,
 Նրան օձորքը թըռցրեց.
 Մի անգամ էլ կտտացրեց,
 Լեզուն բերնում լռեցրեց.
 Վերջն էլ որ չկտտացրեց,
 Խեղճ տերտերին գժվացրեց.
 — Ժլատ ծերուկ, էս քեզ մի դաս,
 Էժանության էլ ման չգաս. —
 Ասաց Բալդին ուրախ, ուրախ,
 Ելավ, գնաց անվարձ, անհախ:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Կարմիր գարուն	5
Փառք աշխատանքին	6
Բնակեր	7
Մենք պիտոյնք ենք	8
Քայլերդ	10
Հոկտեմբերիկներին երթը	11
Դեպի լազեր	12
Խնկո-Ապերը ուսման հարվածայիններին	14
Իս գարնան հետ	16
Նորեկ զեղչկուհի	20
Գարուն	21
Մայիս	22
Մեղու	23
Գարուն	24
Գարուն	26
Առավոտը	27
Լուսադեմին	28
Ծաղկանց ծովը	29
Ծիծեռնակին	31
Քամի	32
Լուսին	33
Գիշեր	34
Գարուն	35
Բլիկ-Ջկնիկ	36
Այդի	37
Ծիածան	38
Արտույտի երգը	39
Ջուկը	40
Չորս եղանակ	41
Աշուն դեմ	42
Եղենի	43

Անտերե ծառ	44
Զմեռ	45
Զմեռ պապին	46
Նկարիչ	47
Թռչնակին	48
Փնջլիկ կովս	49
Փխրիկ	50
Լորիկ	51
Ճուտիկը	52
Սագիկ	53
Բզեզը	54
Մաստանը	55
Մի էծ ունեմ	56
Քնիր, բալիկս	57
Գիւրջ	58
Ախպորս	59
Հյուաները	60
Ջրաղաց	61

Փ Ո Խ Ա Դ Ր Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն Ն Ե Ր

Ոսկե ձվիկ	65
Գորտերի խաղը	66
Պապն ու շաղգամը	68
Սոխակը վանդակում	71
Խոսնակ թռչունը	72
Զանգակ ծաղիկներ	73
Խոտնունձ	74
Չհնձած արտը	76
Մայրը	78
Անտառն եւ կտրոււմ	80
Տերեւներ	82
Գարուն	84

Ա Ռ Ա Կ Ն Ե Ր

Ճպուռն ու մրջյունը	89
Կապիկն ու աղնոցները	91
Աքլորն ու մարգարիտը	93
Աքաղաղն ու կտուրը	94

Մոծակի մահը	95
Գորտն ու կովը	97
✓ Կարիճն ու գորտը	98
✓ Մկների ժողովը	100
Նապաստակները	103
Խոզն ու աղաւթը	104
✓ Շունն ու ձին	105
Գայլն ու կատուն	106
Գայլն ու շները	108
✓ Փայտահատն ու մահը	109
Քամին ու մարագը	111
Յողիկն ու Շողիկը	112
Վատ ընկերը	115
Կիւռն ու աքլարը	117
Գեղձանիկն ու տատրակը	120
✓ Ճանձը	121
Գորտը	122
Գորտն ու աղաւթը	123
Մուկն ու կատուն	124
Ով ալարի, ոչ դալարի	125
Կապիկն ու հայելին	127
Որսորդ նապաստակը	128
✓ Նապաստակի վախը	129
Ագռավն ու աղվեսը	130
Բարեսիրտ աղվեսը	132
Պոչատ աղվեսը	136
Անցորդներն ու շները	137
✓ Ժանտախտ	138
✓ Արմատներն ու տերեւները	141
Գյուղացին ու ծառը	143
Պուտուկն ու շերեփը	144

Թարգմանություններ Կոիլովից

Սագեր	145
Էջն ու սոխակը	147
Կարաւը, խեցեղետինը և գայլաձուկը	149
Աղվեսն ու խաղողը	150
Աշխատասեր արջը	152

Պ Ո Ւ Մ Ն Ե Ր

Մեծն Հոկտեմբեր	155
Թխամերը	171
Իսոն ու Փիսոն	176
Ձորագետի երգը	178

Փ Ո Ւ Ա Դ Ր Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն Ն Ե Ր

Նավթի լամպա, բարի համփա	185
Ձորս աղբի մայրեր, չորս աղբի մանուկներ	191
Միտեր Թվիտեր	201

Հ Ե Ք Ի Ա Թ Ն Ե Ր

Նապաստակն ու տունը	225
Կաքավները կղկղոցը	233
Միտն ու որբերը	238

Թ Ա Ր Գ Մ Ա Ն Ո Ւ Թ Յ Ո Ւ Ն Ն Ե Ր

Տերտերն ու իր Բալդի ծառան	242
---------------------------	-----

Խմբագիր՝ Գ. Սարյան
Տեխ. խմբագիր՝ Ս. Լաբոյան
Կոնսուլ սրբագրիչ՝ Ս. Բաբայան

ՎՖ 05026: Պատվեր 441: Տիրաժ 10000:
Տպագրական 16 մ., Հեղ. 6,7 մամ., հրատ. 6,9 մամ.
Հանձնված է արտագրութուն 23/VI 1950 թ.:
Ստորագրված է տպագրության 8/VIII 1950 թ.:

Գինը 4 ո. 15 կ.
Կազմը 1 ո. 50 կ.

Հայտնի գրադրատի I տպարան,
Երևան, Ալավերդյան փ. № 65, 1950 թ.:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0399750

1840 3 31

9842